

Maiju Ratala

IKÄÄNTYNEET ERISTYKSISSÄ
Kehysanalyysi vanhenemisen paikoista
koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa
Helsingin Sanomien uutisoinnissa

TIIVISTELMÄ

Maiju Ratala: Ikääntyneet eristyksissä. Kehysanalyysi vanhenemisen paikoista koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa Helsingin Sanomien uutisoinnissa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede

Ohjaaja: Anna-Kaisa Kuusisto

Huhtikuu 2021

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ikääntyneiden asumista ja hoivaa koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa. Tarkoituksena on selvittää, millä tavalla vanhenemisen paikkoja, eli ikääntyneiden koteja ja hoivalaitoksia, tarkastellaan uutisoinnissa keväällä ja alkukesästä 2020, kun koronaviruspandemia rantautui Suomeen. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Miten ikääntyvien koteja ja laitoksia kehystetään ikääntymisen ja asumisen paikkoina koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa uutismediassa? Mitkä kotia ja laitosta koskevat vallitsevat merkitykset tulevat uusintetuiksi ja haastetuiksi vanhusväestöä koskevassa pandemiauutisoinnissa? Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat paikka, koti, laitos, hoiva ja asuminen.

Analysimenetelmänä käytetään teemoittelua ja kehysanalyysia. Tutkimusaineisto koostuu 94 uutisesta, jotka on julkaistu Helsingin Sanomien verkkosivuilla maaliskuun alusta kesäkuun loppuun vuonna 2020. Uutisaiheiden teemoittelun avulla muodostettiin kuusi kategoriaa, jotka ovat koronavirukselta suojautuminen ikääntyneiden palveluissa, tauti- ja kuolemantapaukset hoivakodeissa, ikääntyneiden avun järjestäminen, ikääntyneiden arki ja tunnelmat, koronapandemian ja rajoitusten haitat ja ongelmallisuus sekä ikääntyneiden aktiviteetit ja yhteydenpito korona-aikana. Visuaalisen kuvaston teemoittelun avulla muodostettiin seitsemän kategoriaa: asiantuntijat, kasvottomat vanhukset, ikääntyneet turvavälin päästä, hoivalaitokset ulkopuolelta, auttajat työssään, aktiiviset ikääntyneet sekä graafiset kuvat.

Teemoittelun pohjalta muodostetaan kolme kehystä, joiden avulla vanhenemisen paikkoja kuvataan uutisissa koronaviruspandemian alkuvaiheessa. Nämä ovat suojelun kehys, hyvinvoinnin kehys sekä oikeudenmukaisuuden kehys. Suojelun kehys on uutisoinnissa hyvin vahva, mikä näkyi myös hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden kehäksiä käyttävissä uutisissa. Uutisoinnissa uusinnettiin ja haastettiin monia kotia ja laitosta koskevia vallitsevia merkityksiä. Etenkin hoivakotien laitosmaisuus korostui ja monia laitokseen liitettyjä merkityksiä uusinnettiin pandemiauutisoinnissa, mikä haastoi hoivakotien kodinomaisuuden. Toisaalta hoivakotien sisä- ja ulkopuolisen maailman erottaminen toisistaan ei ollut yksioikoista. Kotiin liitetyt merkitykset tulivat usein haastetuiksi uutisoinnissa, vaikkakin kotiin liitetty turvallisuus korostuikin koronapandemian aikana suhteessa ”vaaralliseen” ulkomaailmaan. Myös ero hoivakotien ja kotien välillä tuli uutisoinnissa näkyville esimerkiksi asukkaiden oman tilan ja elämän hallinnassa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat ikääntyneiden kotien ja laitosten rajojen häilyvyyden, mikä haastaa tarkastelemaan esimerkiksi kotona asumisen ihannetta ja hoivakotien yhteyksiä ”ulkomaailmaan” uudella tavalla. Jatkotutkimuksen aiheina nostetaan esiin kotikeskeistä arkea elävien ikääntyneiden kodin käsitykset ja asuintoiveet sekä vanhenemisen paikkojen kehukset julkisessa keskustelussa ”normaalioloissa”.

Avainsanat: vanhenemisen paikat, koti, laitos, kehysanalyysi, koronavirus, uutiset, ikääntyneet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Vanhenemisen paikat koronaviruspandemian kourissa	1
1.2 Ikääntyneet, asuminen ja hoiva	3
1.3 Tutkimusasetelma	6
2 Koti, laitos ja vanhenemisen paikat	8
2.1 Koti ja laitos paikkoina	8
2.2 Vanhenemisen paikat: laitostuvia koteja ja kodinomaisia laitoksia.....	12
3 Aineisto ja menetelmät.....	18
3.1 Aineistona sanomalehtien uutiset.....	18
3.2 Teemoittelun kautta kehysanalyysiin.....	19
3.3 Katsaus Helsingin Sanomien uutisjuttuihin	20
3.4 Tutkimuksen kriittinen tarkastelu	22
4 Vanhenemisen paikat uutisten esittäminä.....	23
4.1 Ikääntyneiden kodit ja hoivakodit uutisissa	23
4.1.1 Koronavirus ja vanhenemisen paikat: suojautumista, tunnelmia ja ongelmia.....	23
4.1.2 Vanhenemisen paikat ja toimijat kuvissa.....	28
4.2 Ikääntyneiden asumisen lomittuvat kehykset	37
4.2.1 Suojelun kehys	39
4.2.2 Hyvinvoinnin kehys	46
4.2.3 Oikeudenmukaisuuden kehys	54
4.3 Vanhenemisen paikkojen merkitykset uutisoinnissa	62
5 Johtopäätökset.....	67
6 Lähteet.....	71
Liite: Aineisto	78

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvat

Kuva 1: Helsingin Sanomat, 23.5.2020, Jukka Gröndahl/HS.....	29
Kuva 2: Helsingin Sanomat, 14.4.2020, Anni Reenpää/Lehtikuva	30
Kuva 3: Helsingin Sanomat, 10.5.2020, Outi Pyhäranta	31
Kuva 4: Helsingin Sanomat, 22.4.2020, Akseli Muraja	32
Kuva 5: Helsingin Sanomat, 10.3.2020, Antti J. Leinonen	33
Kuva 6: Helsingin Sanomat, 1.6.2020, Kalle Koponen	35
Kuva 7: Helsingin Sanomat, 22.3.2020, tekijää ei mainittu	36

Taulukot

Taulukko 1: Vanhenemisen paikkojen kehukset uutisoinnissa.....	38
--	----

1 JOHDANTO

1.1 Vanhenemisen paikat koronaviruspandemian kourissa

Keväällä 2020 monen arki mullistui koronaviruspandemian myötä. Ensimmäinen COVID-19 - tartunta Suomessa todettiin kiinalaisnaisella Lapin keskussairaalassa tammikuun lopussa (Kajander 2020), mutta tilanne ei vielä tuntunut koskettavan suomalaisia laajasti. Seuraavat tartunnat todettiin helmikuun lopulla (Sainio & Pesonen 2020), ja maaliskuun 12. päivä Suomen hallitus antoi ensimmäisiä suosituksia koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. Nämä koskivat esimerkiksi yli 500 henkilön yleisötilaisuuksia ja ei-välttämättömän toiminnan välttämistä. Tämän lisäksi erikseen mainittiin ikäihmiset: ”Kansalaisten tulee noudattaa erityistä harkintaa ja varovaisuutta riskiryhmien kanssa asioidessa. Riskiryhmiin kuuluvat ikääntyneet tai perussairaat.” (Valtioneuvosto 2020a.)

Muutamaa päivää myöhemmin, 16.3.2020, Suomen todettiin olevan poikkeusoloissa ja hallitus linjasi toimenpiteistä, joita olivat esimerkiksi seuraavat: ”Kielletään vierailut vanhusten ja muiden riskiryhmien asumispalveluyksiköissä” ja ”Toimintaohjeena yli 70-vuotiaat velvoitetaan pysymään erillään kontakteista muiden ihmisten kanssa mahdollisuuksien mukaan (karanteenia vastaavat olosuhteet), poislukien kansanedustajat, valtiojohto ja kunnalliset luottamushenkilöt.” (Valtioneuvosto 2020b). Huhtikuun 3. päivä uutisoitiin ensimmäisistä kuolemantapauksista ikääntyneiden hoivakodissa Kiuruvedellä (Jokinen 2020).

Iästä oli koronaviruspandemian myötä tullut hyvin merkityksellinen luokittelun peruste ihmisten arjessa. 70 vuoden ikärajan ylittäneiden ajateltiin kategorisesti kuuluvan koronaviruksen riskiryhmään, jota haluttiin suojella kaikin keinoin vaaralliselta ja melko tuntemattomalta uhalta. Ikääntyneet eivät tietenkään olleet ainoa ihmisryhmä, jonka elämään ja arkeen koronaviruspandemia vaikutti. Kouluissa ja monilla työpaikoilla siirryttiin työskentelemään etänä. Rajaliikennettä rajoitettiin niin kansainvälisesti kuin Suomen sisällä Uudenmaan ja muiden maakuntien välillä, julkisia tiloja päätettiin sulkea ja ravitsemusliikkeiden toimintaa rajoittaa, kun pandemia oli keväällä 2020 Suomessa pahimmillaan. Ikääntyneiden kohdalla koronaviruspandemian kuitenkin katsottiin uhkaavan vakavasti ihmisen terveyttä ja jopa henkeä, mikä loi hyvin erityisen julkisen keskusteluilmapiirin.

Ikääntyneiden rajoituksia lievennettiin toukokuun 19. päivä, jolloin hallitus päivitti ikääntyneille annettua suositusta, jossa muistutettiin etäisyyksien pitämisestä ja käsihygieniasta asioidessa,

hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä annettiin ohjeita kasvotusten tapaamiseen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020a). Muutamaa päivää aiemmin, 15. toukokuuta, sosiaali- ja terveysministeriö oli päivittänyt ympärivuorokautisen hoivan yksiköiden ohjeistusta, jossa ohjeistettiin tukemaan asukkaiden yhteydenpitoa läheisiinsä vierailukiellosta huolimatta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020b). Kesäkuun 17. päivä hallitus esitti tiedotteessaan, että ympärivuorokautisen hoidon yksiköiden iäkkäille pitää järjestää mahdollisuus tavata läheisiään turvallisesti esimerkiksi ulkona suojarusteita käyttäen tai erillisten tapaamistilojen avulla (Valtioneuvosto 2020c) ja muutaman päivän päästä, kesäkuun 23. päivä, valtioneuvosto purki suosituksen yli 70-vuotiaiden fyysisten kontaktien välttämisestä ja ilmoitti, ettei anna enää tiettyyn ikään perustuvia suosituksia lähikontaktien välttämisestä (Valtioneuvosto 2020d).

Koronaviruspandemian myötä ikääntyneet ja heidän asumisen paikkansa nousivat uutisten aiheiksi. Hoivakodeista kantautui suru-uutisia koronaviruksen päästyä leviämään asukkaisiin. Hoivakotien ja kotihoidon piirissä olevien ikääntyvien asiakkaiden suojeleminen herätti keskustelua. Kotona asuvien ikääntyneiden yksinäisyys ja avuntarpeet puhututtivat ja myöhemmin keväällä keskustelua herätti esimerkiksi hoivakotien vierailurajoitukset ja uudet ratkaisut läheisten tapaamisten mahdollistamiseksi. Koronavirus oli ravisuttanut normaaliksi koettua arkea. Anni Vilkkö (2010a, 220) on perustellut kotisuhteen murtumia ja menetyskokemuksia käsittelevää tutkimustaan seuraavasti: ”Ajatuksena oli, että tavanomaisen elämänmenon rikkovan tapahtuman tai tapahtumaketjun kautta arkinen, itsestäänselvä ja näkymätön, jollaisena kodin koemme silloin, kun mitään odottamatonta ei tapahdu, tulisi näkyväksi.” Koronaviruspandemia on juuri tällainen odottamaton tapahtuma, jonka myötä vanhenemisen paikoista, ikääntyneiden kodeista ja hoivakodeista, oli mahdollista nousta julkiseen keskusteluun uusia tai piilossa olleita puolia.

Koronaviruspandemia ei ole kuitenkaan ainoa syy, miksi haluan tutkia ikääntyneiden asumisen paikkoja, vaikka se tarjoaakin mielenkiintoisen kontekstin tutkimukselleni. Väestön ikääntyminen ja hoivapalveluiden tarpeen lisääntyminen ovat laajempia ilmiöitä, joihin tutkimukseni liittyy. Suomessa on tällä hetkellä yli 874 000 yli 70-vuotiasta (Suomen virallinen tilasto 2020). Väestöennusteen mukaan heitä on vuonna 2030 yli 1 117 000 ja vuonna 2040 yli 1 220 000, ja 70 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvaa 16 prosentista 22 prosenttiin vuodesta 2019 vuoteen 2040 mennessä (Suomen virallinen tilasto 2019). Väestön ikääntymisen taustalla on Suomessa väestön eliniän piteneminen parantuneen terveydenhuollon ja kasvaneen yleisen elintason ja hyvinvoinnin myötä sekä syntyvyyden aleneminen suurten ikäluokkien jälkeen (Jyrkämä 2001, 268). Väestön ikääntyminen on kuitenkin globaali ilmiö ja ikääntyneiden määrä ja osuus väestöstä kasvaa lähes kaikissa maailman maissa (United Nations 2019, 1).

Tämän lisäksi ikääntyneiden asumisessa ja palveluissa on alettu korostamaan kotona asumisen tukemista. Oma koti nähdään ensisijaisena paikkana ikääntyneelle myös hoivan tarpeen kasvaessa (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus & Kuntaliitto 2020, 12; Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystieteiden palveluista 980/2012 14 §). Mielenkiintoisen lähtökohdan tutkimukselle asettaa myös aikaisempi julkisuudessa käyty keskustelu ikääntyneiden asumisesta ja etenkin hoivakodeista. Vuonna 2019 ikääntyneiden hoivakodit nousivat otsikkoihin hoitoon liittyvien epäkohtien vuoksi (Kaakinen 2020). Ikääntyneiden asumisen ratkaisut ovat ajankohtainen aihe, jota haluan ymmärtää paremmin tutkimalla siitä käytyä uutisointia koronaviruspandemian aikana.

1.2 Ikääntyneet, asuminen ja hoiva

Koronaviruspandemian vuoksi käyttöön otettuihin rajoituksiin ja suosituksiin liittyi vuoden 2020 keväällä 70 vuoden ikäraja, jonka ylittäneiden ajateltiin kuuluvan riskiryhmään – ikääntyneisiin. Ymmärrän kuitenkin tämän kronologisen iän perusteella määritellyn ryhmän hyvin epäyhtenäisenä joukkona, jonka asumisen ratkaisut ja hoivan tarpeet eroavat toisistaan.

70 vuotta täyttäneet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Ikääntyneiden eroja voidaan ymmärtää esimerkiksi kolmannen, neljännen ja viidennen iän käsitteiden avulla, joiden taustalla on kasvatustieteilijä Peter Laslettin kehittämä jaottelu (Jyrkämä 2001, 308–309 mukaan Laslett 1989). Kolmannen, neljännen ja viidennen iän lisäksi on käytetty myös termejä go-go, slow-go ja no-go, jotka käyvät pitkälti yksiin edeltävien vaiheiden kanssa (Saarenheimo, Pietilä, Maununaho, Tiihonen & Pohjolainen 2014, 54). Kolmannella iällä viitataan työiän jälkeiseen aktiiviseen, toimintakykyiseen ja itsenäiseen vaiheeseen, joka alkaa eläköitymisestä ja päättyy tultaessa neljänteen ikään, jolloin ikääntyneen toimintakyky heikkenee ja avuntarve kasvaa. Neljättä ikää kuvaa palvelutarpeiden kasvu ja toimintarajoitteiden lisääntyminen. Viidennellä iällä tarkoitetaan elämänvaihetta, jolloin ikääntynyt ei pysty enää asumaan itsenäisesti vaan tarvitsee pitkäaikaishoitoa. Arjen kontekstien kannalta kolmas ikä on ei-kotikeskeinen, neljännessä iässä arki rajautuu kodin piiriin ja viidettä ikää kuvaa arki laitoksessa. (Rajaniemi 2007, 20–21.) Näitä käsitteitä on tarkasteltu myös kriittisesti. Kolmannen iän on nähty olevan etuoikeutettujen elämänvaihe ja omalta osaltaan lisäävän vanhuuden stigmaa toimiessaan vastakohtana neljännelle iälle ja ihannoimalla aktiivisuutta. (Karisto 2002, Jyrkämä 2001 309–311.)

Ikääntyneet ovat myös asumisratkaisujensa suhteen epäyhtenäinen joukko, vaikka heidän asumisensa tarkasteluun liittyy usein oletus potentiaalisista hoivan tarpeista (Vasara 2020, 17). Suurin osa ikääntyneistä asuu kuitenkin omassa kodissaan ilman säännöllistä kotihoitoa. Vuoden 2018 lopussa säännöllisen kotihoidon, tavallisen tai tehostetun palveluasumisen piirissä, vanhainkodissa tai terveyskeskuksen vuodeosastolla oli 20 prosenttia yli 75-vuotiaista ja 42 prosenttia yli 85-vuotiaista (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019, 3). Suurin osa ikääntyneistä jää näiden ikääntyneille suunnattujen palvelujen ulkopuolelle.

Kotona voidaan asua myös säännöllisen kotihoidon tukemana. Vuonna 2018 säännöllisen kotihoidon piirissä oli 11 prosenttia yli 75-vuotiaista. Säännöllisen kotihoidon käyntimäärät ovat olleet kasvussa 2000-luvulla ja marraskuussa 2018 käyntien keskiarvo asiakasta kohden oli 43 ja mediaani 30. Käyntimäärissä on kuitenkin asiakaskohtaista vaihtelua. Noin joka kolmannen säännöllisen kotihoidon piirissä olevan ikääntyneen luona käytiin kuukaudessa alle kymmenen kertaa ja noin joka kolmannen asiakkaan luona yli 60 kertaa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019, 7–8.) Tämä kertoo kotihoidon piirissä elävien ikääntyneiden heterogeenisyydestä ja toisaalta siitä, että kotona asuvien ikääntyneiden joukossa on myös päivittäin useampaan otteeseen apua tarvitsevia henkilöitä.

Vaikka suurin osa ikääntyneistä asuu kotonaan itsenäisesti ja monet kotihoidon piirissä, ympärivuorokautisella hoivalla on kuitenkin tärkeä roolinsa iän karttuessa ja toimintakyvyn heiketessä. Vuonna 2018 ympärivuorokautisen hoivan piirissä oli 8,6 prosenttia yli 75-vuotiaista (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019, 3). Tehostetun palveluasumisen lisäksi tätä hoivaa annetaan ikääntyneille laitoshoidossa, jota ovat määritelmällisesti sosiaalihuollon piiriin kuuluvat vanhainkodit ja terveydenhuollon piirissä toimivat terveyskeskusten vuodeosastot (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019, 10). 2000-luvulla ikääntyneiden ympärivuorokautisessa hoivassa on siirrytty tehostettuun palveluasumiseen vanhainkotien laitoshoidon ja terveyskeskusten vuodeosastojen sijasta (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019, 3). Tehostettu palveluasuminen ei ole laitoshoidon, vaan se määritellään ihmisen kodiksi, mikä on ollut erona edeltäneisiin vanhainkoteihin. Määritelmä vaikuttaa asiakasmaksuihin ja palveluasumisessa asukas maksaa asumisestaan ja muista käyttämistään palveluista erikseen (Hoppania ym. 2016, 164–165).

Tehostettua palveluasumista järjestetään sosiaalihuoltolain mukaan henkilöille, joiden ”hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista” (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 21 §). Tehostettuun palveluasumiseen päädytään palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kansallisesti yhtenäisiä arviointimenetelmiä ei ole käytössä, mutta suositusten mukaan ikääntyneen palvelutarpeen arvioinnissa tulisi tarkastella fyysistä, psyykkistä, kognitiivista ja sosiaalista toimintakykyä sekä

toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivia tekijöitä, voimavaroja ja taloudellista tilannetta. (Vähäkangas, Niemelä, Mäkelä & Noro 2017, 21.) Vuoden 2018 lopussa tehostetun palveluasumisen piirissä oli Suomessa 44 959 ikääntynyttä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 10) ja kaikista yli 75-vuotiaista 7,6 prosenttia asui tehostetussa palveluasumisessa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 5). Ympäri vuorokautisten palvelujen piirissä olevien asiakkaiden keski-ikä oli samana vuonna 84 vuotta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 10) ja vuoden 2015 tietojen mukaan 53 prosentilla tehostetun palveluasumisen asukkaista oli diagnoosi muistisairaudesta, mikä ei kuitenkaan kerro koko kuvaa muistisairauksien esiintymisestä tehostetun palveluasumisen asukkaiden keskuudessa (Sotkanet 2020a).

Ikääntyneiden hoivatarpeisiin vastataan myös informaaleimmin keinoin, joita ovat omaishoito ja muu epävirallinen läheisapu. 75 vuotta täyttäneistä 4,7 prosenttia oli hoidettavana omaishoidon tuella vuonna 2019, mikä tarkoittaa yli 24 800 henkilöä (Sotkanet 2020b & 2020c). Omaishoidolla tarkoitetaan ”vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiooloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla” (Laki omaishoidon tuesta 937/2005 2 §). Omaishoidon tuella tarkoitetaan hoidettavan saamia palveluita sekä omaishoitajalle myönnettyä hoitopalkkiota, vapaata sekä omaishoitoa tukevia palveluita. (Laki omaishoidon tuesta 937/2005 2 §).

Tämän virallisen omaishoidon lisäksi ikääntyneet saavat kuitenkin myös epävirallista läheisapua perheeltään ja muilta läheisiltään. Suomessa yli 1,2 miljoonaa ihmistä auttaa epävirallisesti läheistään sairauden, vamman tai ikääntymisen vuoksi (Vilkko ym. 2014, 225). Noin puolet heistä auttaa omia vanhempiaan (Kattainen, Muuri, Luoma, & Voutilainen 2008, 221). Tämä kertoo omaisten ja lähipiirin tärkeästä roolista ikääntyneiden läheistensä auttajina. Ikääntyneet saavat apua usein useilta eri tahoilta. (Vilkko, Muuri, & Finne-Soveri 2010, 70), mutta on tärkeä muistaa, että ikääntyneet ovat avun saajien lisäksi myös auttajia ja läheisavun antajia (Vilkko ym. 2010, 76). Esimerkiksi vuonna 2017 lähes 35 prosenttia omaishoitajista on ollut 75 vuotta täyttäneitä (Leppäaho, Kehusmaa, Jokinen, Luomala & Luoma 2018, 27).

Uudempia ikääntyneiden asumismuotoja ovat myös senioritalot sekä perhehoito, joihin liittyy myös yhteisöllisyyden tavoite (Jolanki & Kröger 2015, 84–85). Perhehoidossa ikääntynyt henkilö muuttaa perhehoitajan kotiin. Se on tarkoitettu omatoimisille henkilöille, jotka pystyvät esimerkiksi liikkumaan itsenäisesti. Perhehoitajalta ei vaadita tiettyä koulutustaustaa, mutta he suorittavat pakollisen valmennuksen. Kahdella hoitajalla voi olla enintään kuusi hoidettavaa. (Leinonen 2020, 3–4.) Suomessa on noin 1400 ikääntynyttä perhehoidon asiakasta, joista suurin osa lyhytaikaisessa

tai osapäiväisessä hoidossa (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021b). Senioritaloilla tarkoitetaan ikääntyneille suunnattuja esteettömiä taloja, jotka sijaitsevat lähellä palveluita ja joiden alaikäraja on yleensä 55 vuotta. Asunnon hallintamuodot voivat vaihdella, eikä senioriasumista säädellä tai tilastoida. (Jolanki & Kröger 2015, 85.)

Ikääntyneiden asumisen ja hoivan ratkaisujen moninaisuutta lisäävät myös muut yhteisöllisen asumisen muodot, tavallinen palveluasuminen sekä kolmannen ja yksityisen sektorin tarjoamat palvelut (Vasara 2020, 25). 70 vuotta täyttäneiden elämäntilanteet, asumismuodot ja hoivan tarpeet ovat hyvin monimuotoisia ja ikääntyneiksi luokiteltuun ryhmään kuuluu ihmisiä, joilla voi olla kymmenien vuosien ikäero ja jotka voivat edustaa eri sukupolvia. Ikäryhmän heterogeenisyys on tärkeä pitää mielessä heitä ja heidän asumistaan käsiteltäessä.

1.3 Tutkimusasetelma

Olen kiinnostunut siitä, millä tavoilla vanhenemisen paikkoja kehystetään ja millaista todellisuutta niistä rakennetaan koronaviruspandemian ensimmäisen aallon aikana keväällä ja alkukesästä 2020 suomalaisessa uutismediassa. Koronaviruspandemia teki ikääntyneistä, heidän arjestaan ja asumisestaan yhteiskunnallisesti kiinnostavan ja keskustelua herättävän aiheen, johon liittyi vahvoja julkisia ja yksityisiä intressejä. Pandemian myötä ikääntyneiden yksityisestä, tavallisesta elämästä kodeissaan ja hoivakodeissa tuli julkisen mielenkiinnon kohde. Tarkastelen tätä keskustelua kodin ja laitoksen käsitteiden avulla.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Miten ikääntyneiden koteja ja laitoksia kehystetään ikääntymisen ja asumisen paikkoina koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa uutismediassa?
- 2) Mitkä kotia ja laitosta koskevat vallitsevat merkitykset tulevat uusintetuiksi ja haastetuiksi ikääntynyttä väestöä koskevassa pandemiauutisoinnissa?

Käytän aineistona 94 uutisjuttua, jotka on julkaistu Helsingin Sanomien verkkosivuilla. Haluan tarkastella sitä, miten laajalevikkinen sanomalehti rakentaa yhteisesti jaettua ymmärrystä ikääntyneiden asumisesta poikkeuksellisen kevään ja alkukesän aikana julkaisemissaan jutuissa ja millä tavalla tämä suhteutuu koteihin ja laitoksiin yleisemmin liitettyihin merkityksiin. Ajattelen,

että koronaviruspandemian myötä ikääntyneiden asumista on voitu käsitellä uutisissa uudella tavalla, joka kuitenkin kertoo laajemminkin käsityksistämme vanhenemisen paikoista.

2 KOTI, LAITOS JA VANHENEMISEN PAIKAT

2.1 Koti ja laitos paikkoina

Paikka on humanistisen maantieteen keskeinen käsite, johon tukeudun tarkastellessani uutisointia ikääntyneiden asumisesta koronaviruspandemian aikana. Hyödynnän etenkin humanistisen maantieteen kiinnostusta arkisiin paikkoihin, niiden kokemiseen sekä subjektiivisiin merkityksiin (Häkli 1999, 82). Kodit ja laitokset ovat ikääntyneiden arkisia asuinpaikkoja, joilla on etenkin elinpiirin kutistussa vanhenemisen seurauksena tärkeä merkitys ikääntyneiden arjessa ja elämässä (Rantanen 2015, 93). Koti ja laitos ovat tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä ja niistä löytyy paljon aikaisempaa tutkimusta muun muassa maantieteen, ympäristöpsykologian, antropologian, sosiologian ja sosiaalipolitiikan aloilta. Peilaan tätä tutkimusta suhteessa paikkaan ja omaan aiheeseeni.

Yleinen tapa määritellä paikka on keskittyä sen merkityksellisyyteen (Creswell 2015, 12), jolloin paikka voi olla eri mittakaavainen, huoneen nurkkauksesta koko maailmaan (Tuan 2003, 149; Relph 1976, 43; Low & Altman 1992, 5). Käsitettä on perinteisesti tarkasteltu humanistisessa maantieteessä pysyvyyden ja kuulumisen kautta (Kymäläinen 2006, 203). Esimerkiksi Yi-Fu Tuan (2006) on kuvannut suhdetta paikkoihin käsitteellä paikan taju, joka vaatii paikan pysyvyyttä tai pysähtyneisyyttä, paikkaan liitettyjä merkityksiä ja tunteita sekä minuuden ja paikan läheistä suhdetta. Tätä voimakasta tunnesidettä ihmisen ja paikan välillä on kuvattu myös paikkaan kiinnittymisenä (place attachment) (Hidalgo & Hernandez 2001, 274). Myös Relph (1976, 43, 141) on ymmärtänyt paikan identiteettien lähteenä ja voimakkaiden tunnesiteiden kohteena.

Humanistisessa maantieteessä koti on ymmärretty erityisenä paikkana muihin verrattuna. Koti on paikka, johon ihminen on kiintynyt tai tuntee kuuluvansa, jolloin se on myös osa ihmisen identiteettiä (Holloway & Hubbard 2001, 76; Blunt & Dowling 2006, 2, 24). Tuan (2006, 16–17) käyttääkin suhdetta kotiin esimerkkinä vahvasta paikan tajusta, koska koti täyttää hänen mukaansa ihmisen biologiset tarpeet, toimii intiimien ihmissuhteiden paikkana sekä turvallisena ja yksityisenä tilana. Hänen mukaansa kodin tunnolla voi olla useita tasoja ja koti voi olla ihmiselle huone, talo pihoineen, lähinaapurusto, kaupunki tai maapallo (Tuan 2006, 17). Koti on nähty usein ideaalisesti ihmisen omana nurkkauksena maailmassa (Bachelard 1958, 4) tai minän reviirinä (territory of the self) ja vastakohtana ulkopuolisen maailman kaaokselle (Lupton 1998, 157; Holloway & Hubbard

2001, 76–77). Näihin kuvauksiin sisältyy ajatus kodin turvallisuudesta ja yksityisyydestä, omasta rauhasta, tilasta ja sen hallinnasta eli ideaalin kodin merkityksistä.

Kodin ideaaliin ja yksityisyyteen liittyy ajatus kodin rajoista. Koti erottaa ja rajaa “meidät” ja “muut”. Kodin ajatellaan olevan yksityistä tilaa, jonne ihminen voi päättää, kenet päästää (Holloway & Hubbard 2001, 76–77). Tähän liittyy myös kodin puhtaana pitäminen, jossa paha, vaarallinen ja ”likainen” maailma, kodille ulkopuolinen, halutaan pitää sen rajojen ulkopuolella. (Holloway & Hubbard 2001, 90–94). Esimerkiksi Sibley (1995) on tarkastellut ulossulkemisen maantiedettä. Koti voidaan ajatella olevan selkeästi erillään muusta maailmasta, mutta yksityisen ja julkisen rajavyöhykkeellä voi olla säröjä. Toisaalta tällaista kontrollointia voidaan tehdä myös kodin sisällä. Sibley käyttää myös puhtauden ja puhdistamisen käsitteitä tarkastellessaan ulossulkemista. (Sibley 1995). Tilan kontrolloiminen on tärkeä osa käsitystä kodista ja se liittyy myös mahdollisuuteen hallita omaa elämää (Parsell 2012, 160–161). Kodin tekeminen on arkinen, jatkuva ja aktiivinen tilallinen ja ajallinen prosessi, jossa kotia ja sen merkityksiä luodaan arkisissa käytännöissä. Sen myötä asunnosta tulee merkityksellinen paikka, koti. (Vilkko 2010b, 37; Handel 2019; Johansson & Saarikangas 2009, 19–20.)

Laitos on kotiin verrattuna hyvin erilainen paikka. Kun koti on käsitteenä hyvin romantisoitu ja myönteisesti latautunut (Vilkko 2010c, 12–13), laitos määrittyy ikään kuin kodin ideaalin vastakohtana. Perinteisesti laitoksella on tarkoitettu rakennettua fyysistä ympäristöä, joiden tarkoituksena on pitää paikoillaan, kontrolloida ja parantaa asukkaitaan (Philo & Parr 2000, 513). Tällaisia voivat olla esimerkiksi vastaanottokeskukset, lasten- tai nuorisokodit, ikääntyneiden tai vammaisten hoivalaitokset, vankilat, mielisairaalat tai sairaalat. Laitokseen liitetään hyvin kielteisiä käsityksiä, joista hyvänä esimerkkinä toimii Erving Goffmanin (1997) totaalisen laitoksen käsite. Se on ideaalityyppi, jonka Goffman kehitti kuvaamaan tutkimaansa mielisairaala ympäristönä, joka erottaa tai ”saartaa” laitoksen sisä- ja ulkopuolisen maailman toisistaan (Goffman 1997, 5–6). Totaalista laitosta kuvaavia piirteitä ovat päivärutiinien määräämä aikataulu, elämän eri toimintojen tapahtuminen samassa paikassa ja auktoriteetin alaisena sekä asukkaiden kohteleva yhtenä ryhmänä (Goffman 1997, 7).

Totaalisen laitoksen käsitteen lisäksi laitosmaisia ympäristöjä on maantieteessä tutkittu varsinkin viime vuosina vankilamaantieteessä (carceral geography). Moran, Turner & Schliehe (2018) ovat tunnistaneeet kolme ”vankilamaisuuden” edellytystä. He pitävät olennaisina piirteinä elettyä kokemusta haitasta, jonka on tuottanut jokin toimija tarkoituksellisesti. Näiden edellytysten lisäksi ”vankilamaisuus” on tilallinen ominaisuus. Tätä vankilamaantieteen käsitettä on hyödyntänyt esimerkiksi Disney (2017), joka on tutkinut kehitysvammaisten lasten orpokoteja Venäjällä ja sitä,

miten huolenpito ja kontrolli kietoutuvat näissä tiloissa yhteen. Lasten liikkumisen tarkastelu osoitti laitoksen tiukan sääntelyn ja eristäytyneisyyden ulkomaailmasta. Tämän lisäksi orpokodin lapsilla ei ollut ollut päätösvaltaa laitokseen päättämisestä. (Disney 2017, 1911.) Vankilamaantieteen käsitettä on hyödynnetty myös vankilaympäristöjen, lastensuojelun laitosten ja suljettujen psykiatristen osastojen tutkimisessa (Schliehe 2014), sekä Suomessa myös ikääntyneiden asumispalveluiden tutkimisessa (Repo 2018), jota käydään seuraavassa kappaleessa tarkemmin läpi. Laitos ei siis ole ihmiselle yksityinen tai oma paikka, jossa asukas voisi itse hallita elämäänsä, aikataulujaan, tekemisiään tai menemisiään, mikä on täysin vastakohtaista kodin ideaalille. Koti ja laitos ovat molemmat rajattuja paikkoja, mutta erona niiden välillä näen nimenomaan sen, kuka näitä tiloja ja sen rajoja voi kontrolloida. Ideaalikodissa asukas voi päättää ketä hän päästää kotiinsa ja milloin, kun taas laitoksessa joku muu ”vartioi” laitoksen ja ulkopuolisen maailman rajoja, eikä asukas voi itsekään ylittää niitä vapaasti.

Edellä kotia on tarkasteltu ihanteellisena paikkana, johon liitetään hyvin vahvoja myönteisiä ominaisuuksia. Tätä ihannetta on kuitenkin tarkasteltu myös kriittisesti. Erityisesti feministiset maantieteilijät ovat tarkastelleet kodin käsitettä kriittisesti ja kiinnittäneet huomiota kodin sukupuolittuneisiin, heteronormatiivisiin, yhteiskuntaluokkaan ja ydinperhemallia koskeviin käsityksiin (Blunt & Dowling 2006, 15–18). Tutkimuksen kohteena ovat olleet esimerkiksi kotona tehtävä (palkaton hoiva)työ ja yhteiskunnalliset valtasuhteet, jotka vaikuttavat myös kodin seinien sisäpuolella, yksityisessä tilassa. (Holloway & Hubbard 2001, 91; Blunt & Dowling 2006, 15–16) Myös kodin ideaali ja siihen liittyvä yksityisyys ja turvallisuus on kyseenalaistettu. Koti ei ole kaikille turvallinen paikka ja kodin yksityisyys voi piilottaa nämä epäkohdat (Holloway & Hubbard 2001, 90–92). Koti ei ole erillinen saareke irrallleen sen ulkopuolisesta maailmasta ja yhteiskunnasta, vaan yhteiskunnalliset suhteet läpäisevät myös kodin seinät. Kodit ja asunnot voidaan nähdä osana asumisjärjestelmää esimerkiksi kansallisten tavoitteiden määrittelemänä (Handel 2019, 1050–1051).

Kodin sisäpuolella ei myöskään ole mahdollista olla vapaa vallitsevalta sosiaaliselta ja kulttuuriselta järjestykseltä (Johansson & Saarikangas 2009, 11–12). Massey (2008) on korostanut, että koti muodostuu suhteessa muihin paikkoihin. Hän kritisoi käsitystä kodista turvasatamana ja vapauden, johonkin kuulumisen ja identiteetin mahdollistajana, sillä se erottaa ja rajaa paikan sen ulkopuolisesta maailmasta, vaikka Masseyn mukaan paikan erityislaatuisuus rakentuu sen suhteesta ulkopuoliseen (Massey 2008, 144–147). Paikkojen rajat eivät ole luonnollisia, vaan rajaaminen on sosiaalista toimintaa ja samalla yhteiskunnallisten valtasuhteiden ilmaisua (Massey 2003, 66, 74). Paikat eivät ole vakiintuneita, rajattuja ja eristettyjä vaan toisiinsa kytkeytyneitä ja tässä suhteessa

rakentuneita eli riippuvaisia toisistaan (Massey 2003). Myös kodin rajat ovat häilyvät. Ne voivat olla näkyviä tai näkymättömiä ja ne erottavat tiloja toisistaan, mutta koti on silti jatkuvassa vuorovaikutuksessa ulkopuolisen kanssa, nykyään esimerkiksi viestintäteknologian ja median kautta (Johansson & Saarikangas 2009, 10–11). Romantisoitunut käsitys paikasta on riippuvainen myös vallasta, joka sisältyy mahdollisuuteen liikkua vapaasti, lähteä ja palata (Massey 2003, 70–71).

Vaikka kodit ja laitokset voivat näyttäytyä vastakohtaisina paikkoina, niitä on tutkittu myös yhdessä, toistensa avulla. Esimerkiksi Riitta Laakso (2009) on käsitellyt laitoksen kodinomaisuutta tutkiessaan lastenkodeissa tehtävää työtä ja arkea. Yhdessä tekemisellä luotiin tässä ympäristössä kodin tuntua ja laitos voi olla lapselle ”ainoa kodiksi kutsuttava paikka”, vaikka työntekijälle se on kuitenkin ensisijaisesti työpaikka (Laakso 2009, 128). Myös Dorrer, McIntosh, Punch, & Emond (2010) ovat tarkastelleet lasten laitoshoidossa ruokailun käytäntöjä ilmentääkseen tilan luonnetta kotina, työpaikkana ja laitoksena. Työntekijöiden tavoitteena oli luoda ympäristöstä kodinomainen, mutta lapsille päivittäiset rutiinit ja säännöt näyttäytyivät myös autonomiaa rajoittavina ja ristiriitaisina kodin ihanteen kanssa ja loivat siten laitosmaista tilaa. Koti, laitos ja työpaikka sekä yksityinen ja julkinen piiri risteävät tutkittavassa tilassa (Dorrer ym. 2010), eikä kodin ja laitoksen vastakkainasettelu ole välttämättä hedelmällisin tapa tarkastella tällaista ympäristöä.

Kodin käsitteen hyödyntäminen laitosmaista asumista tutkittaessa ei ole poikkeuksellista ja laitosasumista suhteessa kotiin ovat tutkineet myös Söderqvist, Sjöblom ja Bülow (2016). Heidän tutkimuskohteenaan on ollut yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden asumisyksiköt. Tässä ympäristössä työntekijät korostivat laitoksen kodinomaisuutta ja tavoitetta luoda mukava ja turvallinen olo nuorille asukkaille. He kuvasivat yhteisöä perheenä, vaikka samalla laitoksen olemus työpaikkana, harjoitettu kontrollointi ja valvonta, säännöt ja rajat, jotka perustuivat nuorten hyvinvoinnin takaamiseen ja käytöksen havainnointiin, olivat ristiriidassa kodin odotusten kanssa. (Söderqvist ym. 2016, 595–598.)

Tietyn tyyppisiä laitoksia, kuten ikääntyneiden ja vammaisten laitoksia, myös arvioidaan nykyään kodin diskurssin avulla, kuten van der Horst (2004) huomauttaa. Hänen tutkimiansa vastaanottokeskuksien arvoina pidetään kuitenkin lähtökohtaisesti toiminnallisuutta ja tehokkuutta. Vastaanottokeskuksen asukkaat arvioivat laitosta silti kodin ihanteiden avulla ja pitivät merkittävänä ongelmina autonomian puutetta ja rajoittuneita mahdollisuuksia elää kotiin liittyvien kulttuuriinsa kuuluvien tapojen mukaan. (Van der Horst 2004, 43–45.) Laitoksen asukkaille kodin ihanne voikin olla merkityksellinen ja tavoiteltava. Tässä mielessä laitoksen kodinomaistamisella on tärkeä merkitys. Sen tavoitteena on lisätä laitoksen viihtyvyyttä ja purkaa työntekijöiden ja asukkaiden

välisiä hierarkioita (Laakso 2009, 126). Kodinomaistamisessa on kyse siitä, että kotiin liitettyjä ominaisuuksia ja tunnelmaa pyritään luomaan ympäristöön, joka on tunnistettu joksikin muuksi kuin kodiksi (Tedre 1999, 150).

2.2 Vanhenemisen paikat: laitostuvia koteja ja kodinomaisia laitoksia

Ikääntyneiden asumista tarkasteltaessa vastakkain ovat usein oma koti ja laitos. Suomalaisessa kontekstissa, länsimaisessa hyvinvointivaltiossa, asuminen (itsenäisesti) omassa kodissa on ihanne myös vanhetessa (Vilkko 2010a, 213) ja suunta, johon vanhuspalveluita on kehitetty (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystaloudesta 980/2012; Vilkko 2010a, 214). Se on myös monen ikääntyneen oma toive (Juhila, Jolanki & Vilkko 2016, 28). Laitos vertautuu usein tähän ideaaliin. Toisaalta vanhenemisen myötä ja hoivan tarpeen kasvaessa myös oma koti voi muuttua kohti laitosmaisempaa, vähemmän yksityistä tilaa (Aaltonen, Henriksson, Tiilikka, Valokivi ja Zechner 2015, 263–264). Käytän termiä ”vanhenemisen paikat” kuvatessani erilaisia ikääntyneiden asumisen muotoja. Termiä on käyttänyt Gerontologia-lehden pääkirjoituksessa Anni Vilkko (2003) ja myöhemmin väitöskirjassaan Eija Kaskiharju (2010).

Ikääntyneiden asuminen on myös yhteiskunnallisen keskustelun aihe, koska väestön ikääntyminen ja ikääntyneiden palveluntarpeet nähdään haasteena hyvinvointivaltiolle ja kustannuspaineina julkiselle taloudelle (Juhila ym. 2016, 25). Keskustelua on käyty Suomessa 1950-luvulta lähtien ja se on kehittynyt kunnalliskotien kritisoinnista ja vanhainkotien toivottavuudesta maaseudun huonoihin asuinoloihin, laitoshoidon ongelmiin ja 2000-luvulla kotona asumisen tukemiseen (Kaskiharju 2010). Nykyisessä julkisessa keskustelussa on nähtävillä vastakkainasettelu kodin ja laitoksen välillä. Vanhuspalvelulain lähetekeskustelussa ikääntyneiden kodit ja laitoksen esitettiin toistensa vastakohtina, esimerkiksi kodit aktivoivana ja parhaana paikkana ikääntyä ja laitokset passivoivana ympäristönä (Pulkki, Tynkkynen & Jolanki 2017, 48–51). Myös Aamulehdessä vuosina 1996–2004 julkaistuissa mielipidekirjoituksissa vanhusten asumista kuvattiin jatkumona, jolla kodinomaisuuden aste muuttui vahvasta ideaalikoti-representaatiosta sen toiseen ääripäähän, laitos vailla kotia -representaatioon. Näiden välissä ovat kategoriat murtuva koti, laitos kotona ja koti laitoksessa (Aaltonen ym. 2015). Keskustelu kuvastaa mielestäni hyvin kotiin ja laitokseen liitettyjä vahvoja mielikuvia ja merkityksiä. Toisaalta molemmissa tapauksissa laitoksen huonoutta ja kodin hyvyttä ei nähty yksiselitteisesti (Aaltonen ym. 2015; Juhila, Jolanki & Vilkko 2016).

Julkista keskustelua ikääntyneiden asumisesta kuvaa myös ikääntyneiden näyttäytyminen passiivisina kohteina ja terveyden ja toimintakyvyn korostuminen. Lähetekeskustelussa ikääntyneiden tarpeet nähtiin lähinnä fyysisinä ja ikääntyneet määrittyivät ”toisiksi” ja usein hauraiksi, minkä seurauksena päätöksiä heidän asioissaan voivat tehdä muut. Samalla ikääntyneet näyttäytyivät hoivapolitiikan kohteina, joiden aktivoiminen ja passivoiminen on kiinni muista toimijoista. (Pulkki ym. 2017, 51–52.) Myös mielipidekirjoituksissa äänessä olivat pitkälti muut kuin ikääntyneet itse (Aaltonen ym. 2015, 266). Tulkitsen tämän kuvastavan laajemminkin ikääntyneiden jakamisesta kahteen ryhmään, itsenäisiin ja hauraisiin ikääntyneisiin. Hauraiden ikääntyneiden kohdalla ammattilaisten ja omaisten rooli korostuu asumisvalintoja tehdessä, hoivatarpeiden määrittelemisessä sekä julkisten palveluiden portinvartijoina. (Juhila ym. 2016, 25–27.) Myös Juhila ja kumppanit (2016, 30) ovat todenneet, että ”Vanhojen ihmisten asumisesta puhuttaessa terveys, toimintakyky ja turvallisuus ovat asioita, jotka kehystävät keskustelua asumisvalinnoista ja sopivasta asuinpaikasta.”

Kotona asumisen tukemisen taustalla on paikoillaan vanhenemisen (ageing in place) periaate, joka nostaa esiin ikääntyneiden oikeuden ja mahdollisuuden asua omassa kodissaan myös toimintakyvyn heikentyessä ikääntymisen myötä. Periaatteen taustalla on laitosasumisen kielteisiksi puoliksi nähty passivoituminen ja riippuvaisuus. Kodin on puolestaan ymmärretty vaikuttavan myönteisesti elämänlaatuun, toimintakykyyn, sosiaaliin suhteisiin ja yhteisöön kuulumiseen sekä identiteetin jatkuvuuden ja itsenäisyyden kokemiseen. (Juhila ym. 2016, 27–29.) Koti voi olla ikääntyneille jatkuvuuden symboli oman elämäntavan ja fyysisen ympäristön osalta, ja tuttuuden ja rutiinien voidaan kokea tukevan hyvää vanhenemista (Vasara 2020, 75–76) ja niillä on myös toimintakykyä ylläpitävä vaikutus (Rantanen 2015; Vasara 2020, 76). Tätä on kuvattu kutsumalla kotia terapeutiksi tilaksi (Sointu 2009, 186–187). Kodin ja laitoksen vastakkainasettelua selittävät kotiin liitetyt ominaisuudet, joista Vilkkö (2010a, 213) luettelee muun muassa ” – – johonkin kuulumisen kokemus, henkilökohtainen tila ja yksityisyys, omien tapojen mukaan eläminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ehtojen kontrolli ja omaksi koettu ympäröivä fyysinen todellisuus – – ”. Kotia laitokseen verratessa on ymmärrettävää, etteivät nämä ominaisuudet samalla tavalla toteudu laitoksessa asuessa.

Ikääntyneiden hoivalaitoksiin liitetään puolestaan kielteisiä ominaisuuksia. Esimerkiksi Goffman (1997) mainitsee vanhainkodit yhtenä totaalisen laitoksen muotona. Ne kuuluvat totaalisten laitosten ryhmään, joissa ”säilytetään” muille vaarattomaksi katsottuja henkilöitä, joiden ajatellaan olevan kykenemättömiä huolehtimaan itsestään (Goffman 1997, 5–6). Ikääntyneiden hoitolaitosten voidaan ajatella edelleenkin muistuttavan Goffmanin kuvailemia ”totaalisia laitoksia”, joissa

roolijako asukkaisiin ja henkilökuntaan on selvä, arjen toiminnot tapahtuvat aikataulutetusti samassa paikassa muiden seurassa ja niiden tarkoitus on ainakin osittain täyttää laitoksen viralliset tavoitteet (Pirhonen & Pietilä 2015, 96). Siirtymä omasta kodista laitokseen tarkoittaa sitä, että päätösvalta hoivan toteuttamisesta siirtyy enemmän hoivakodin henkilökunnalle hoivan tarvisijalta ja hänen informaaleilta hoivaajiltaan (Milligan 2005, 2107). Ympäristöä voi olla vaikea kokea kotoisaksi, koska hoivakodin on lähes mahdotonta toteuttaa kotiin liitettyjä fyysisiä, sosiaalisia ja emotionaalisia ulottuvuuksia (Milligan 2005, 2116–2117) ja hoivalaitosten tarkasteleminen asukkaidensa arjen ympäristönä voi olla haastavaa (Tedre 1999, 150).

Ikääntyneiden hoivalaitosten vastakohtaisuus kodin ideaaliin verrattuna tulee näkyville myös Revon (2018) artikkelissa, jossa hän on tarkastellut ikääntyneiden hoivakotia tilan kontrollin kautta hyödyntäen vankeusmaantieteen käsitettä. Näissä laitoksissa hoiva ja kontrolli kietoutuvat yhteen. Tarkastellussa hoivakodissa asukkaiden omien huoneiden ovia ei saanut lukkoon ja tiettyjen tilojen käyttöä säänteli laitoksen aikataulu, mikä vaikutti toimintaan myös asukkaiden omista huoneista. Myös asukkaiden liikkumista hoivakodin ulkopuolelle oli rajoitettu turvallisuussyistä. Laitoksen ovissa oli dementiaalukot ja hisseissä koodit, joiden tarkoituksena oli estää muistisairaiden asukkaiden karkaaminen tai eksyminen. Asukkaiden ja henkilökunnan välinen hierarkia näkyi laitoksen spatiaalisissa valtasuhteissa. (Repo 2018.)

Hoivalaitokseen muuttaminen tarkoittaa kodin yksityisen tilan vaihtumista hoivakodin puolijulkiseen tilaan. Omasta huoneesta huolimatta huone ei välttämättä ole yksityinen, koska esimerkiksi muistisairaavat asukkaat saattavat häiritä omaa rauhaa. (Milligan 2005, 2116–2117.) Falk Wijk, Persson & Falk (2012) ovat tutkineet kodin tunnun rakentumista ruotsalaisissa palvelutaloissa. Tärkeä merkitys kodin tunnulle oli oma yksityinen huone tai huoneisto, jota oli mahdollista tehdä oman näköiseksi omilla tavaroilla ja joka mahdollisti kotiaskareiden ja muiden itselle mieluisten asioiden tekemisen. Tärkeää oli myös oman tilan hallinta ja se, että asukas pystyi päättämään, keitä päästi omaan huoneeseensa. Oven lukitseminen oli tärkeä yksityisyyden symboli. Toisaalta turvaa toi se, että hoitajilla oli avain huoneeseen, jotta hoivaa sai tarvittaessa. (Falk ym. 2012.)

Tilan kontrollin lisäksi hoivakodin kodinomaisuuteen vaikuttavat myös sosiaaliset suhteet palvelutalon sisällä. Esimerkiksi aktiviteetteihin osallistuminen, ystävien saaminen sekä kunnioittava ja yhdenvertainen suhde hoitajiin koettiin tärkeäksi palvelutalon asukkaille. Myös yhteydet laitoksen ulkopuolelle, kuten vierailut, puhelut, kirjeet, lomat ja viikonloput muualla, olivat kodin tunnun kannalta tärkeitä. Toisille myös oma koti muualla loi kontrollin ja kuulumisen tunnetta antamalla ainakin ajatuksen tasolla mahdollisuuden lähteä pois. (Falk ym. 2012, 1002–

1004.) Hoivakodissa asuvien ikääntyneiden kodin kokemusta tutkinut Groger (1995, 138) on todennut, että koti voi toimia metaforana terveydelle ja itsenäisyydelle, jolloin se voi olla tavoittamaton ideaali hoivakodissa asuvalle ikääntyneelle tai koti voidaan määritellä perhe- ja sosiaalisten suhteiden kautta, jolloin kodin tuntu on mahdollista tavoittaa myös hoivakodissa.

Toisaalta ikääntyneiden asumista on yksioikoista tarkastella kodin ja laitoksen vastakkainasettelun kautta. Muuttopäätösten ja asumisratkaisujen taustalla voi olla puntarointia ”oman kodin” ja muuttamisen hyvien ja huonojen puolien välillä sekä mahdollisuudet jatkaa turvallisiksi koettua, mielekästä arkea (Vasara 2020, 77–79). Tämän lisäksi vanhenemisen myötä, toimintakyvyn heiketessä ja avun tarpeen kasvaessa kodin ja laitoksen rajat hämärtyvät. Ikääntymisen myötä elinpiiri yleensä kutistuu ja aikaa vietetään enemmän kotona ja lähellä kotia (Rantanen 2015, 93). Liikkuminen kodin ulkopuolella tai asunnosta sisään ja ulos voi vaikeutua, minkä seurauksena ihminen voi eristäytyä kotiinsa (Andersson 2012, 10). Myös formaali ja informaali hoiva hämärtävät yksityisen ja julkisen tilan rajoja kodissa ja ne voivat institutionalisoida kotia (Milligan 2000, 55–56). Lisäksi on hyvä huomata, että ikääntyneiden hoivalaitokset eroavat jossain määrin muista laitoksista, joiden on perinteisesti ajateltu olevan väliaikaisia paranemisen paikkoja (Philo & Parr 2000, 513), sillä ne ovat asukkailleen loppuelämän koteja (Repo 2018, 233) – ainakin ihanteellisesti.

Vanhenemisen myötä myös omassa kodissa voidaan tarvita erilaisia apuvälineitä ja tarvikkeita toimintakyvyn heikentyessä, minkä myötä koti voi alkaa muistuttaa fyysisesti laitosta (Juhila ym. 2016, 38). Kodissa tehtävät muutostyöt hoivan tarpeen kasvaessa voivat vaikuttaa kodin tuntuun ja viihtyisyyteen sekä muistuttaa ikääntynyttä oman toimintakyvyn heikkenemisestä. Toisaalta ne voivat helpottaa esimerkiksi omaishoitajan ruumiillista hoivatyötä, minkä vuoksi asukkaat voivat suhtautua niihin eri tavoin. (Sointu 2009, 184–186.) Kun kodista tulee hoitajien työpaikka, se voi alkaa muistuttaa sairaalaa, koska hoitajien työtä ja vierailuja määrittävät aikarajat ja aikataulu (Milligan 2003, 462). Hoivaa tarvitseva ei voi täysin määritellä, ketkä hänen kotiinsa saavat tulla ja milloin tai kuinka monta eri hoitajaa häntä hoivaa. Yksityinen ja julkinen tila sekä kodin ja laitoksen rajat hämärtyvät, kun hoivaa tarvitseva ikääntynyt avaa kotinsa ovet ulkopuoliselle avulle.

Toisaalta hoivan kohteella on omassa kodissaan edelleen päätösvaltaa. Twigg (2000) on tutkimuksissaan havainnut, kuinka kotonaan apua tarvitsevat asettavat hoitajilleen rajoja tai voivat jopa kieltäytyä päästämästä hoitajia sisään. Hoidettavat voivat määritellä omassa kodissaan, missä työntekijät saavat liikkua. Kotihoitajat kuvasivat olevansa toisen ”reviirillä”. (Twigg 2000, 47–53.) Myös Milligan (2003, 461) on kuvannut toisen kotiin pääsemistä lupaa tarvitsevana ja

etuoikeutettuna tapahtumana. Kodissa toimitaan asukkaan tapojen, normien, ohjeiden tai määräysten mukaan (Tedre 1999, 150), ainakin tietyssä määrin.

Kodin muuttumista hoivan tilaksi on tutkittu niin omaishoivan kuin perhehoidonkin osalta. Koti muuttuu puolisoiden välisessä omaishoivassa hoivaajalle kodin lisäksi myös ”työpaikaksi” (Sointu 2009, 198). Sointu (2009) tuo esiin myös läsnäolon vaatimuksen, joka liittyy kotona annettavaan omaishoivaan. Hoivaajalle hoivatyö on sitovaa ja mahdollisuudet ”omaan tilaan” voivat olla sekä hoivaajalla että hoivattavalla vähäiset. Hoivaa tarvitsevan puolison kotona asuminen saattaa olla raskasta ja sitovaa hoivaajalle, joka voi menettää kotiin liitettävän vapauden sekä mahdollisuuden lepoon. (Sointu 2009, 190, 197–199.) Sointu (2009) kritisoikin vallitsevaa kulttuurista normia kodin terapeuttisuudesta, joka velvoittaa puolison omaishoitoon jaksamisesta huolimatta. Hänen mukaansa omaishoitoon kannustaa normatiivista painetta voitaisiin vähentää purkamalla käsitystä, ”jonka mukaan koti on vanhalle ihmiselle ainoa mahdollinen hänet onnelliseksi tekevä paikka.” (Sointu 2009, 198.) Kodin ideaalit sekä omaishoitajien ja hoidettavien kokemukset kodistaan voivat olla hyvinkin ristiriitaisia.

Leinonen (2020) on puolestaan tutkinut perhehoidon yksityisen ja julkisen tilan rajoja, joita rakennettiin fyysisesti, ajallisesti ja psykologisesti. Perhehoitajille oli oma yksityinen tilansa, joka saattoi olla oma huone, osa talosta ja erillinen asunto. Fyysisiä rajoja saattoivat muodostaa myös lukitut ovet ja portit, joita perusteltiin turvallisuudella tai portaikko, joka johti perhehoitajan omaan tilaan yläkerrassa. Ajallisesti rajoja asetettiin työ- ja vapaa-ajan erottamisella sekä ruoka-ajoilla, jolloin kokoonnuttiin yhteen, julkiseen tilaan. Perhehoitajilla oli hyvin erilaisia ja myös häilyviä rajoja yksityisen ja julkisen välillä, mistä kertoo esimerkiksi jääkaappiin liittyvät käytännöt ja psykologiset rajat. Toisissa perhekodeissa se oli kaikkien, myös vieraiden, käytössä ja toisissa lukossa. Perhekodin sisällä olevien rajojen lisäksi rajoja oli myös perhekodin ja ulkomaailman välillä. Vierailuille oli asetettu sääntöjä ja toiset olivat pyytäneet ilmoittamaan niistä etukäteen. Tämän lisäksi ”perhejärjestystä” suojeltiin, eikä uusia asukkaita otettu hoidettavaksi elleivät he sopeutuneet ”perheeseen”. (Leinonen 2020.) Vaikka perhehoito vaikuttaa kodinomaiselta hoivan muodolta, haluan nostaa esiin Leinosen tarkastelun pohjalta myös sen laitospuoliset puolet. Asetelma on usein hoitajan ja asukkaiden välillä hierarkkinen eivätkä rajat yksityisen ja julkisen tilan välillä välttämättä tue ensisijaisesti kodin rakentumista asukkaiden näkökulmasta, vaan esimerkiksi erottavat perhehoitajan työn ja vapaa-ajan.

Laitoksen ja kodin välisiä rajoja hämärtävät myös hoivavastuun liukuvat rajat. Vaikka iäkkään hoivavastuun voidaan ajatella siirtyvän informaaleilta hoivaajilta hoivakodin ammattilaisille hänen muuttaessaan omasta kodista laitokseen, läheiset saattavat jatkaa huolenpitoa myös laitoksessa.

Tämä ”työ” voi olla kaikkea fyysisistä, sosiaalisista ja emotionaalista hoivatoimista hoivalaitoksen toiminnan tarkkailuun. (Milligan 2005, 2114–2116.) Tällaisen hoivan voidaan ajatella olevan jopa kotona tapahtuvaa informaalia hoivaa näkymättömämpää (Milligan 2009, 7). Vaikka hoivalaitoksissa työntekijöiden ajatellaan olevan vastuussa hoivasta ja asukkaista, ei läheisten huolenpito ja hoivatyö välttämättä pääty laitokseen muuttaessa. Tämä hämärtää myös totaaliseen laitokseen liitettyä selkeää roolijakoa.

Kodin ja laitoksen rajojen hämärtämistä on nostanut esille myös Anni Vilkkonen (2000) käyttämällä termiä ”riittävästi koti”. Hän nostaa esiin, kuinka ”koti on mahdollista luoda, ylläpitää ja ohjata silloinkin, kun kodin tekemisen puitteina on kollektiivinen hoivainstituutio” (Vilkkonen 2000, 228). Hänen mukaansa hoivalaitoksesta voisikin puhua riittävänä kotina sen sijaan, että sitä verrattaisiin romantisoituun ja kapeaan käsitykseen kodista (Vilkkonen 2000, 227–228). Tämän lisäksi on tärkeä muistaa, että tavoiteltu ja toivottu paikka vanheta on sidoksissa muun muassa historialliseen kontekstiinsa (Kaskiharju 2010).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineistona sanomalehtien uutiset

Tarkastelen tutkimuksessani Helsingin Sanomien uutisjuttuja, jotka ovat journalistisia tuotoksia ja osa joukkotiedotusvälineiden toimintaa. Journalismin tavoitteena on ajankohtaisen ja kiinnostavan tiedon välittäminen, ja siltä odotetaan luotettavuutta ja puolueettomuutta. Journalismin on ajateltu toimivan yhteiskunnassa myös demokratian ylläpitäjänä ja vallan vahtikoirana. (Väliaverron 2009, 17; 24.) Journalismiin on perinteisesti liittynyt vahva objektiivisuuden ihanne, jolloin journalistien tehtävänä on esittää faktoja raportoimalla ”kuka, mitä, milloin, missä, miksi ja miten” (Johnson-Cartee 2005, 76). Faktapohjaisen tiedonvälittämisen rinnalle on kuitenkin noussut myös muita tavoitteita, ja nykyään myös esimerkiksi tarinoiden ja kokemusten kertominen ja tunteiden herättäminen on ymmärretty journalismin tehtäväksi (Mäenpää 2012, 81–82; Koljonen 2013, 141–142).

Sanomalehden ominaisuuksiin joukkotiedotusvälineenä kuuluu myös viestinnän tuottamisen ja kuluttamisen eriaikaisuus ja -paikkaisuus, minkä vuoksi viestintätilanteessa ei ole suoraa vuorovaikutusta viestin lähettäjän ja sen vastaanottajan välillä. Sanomalehdet ovat luonteeltaan visuaalisia; kieli on kirjoitettua, ja se yhdistyy valokuviin ja graafiseen esitykseen. (Fairclough 1997, 53–55.) Verkossa julkaistuissa uutisissa on mahdollista käyttää visuaalisen esittämisen mahdollisuuksia vielä laajemmin. Tekstin yhteydessä voi olla videoita, ja tekstiä ja kuvia voidaan yhdistää painettua lehteä monipuolisemmin. Kuvat yhdistyvät uutisissa tekstiin ja ne vaikuttavat toistensa tulkintaan (Luhtakallio 2005, 193). Tästä syystä myös uutiskuvat ovat osa analysoimaani aineistoa. Myös uutiskuviin liittyy vahva objektiivisuuden ihanne, joka perustuu valokuvien indeksisyyteen, jolla tarkoitetaan valokuvan suoraa kytköstä kuvattuun kohteeseen (Mäenpää 2012, 83–85). Valokuvalla on tästä syystä suuri todistusvoima etenkin uutisten yhteydessä. Toisaalta uutiskuva on monien valintojen ja tulkinnan tulos, vaikka sitä pidetäänkin usein ikään kuin silminnäkijähavaintona (Mäenpää 2012, 86–87). Objektiivisuuden ihannetta haastaa kuitenkin myös uutiskuvissa 2000-luvulla alkanut siirtymä kohti visuaalista kuvakerrontaa (Mäenpää 2012, 92).

Joukkoviestintään kuuluu niiden yleisön valikoimattomuus ja suuri koko, mikä on yhteydessä median vaikutusvaltaan sekä ”ideaaliyleisön” tavoittelemiseen. Tämän lisäksi joukkoviestimet ovat ammatillisesti ja institutionaalisesti valvottuja areenoita, minkä vuoksi valtaapitävät saavat

enemmän näkyvyyttä niissä suhteessa marginaalissa oleviin. (Fairclough 1997, 57–58.) Edellä mainittujen lisäksi joukkoviestimien toimintaa ohjaavat usein myös voiton tavoittelu sekä erilaiset tekstien tuottamisen käytännöt, kuten institutionaaliset rutiinit, luotettavana pidetyt lähteet, sisällön tuotannon kollektiivisuus sekä laajempi sosiokulttuurinen konteksti, jossa media toimii (Fairclough 1997, 68–70; 71–73). Kaikki tämä yhdessä vaikuttaa siihen, millaisia uutisia esimerkiksi sanomalehdet julkaisevat.

Tarkastelen Helsingin Sanomien verkkouutisia kulttuurituotteina, jotka vaikuttavat ja kertovat sosiaalisesta todellisuudesta ilmentämällä ja tuottamalla ”yhteisesti jaettuina käsityksiä, myyttejä, ihanteita, toiveita, arvoja ja intressejä” (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Tutkimus on luonteeltaan konstruktionistinen, koska olen kiinnostunut kielestä ja sen käytöstä sekä siitä, millaista todellisuutta sen avulla tuotetaan. Konstruktionismi tarkastelee maailmaa ja todellisuutta sellaisena kuin ihmiset sen ymmärtävät ja kokevat. Tätä todellisuutta kuitenkin tuotetaan toiminnan ja ajattelun kautta ja se on jaettu toisten ihmisten kanssa. Konstruktionismissa korostetaan kielen roolia ja sen kykyä välittää merkityksiä eli rakentaa todellisuutta. (Häkli 1999, 133–135.) Ymmärrän uutiset yhteisten todellisuuden rakentajina ja jaettujen merkitysten välittäjinä, jotka vaikuttavat ymmärrykseemme ja kuvaavat käsitystämme vanhenemisen paikoista. Vaikka uutisointiin vaikuttaa objektiivisuuden ihanne, tarkastelen aineistoani kuitenkin valintojen tuloksina enkä peilikuvana todellisuudesta.

3.2 Teemoittelun kautta kehysanalyysiin

Käytän omassa analyysissäni avuksi teemoittelua ja kehysanalyysia. Aloitin analyysini teemoittelemalla uutisaineistoni aiheita ja visuaalista kuvastoa aineistolähtöisesti. Teemoittelussa aineistosta etsitään erottavia ja yhdistäviä tekijöitä, joiden perusteella muodostetaan ja ryhmitellään aineistoa kuvaavat keskeiset aihepiirit (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Hyödynsin kuvien teemoittelussa myös kuvatekstejä ja kuvan laajempaa kontekstia, koska mediakuvat yhdistyvät tekstiin (Luhtakallio 2005, 192–193). Uutisten aiheiden teemoittelemisen myötä oli mahdollista havaita, miten eri aiheet liittyivät läheisestikin toisiinsa ja kuinka eri tavoin samojakin aiheita oli mahdollista käsitellä uutisissa. Näiden havaintojen pohjalta muodostin kehukset, joihin yhdistin myös käytetyn visuaalisen kuvaston teemat. Kehysanalyysin taustalla on Erving Goffmanin kehittämä kehysten käsite, jota hän käytti tutkiessaan ihmisten välistä kasvokkaista vuorovaikutusta

ja vuorovaikutustilanteiden tulkitsemista. Kehyksen avulla ihmiset tulkitsevat ”mitä tässä tilanteessa on meneillään?” (Luhtakallio 2005, 191–192.) Tukeudun itse työssäni kehysanalyysin sovellutuksiin, joita on käytetty journalismin tutkimuksessa.

Kehysten avulla tilanteet ja asiat saavat merkityksen tai määritelmän, ja niiden avulla ihmiset voivat tuottaa erilaisia tulkintoja samasta tilanteesta (Väliaverron 1996, 107–108). Haemme tukea tulkinnallemme merkeistä ja vihjeistä luodaksemme oikean tulkintakehyksen. Kehysten tarkoituksena on tehdä asioista, tilanteista ja toiminnasta merkityksellisiä ja ymmärrettäviä. (Rönkä 2011, 25.) Kehyksen käsitteen avulla voidaan ymmärtää ihmisten erilaisia todellisuuden tulkintoja, jotka ovat tilanteeseen, aikaan, paikkaan ja kulttuuriin sidonnaisia. Todellisuuden kuvaukset kertovat myös kuvaajastaan (Luhtakallio 2005; Rönkä 2011, 24.) Kehykset voivat vaikuttaa toisiinsa sekä limittyä, minkä vuoksi myös kehysanalyysi on dynaamista (Luhtakallio 2005, 192). Ensisijaisen kehyksen lisäksi tilanteeseen liittyvät toiset kehykset voivat vaikuttaa tilanteen tulkintaan, minkä lisäksi kehystykset voivat muuttua uusien yksityiskohtien ja tiedon myötä (Rönkä 2011, 24).

Kehysanalyysin käyttäminen journalismin tutkimuksessa korostaa todellisuuden rakentumista journalismin kautta. Kehysten avulla toimittajat tekevät asioista ja tapahtumista ymmärrettäviä kokonaisuuksia. (Väliaverron 1996, 108.) Tarkastelen uutisjuttuja kokonaisuudessaan, eli olen ottanut analyysiin mukaan myös juttujen visuaalisen kuvituksen. Kuten Luhtakalliokin (2005, 193) toteaa, kuvan ja tekstin synnyttämien merkitysten välille on yleensä mahdotonta tehdä eroa.

3.3 Katsaus Helsingin Sanomien uutisjuttuihin

Käytän aineistona Helsingin Sanomissa julkaistuja uutisia. Valitsin tarkasteluun sellaisia juttuja, joissa käsitellään koronavirusta ja ikääntyneitä keväällä ja alkukesästä 2020. Aineisto koostuu yhteensä 94 jutusta, jotka on julkaistu Helsingin Sanomien verkkosivuilla. Näiden uutisten julkaisupäivät ja otsikot löytyvät liitteenä työn lopusta. Uutisia on haettu verkkosivuilta hakusanoilla: vanhuksat, kotihoito, hoivakoti, vanhustenhoito, ikäihmiset, vanhuus ja koronavirus. Jätän tutkimukseni ulkopuolelle mielipidekirjoitukset, kolumnit ja pääkirjoitukset, koska ne ovat luonteeltaan argumentatiivisia tekstejä ja haluan keskittyä tarkastelemaan sitä, miten sanomalehden objektiivisemmat tekstit rakentavat ymmärrystä ikääntyneiden asumisen paikoista

koronaviruspandemian aikana. Keskityn vain Suomen tilannetta käsitteleviin uutisiin, enkä sisällytä aineistooni sellaisia juttuja, joissa käsitellään lähtökohtaisesti ulkomaisia tapauksia. Aineiston ulkopuolelle on rajattu myös uutiset, joissa kerrotaan yleisesti koronavirustartuntojen määrästä ja rajoitusten muutoksista, vaikka niissä mainitaan myös ikääntyneet, sekä sellaiset jutut, joissa on etsitty ainoastaan haastateltavia tai kuvattavia tuleviin juttuihin. Aineistoon sisältyvät myös juttujen kuvitus. Visuaalisena kuvituksena on 252 kuvaa ja viisi videota. Suurin osa kuvista oli valokuvia, mutta mukana oli myös joitakin karttoja, taulukoita, kuvaajia ja aikajana. Useimmiten jutuissa oli yksi kuva, mutta monissa artikkeleissa kuvia oli myös enemmän, jopa yli kymmenen. Kolmessa uutisessa ei ollut minkäänlaista kuvitusta. Muutamia kuvia oli käytetty useammassa jutussa. Etenkin eräs kuva Kiuruveden hoivakodin rakennuksesta oli useampaa uutista kuvittava otos. Jätin analysoimieni kuvien ulkopuolelle aineistoni uutisissa käytetyt kuvat, jotka eivät liittyneet ikääntyneisiin. Muutamassa koronapandemiaan ja ikääntyneitä käsittelevässä uutisessa saatiin kertoa esimerkiksi museon olevan suljettu ja kuvituksena oli museorakennus, joka ei liittynyt analysoimaani aiheeseen. Näitä kuvia aineistossani oli viisi kappaletta.

Tarkastelemani uutiset on julkaistu 5.3.–26.6.2020. Ensimmäinen ikääntyneiden asumista ja koronavirustilanne käsittelevä uutinen julkaistiin Helsingin Sanomissa jo ennen hallituksen antamia ikääntyneitä koskevia rajoituksia. Tarkastelujakso päättyy kesäkuun loppuun, jolloin ikääntyneitä koskevia rajoituksia oli alettu purkamaan ja uutisointi aiheesta oli alkanut laantua – ainakin hetkellisesti. Juttuja on julkaistu yhdeksän kategorian alla, jotka ovat kaupunki (51), kotimaa (27), politiikka (7), hyvinvointi (3), sunnuntai (2), elämä (2), talous (1) ja ulkomaat (1). Kaupunkikategoriaan lukeutuvat myös Helsingin Sanomien kaupunkilehtien julkaisemat uutiset niin Helsingistä, Keravalta, Järvenpäästä, Espoosta kuin Vantaaltakin. Koska aineisto on rajattu korona- ja ikääntyneitä käsitteleviin uutisiin, joiden painopiste on kotimaan tilanteessa ja Helsingin Sanomat on johtava valtakunnallinen sanomalehti, on luontevaa, että aineistossa painottuvat kaupunki- ja kotimaakategorioihin kuuluvat uutiset.

Valitsin tutkimukseni aineistoksi Helsingin Sanomien verkkouutiset, koska se on Suomen laajalevikkisin ja luetuin valtakunnallinen sanomalehti. Lehden kokonaislevikki on vuonna 2019 ollut 339 437, mikä kertoo, kuinka monta maksullista tilausta tai irtonumeroa lehden numerolla keskimäärin on sisältäen sekä painetun että digitaalisen levikin (Media Audit Finland 2020). Painetulla lehdellä on keskimäärin 674 000 lukijaa ja digitaalista versiota lukee keskimäärin 1 255 000 henkilöä viikossa (Media Audit Finland 2019).

3.4 Tutkimuksen kriittinen tarkastelu

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus eli sen tarkoituksena on ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä selittämisen sijaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 33). Tällaisessa tutkimuksessa tutkijan asema on keskeinen, koska tutkimuksen tekemiseen liittyy monia valinnan mahdollisuuksia (Eskola & Suoranta 2014, 20). Tutkimukseni luotettavuuden arvioimiseksi olen pyrkinyt perustelemaan tekemiäni valinnat ja esittämään selkeästi, miten tutkimus on toteutettu (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165).

Lisäksi pidän tärkeänä tunnistaa ja esittää oman positioni tutkijana (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163). Tutkin ikääntyneiden asumista ja vanhenemisen paikkoja nuorena aikuisena ja pitkälti ulkopuolisena, koska keskustelu aiheesta ei koske läheisesti minun asumistani tai arkeani. Kuitenkin omat käsitykseni ikääntyneistä, vanhuudesta ja vanhenemisen paikoista ovat voineet vaikuttaa siihen, millä tavoilla olen aineistoni uutisia tarkastellut. Esimerkiksi aikaisemmin seuraamani julkinen keskustelu, lukemani tutkimuskirjallisuus, lähipiirini kokemukset ja oma kosketukseni vanhenemisen paikkoihin ovat voineet vaikuttaneet käsityksiini ja tulkintoihini tutkimastani aiheesta ja uutisista. Olen pyrkinyt tiedostamaan omat asenteeni ja uskomukseni tutkimaani ilmiöön liittyen ja tarkastelemaan tekemiäni tulkintoja myös kriittisesti. Tarkoituksenani ei ole esimerkiksi arvottaa ikääntyneiden koteja ja hoivakoteja suhteessa toisiinsa. Ymmärrän myös itse luovani tutkimuksellani sosiaalista todellisuutta (Jokinen 2016, 253).

4 VANHENEMISEN PAIKAT UUTISTEN ESITTÄMINÄ

4.1 Ikääntyneiden kodit ja hoivakodit uutisissa

Aloitin aineiston analyysin teemoittelemalla uutisten aiheita ja uutisissa käytettyä visuaalista kuvastoa. Teemoittelun avulla oli mahdollista saada käsitys siitä, mitkä aiheet nostettiin ikääntyneiden asumisen paikkoja käsittelevissä uutisissa esiin ja millä tavoilla uutisten visuaalisia keinoja käytettiin pandemiauutisoinnissa. Uutisaiheiden ja kuvaston teemoittelun tarkoituksena on myös antaa kokonaiskuva analysoidusta aineistosta. Sen lisäksi teemoittelu tarjosi välineitä kehysanalyysin tekemiseen. Muodostamani teemat eivät ole täysin erillisiä, vaan ne voivat liittyvät läheisestikin toisiinsa ja tietyt teemat esiintyivätkin usein yhdessä. Tämä on nähtävillä sekä uutisaiheiden että visuaalisen kuvaston teemoissa sekä kuvien ja uutisaiheiden välillä, mikä ymmärrettävää, koska sanomalehdet ovat visuaalisia ja yhdistävät kirjoitettua kieltä kuvaan (Fairclough 1997, 53–55).

4.1.1 Koronavirus ja vanhenemisen paikat: suojautumista, tunnelmia ja ongelmia

Muodostin uutisten aiheista kuusi teemaa, jotka ovat:

1. koronavirukselta suojautuminen ikääntyneiden palveluissa
2. tauti- ja kuolemantapaukset hoivakodeissa
3. ikääntyneiden avun järjestäminen
4. ikääntyneiden arki ja tunnelmat
5. koronapandemian ja rajoitusten haitat ja ongelmallisuus
6. ikääntyneiden aktiviteetit ja yhteydenpito korona-aikana.

Koronavirukselta suojautuminen ikääntyneiden palveluissa käsitti sellaisia uutisia, joissa puhuttiin palveluiden piirissä olevien ikääntyneiden suojaamisesta koronavirukselta. Uutisissa käsiteltiin esimerkiksi maskien käyttämistä kotihoidossa ja hoivakodeissa sekä muita varotoimenpiteitä, joita hoivakodeissa otettiin käyttöön koronaviruspandemian vuoksi, kuten vierailujen kieltäminen. Esimerkiksi Vantaalla perustettiin erillinen ”koronavanhainkoti”, jonne oli mahdollista siirtää

koronartunnan saaneita ikääntyneitä muista hoivakodeista, kotihoidosta tai sairaalasta. Hoitajien suojautumista kuvailtiin seuraavalla tavalla:

”He työskentelevät käytännössä avaruuspuvussa, täydessä suojaruustuksessa.”
(8.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Myös näiden toimien perusteita ja edellytyksiä käsiteltiin uutisissa. Toisaalta koronavirukselta suojautumista käsittelevät uutiset saattoivat kuvata etenkin pandemian alkuvaiheessa myös haasteita suojautumisessa, mikä liittyi esimerkiksi suojaruusteiden puutteeseen. Toisaalta aivan maaliskuun alkupuolella ”suojautumattomuutta” perusteltiin vielä rajoitusten kielteisillä vaikutuksilla hoivakodissa asuvien ikääntyneiden hyvinvoinnille:

Rajoitustoimenpiteistä ja arkirutiinien muuttamisesta olisi enemmän haittaa kuin hyötyä, sanoo Helsingin sairaalan johtajalääkäri Laura Pikkarainen. (5.3.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Ikääntyneet näyttäytyvät näissä uutisissa hauraina ja suojelema kaipaavina sekä samalla passiivisina suhteessa uutisissa ääneen päässeisiin asiantuntijoihin. Passiivisuus ja hauraus korostuvat usein ikääntyneiden asumisesta puhuttaessa ja päätettäessä (Pulkki ym. 2017, 51–52; Juhila ym. 2016, 25–27). Valtaapitävät saavat myös perinteisesti enemmän näkyvyyttä marginaalissa oleviin nähden joukkoviestimissä (Fairclough 1997, 57–58). Toisaalta tähän teemaan kuuluvissa uutisissa esille nousi myös hoivakotien laitospaisuus esimerkiksi liikkumisrajoitusten, vierailukieltojen ja ylhäältä päin asetettujen sääntöjen osalta, mikä muistuttaa totaalisen laitoksen piirteistä kuten auktoriteetin vallasta sekä sisä- ja ulkopuolisen maailman erottamisesta (Goffman 1997, 6–7).

Hoivakotien tauti- ja kuolemantapauksia käsittelevät uutiset kertoivat koronaviruksen leviämisestä hoivakoteihin eri puolilla Suomea, erityisesti Kiuruveden hoivakodin tilanteesta ja pääkaupunkiseudun hoivakodeista. Tartuntamäärät ja kuolemantapaukset olivat jo itsessään monen uutisen aihe, kuten otsikoista voi lukea:

Vanhainkotien asukkailla todettu koronavirustartuntoja Helsingissä (3.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Koronavirus tappoi kahdeksan vanhusta hoivakodissa Kiuruvedellä - ensimmäinen tartunta oli lähtöisin oireettomasta asukkaasta (8.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)
Helsingissä sijaitsevilla hoivakodeilla yhteensä 74 koronavirukseen kuollutta (29.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Uutisissa käytiin läpi myös suojautumisen onnistumista ja sen riittävyttä, minkä osalta ne liittyivät edeltävään teemaan, kuten seuraavassa Kiuruveden hoivakodin kuolemantapauksia käsittelevässä uutisessa on nähtävissä:

Kun Attendo sai tiedon asukkaalla todetusta tartunnasta, hoivakodissa oli ryhdytty ottamaan käyttöön suojaruusteita. Kaksi toisistaan erillistä ryhmäkotia eristettiin niin, ettei niiden välillä enää tapahtunut liikennettä. Tietyt hoitajat hoitivat altistuneita ja tartunnan saaneita, toiset terveitä. (8.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Tähän teemaan kuuluvissa uutisissa hoivakodit näyttävät vaarallisina paikkoina ikääntyneille. Hoivakoteja ei ole onnistuttu pitämään ”puhtaana” koronaviruksesta, vaan kodin ideaalille ulkopuolinen paha ja vaarallinen on päässyt myös hoivakoteihin sisään (vrt. Sibley 1995; Holloway & Hubbard 2001, 90–94). Ikääntyneiden asumisesta puhutaan usein terveyden ja turvallisuuden kautta (Juhila ym. 2016, 30), mikä tulee myös näissä uutisissa näkyviin hoivakotien voidessa olla vaarallisia ikääntyneiden terveydelle ja hengelle.

Ikääntyneiden avun järjestämistä käsittelevissä uutisissa oli kyse siitä, miten kunnat ja vapaaehtoiset sekä yksityinen sektori olivat tarjonneet apua kotona asuville ikääntyneille esimerkiksi ruokaostoksia toimittamalla ja tarjoamalla keskusteluapua. Avun järjestäminen liittyi omassa kodissaan asuvien ikääntyneiden saamaan vahvaan suositukseen pysyä karanteeninomaisissa olosuhteissa. Tähän viitataan myös seuraavassa sitaatissa, joka on Vantaan kaupungin kauppa-avun järjestelyistä kertovasta uutisesta:

Maan hallituksen vahva suositus siitä, että ikäihmisten olisi viisainta pysyä kotona, on nostanut esiin tarpeen järjestää välttämättömät kauppa- ja apteekkipalvelut myös niille ihmisille, joilla ei ole sukulaisia tai tuttaviamapuna. (26.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Kotona asuvat ikääntyneet näyttävät suojelua kaipaavina ja avun kohteina, joille ulkopuolinen maailma ja sen kontaktit olivat riski. Oma koti näyttää ideaalin mukaisesti turvallisena paikkana, jossa ikääntyneiden tulisi pysyä ja ulkopuolinen maailma puolestaan vaarallisena (Holloway & Hubbard 2001, 90–94). Ikääntyneiden suojelemisen tarve korostaa heidän haurauttaan (Juhila ym. 2016, 25–27). Uutisissa esille tulee myös ikääntyneiden saaman avun ja hoivan moninaisuus, jota käsiteltiin luvussa 1.2. Formaalia hoivaa täydentää esimerkiksi vapaaehtoisten tarjoama apu.

Ikääntyneiden arjesta ja tunnelmista kertovat uutiset käsittelevät sitä, miten koronaviruspandemia ja suositukset olivat näkyneet ikääntyneiden arjessa ja miten niihin oli sopeuduttu. Tätä teemaa

edustavissa uutisissa haastateltiin usein ikääntyneiden edustajia, jotka asuivat kotona ja olivat koronaviruspandemiasta ja rajoituksista huolimatta selviytyneet hyvin, saaneet apua ja keksineet tekemistä. Muutamassa uutisessa ääneen pääsivät myös hoivakotien asukkaat. Pääosin uutisten sävy oli myönteinen, ja ikääntyneet olivat pystyneet jatkamaan itselleen mielekästä arkea (ks. Vasara 2020, 77–79). Seuraava sitaatti leukemiaa sairastavan 79-vuotiaan miehen arjesta eristyksissä koronapandemian aikana kuvastaa tätä:

Leinosten täyseristys kesti kaikkinsa kaksi kuukautta ja kymmenen päivää. Niiden aikana Leinonen ehti täyttää vuosia ja syventää sekä vanhaa valokuvaprojektiaan että ihmissuhteitaan. Positiivinen mieli on pysynyt yllä koko poikkeustilan ajan.
(17.6.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Ikääntyneiden arkeen ja tunnelmiin liittyivät myös ikääntyneiden asiantuntijoiden haastattelut, joissa usein sivuttiin heidän tunnelmiaan ja arkeaan koronaviruspandemian aikana. Haastateltavat esiintyivät kuitenkin ensisijaisesti asiantuntijaroolissaan eivätkä tavallisina ikääntyneinä. Esimerkiksi 73-vuotias puolisonsa omaishoitajana toimiva lääketieteen emeritaprofessori ja geriatrian erikoislääkäri Sirkka-Liisa Kivelän haastattelu käsittelee pääosin isoja yhteiskunnallisia kysymyksiä koronavirukseen liittyen, kuten kotihoidon asiakkaiden suojelemista, vaikka jutussa sivutaankin myös hänen arkeaan ja tunnelmiaan. Häneen viitataan uutisen otsikossa professorina, mikä osoittaa hänen ensisijaisen roolinsa haastateltavana:

Professori ihmettelee, onko kotihoidossa olevia osattu suojata riittävästi:
”Huippuriskiryhmään kuuluvan luona saattaa käydä seitsemän eri hoitajaa” (20.3.2020 Helsingin Sanomat, elämä)

Näissä uutisissa ikääntyneet näyttäytyvät oman elämänsä ja asumisensa toimijoina, jotka saattoivat suhtautua myös kriittisesti heihin kohdistuviin rajoituksiin. Toisaalta suurimmassa osassa teemaan kuuluvista uutisista luotiin vastakkainasettelua ”oikeisiin vanhuksiin”, joihin haastatellut aktiiviset seniorit eivät kuuluneet. Uutisissa esille tuli ikääntyneiden jakaminen hauraisiin ja itsenäisiin ikääntyneisiin, mikä on tavallinen tapa käsitellä heitä ikääntyneiden asumisesta keskusteltaessa (Juhila ym. 2016, 25–27).

Koronapandemian ja rajoitusten haittoja ja ongelmallisuutta käsittelevät uutiset kertoivat pandemian ja rajoitusten negatiivisista vaikutuksista sekä hoivakodeissa että omissa kodeissaan asuvien ikääntyneiden toimintakykyyn ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Ne käsitelivät myös rajoitusten kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä. Suomen lähi- ja perushoitajia edustavan ammattiliitto

Superin puheenjohtaja Silja Paavolan haastattelussa hoivakotien tilannetta ja rajoituksiin liittyviä ongelmia kuvailtiin seuraavalla tavalla:

Koronavaaran takia eristetty muistisairas voi esimerkiksi alkaa syödä huoneessaan käsillä olevia tavaroita. Hän ei ymmärrä, miksi ovi ei hoivakodissa aukene, ja voi ahdistuksessaan vaikka sotkea itsensä ulosteisiinsa. (4.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Rajoitusten haitat koskettivat myös kotona asuvia ikääntyneitä, joiden elämä oli koronaviruspandemian ja rajoitusten myötä voinut muuttua paljonkin. Toukokuusta hallituksen koronatilannekatsausta ja yli 70-vuotiaiden päivitettyjä toimintaohjeita käsittelevässä uutisessa perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru perusteli muuttuvia suosituksia ikääntyneiden hyvinvoinnilla seuraavasti:

Kiurun mukaan koronavirusepidemian keskellä ikäihmisten tulee huolehtia myös omasta henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnistaan. Karanteenin omaiset olosuhteet eivät välttämättä kannusta siihen.

”Miten jokainen voi antaa oman panoksensa koronaviruksen taltuttamisessa, mutta kuitenkin elää mielekästä elämää ja tulla varjelluksi koronavirustartunnalta? On tärkeää pitää fyysistä etäisyyttä, mutta se ei tarkoita sitä, että kannattaa eristäytyä”, Kiuru sanoo. (20.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Rajoitukset eristävät vanhenemisen paikat muista paikoista ja ihmisistä, minkä vuoksi ne näyttäytyvät uutisissa passivoivina paikkoina. Tämä on ristiriidassa paikallaan vanhenemisen periaatteen ja aktivoivan kodin ajatuksen kanssa (mm. Juhila ym. 2016, 27–29, Pulkki ym. 2017, 48–51). Toisaalta hoivakoteihin passivoivuus on yhdistetty aiemminkin (Pulkki ym. 2017, 48–51). Rajoitusten haitat toivat esiin vanhenemisen paikkoihin liittyvän vankilamaisuuden, jonka yhtenä kriteerinä on koetun haitan lisäksi tahallisuus ja tilallisuus (Moran ym. 2018). Rajoitukset hankaloittivat kasvokkaisia tapaamisia ja yhteydenpitoa läheisiin, eikä ideaalikodin käsitykseen kuuluva sosiaalisen vuorovaikutuksen ehtojen kontrolli toteutunut tilanteessa ikääntyneiden kohdalla (Vilkko 2010a, 213). Tämä vaikeuttaa myös omaisten tekemään hoivatyötä hoivakodeissa, kuten tarkkailua ja fyysistä läheisyyttä vaativia hoivatöitä (Milligan 2005, 2114–2116).

Koronapandemian ja rajoitusten haittoihin ja ongelmallisuuteen liittyivät läheisesti myös *ikäntyneiden aktiviteetteja ja yhteydenpitoa* käsittelevät uutiset, joissa esiteltiin ratkaisuja rajoitusten kielteisten vaikutusten minimoimiseen, turvalliseen tekemiseen ja yhteydenpitoon

esimerkiksi tapaamiskonttien, jumppaohjeiden ja etäyhteyksien avulla. Nämä uutiset käsittelivät niin kotona asuvien kuin hoivakodeissa asuvien ikääntyneiden tilannetta. Helsingin Sanomat oli toukokuussa tiedustellut hoivakotien ratkaisuja tavallisten vierailujen tilalle ja jutussa esiteltyyn tapaamiskontin lisäksi uutisessa tuotiin esiin myös muita ratkaisuja pitää yhteyttä:

Mehiläisen hoivakodeissa tapaamisia pyritään järjestämään parvekkeilta ja ikkunoiden läpi, lisäksi tabletteja on lisätty eri yksiköihin.

Myös Attendossa kannustetaan sekä tavallisiin, että videopuheluihin, ja myös siellä asukkaita avustetaan juttelemaan omaisille ikkunan läpi. (13.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Näissä uutisissa näkyville tuli ikääntyneiden yhteys läheisiinsä ja kuuluminen perheeseen. Ikääntyneet eivät välttämättä asu läheistensä kanssa, mutta voivat olla tästä huolimatta tiiviistikin yhteydessä perheeseensä. Hoivakoti ei täytä kodin ideaalia, koska se ei välttämättä toimi intiimien ihmissuhteiden paikkana (Tuan 2006, 16–17). Ikääntyneet pystyvät kuitenkin pitämään yhteyttä läheisiinsä fyysisestä etäisyydestä huolimatta, ja vanhenemisen paikkojen rajoja on mahdollista ylittää esimerkiksi viestintäteknologian avulla (Johansson & Saarikangas 2009).

4.1.2 Vanhenemisen paikat ja toimijat kuvissa

Myös media-aineiston visuaaliset keinot ovat osa korona-arjesta raportoivia juttuja. Teemoittelin aineiston kuvat ja videot seitsemään teemaan, jotka ovat:

1. asiantuntijat
2. kasvottomat vanhukset
3. ikääntyneet turvavälin päästä
4. hoivalaitokset ulkopuolelta
5. auttajat työssään
6. aktiiviset ikääntyneet
7. graafiset kuvat.

Asiantuntijoita esittävät kuvat olivat usein puolikuvia tai lähikuvia uutisessa haastatellusta tai muuten esiintyneestä asiantuntijasta. Tähän kategoriaan luokittelin 31 kuvaa tai videota 17 jutusta.

Henkilöt oli kuvattu edestäpäin ja he tiesivät olevansa kuvaamisen ja katseen kohteena nimenomaan valokuvaa varten tai yleisemmin tiedotustilaisuudessa. Kuvat olivat edustavia ja henkilöt olivat huoliteltuja ja pukeutuneet esimerkiksi siisteihin vaatteisiin. Kuvatekstissä oli usein mainittu henkilön nimen lisäksi myös titteli. Tulkitsin myös erääseen uutiseen upotetut videot hallituksen tiedotustilaisuudesta kuuluvan tähän teemaan. Seuraava puolikuva (kuva 1) oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonista jakkupuvussa ja kauluspaidassa edustaa hyvin kyseistä teemaa.

Kuva 1: Helsingin Sanomat, 23.5.2020, Jukka Gröndahl/HS

Kuvissa esiintyy ministerien lisäksi muun muassa professoreita ja viranomaisten edustajia. Muutamassa tähän teemaan luokittelemassani kuvassa esiintyy myös ”tavallisia kansalaisia”, jotka kertovat mielipiteensä aiheeseen liittyen haastattelussa. Nämä kuvat osoittavat, ketkä ovat ikääntyneiden asumisen toimijoina vaikuttamassa ja perustelemassa vanhenemisen paikkoja koskevia toimia koronaviruspandemian aikana. Ikääntyneiden asuminen on ollut yhteiskunnallisen keskustelun aihe myös ennen koronapandemiaa (Juhila ym. 2016, 25) ja keskustelussa on korostunut ammattilaisten rooli ja muiden toimijoiden päätösvalta (Juhila ym. 2016, 25–27; Pulkki ym. 2017, 51–52). Vanhenemisen paikat ja ikääntyneiden kodit eivät ole ihanteen mukaisesti yksityisiä, vaan julkisen keskustelun kohteena (Tuan 2006, Vilkkö 2010a, 213).

Kasvottomat vanhuksset -teemaan luokittelin sellaiset kuvat, jotka esittivät ikääntyneitä henkilöitä näyttämättä heidän kasvojaan. Luokittelin tähän kategoriaan 34 kuvaa 26 jutusta. Näissä kuvissa esiintyi tunnistettavasti ikääntynyt henkilö esimerkiksi takaapäin, kuvattuna kaulasta alaspäin tai tummana hahmona vastavaloon otetussa kuvassa. Usein nämä kuvat vaikuttivat sijoittuvan jonkinlaiseen hoivalaitokseen ja niissä näkyi esimerkiksi ryppyiset kädet, Aino-tossut tai apuvälineitä. Kaikissa kuvissa ei edes esiintynyt ikääntyneitä henkilöitä vaan pelkästään heidän ”symboleitaan”, kuten rollaattoreita tai pyörätuoleja tai muita ikääntyneelle kuuluvia esineitä. Luokittelin teemaan kuuluvaksi myös kuvat, joissa ikääntynyt oli esitetty esimerkiksi nuoruuden kuvien avulla. Kuvat eivät yleensä liittyneet suoraan uutisen ajankohtaiseen aiheeseen tai paikkaan, vaan esimerkiksi yleisesti ikääntyneisiin tai hoivakoteihin, eli ne toimivat uutisen kuvituskuvina. Espoolaisessa hoivakodissa vuonna 2019 otettu kuva (kuva 2) edustaa hyvin tätä teemaa, koska ikääntyneet naiset on kuvattu hartioista alaspäin terveyskengistä ja kalusteista laitokseksi tunnistettavassa ympäristössä.

Kuva 2: Helsingin Sanomat, 14.4.2020, Anni Reenpää/Lehtikuva

Ikääntyneet näyttävät kuvissa hauraina ja usein avun kohteina (Juhila ym. 2016, 25–27). Kuvat kasvottomista vanhuksista korostavat ikääntyneiden suojelevuutta ja yhdistävät ikääntyneet hoivalaitoksiin ja avun tarpeeseen. Kuvissa esiintyy toimintakyvyn heikkenemisen myötä tarvittavia

apuvälineitä ja tarvikkeita, jotka voivat vaikuttaa kodin tuntuun ja paikan laitosmaisuuuteen (ks. Juhila ym. 2016, 38; Sointu 2009, 184–186).

Ikääntyneet turvavälin päästä -teemaan kuuluvissa kuvissa ikääntyneet esiintyivät kasvot näkyvillä, mutta heidät oli kuvattu esimerkiksi ikkunalasin läpi, parvekkeella tai videopuhelun välityksellä. Luokittelin tähän kategoriaan 43 kuvaa tai videota 22 jutusta. Nämä kuvat esittivät usein ikääntyneiden tapaamisia läheistensä kanssa, mutta myös muissa yhteyksissä haastatelluista ikääntyneistä oli otettu kuvia lasin läpi. Luokittelin tähän teemaan kuuluvaksi myös sellaiset kuvat, joissa esitettiin ikääntyneiden kanssa kommunikointia muilla tavoin, kuten puhelimen välityksellä sekä erääseen uutiseen upotetun videon alankomaalaisen hoivakodin pihalla olevasta tapaamiskontista. Teknologisia apuvälineitä esiintyi usein myös niissä kuvissa, joissa ikääntynyttä läheistä tavattiin turvavälin päästä. Tämä näkyy myös seuraavassa kuvassa 3, jossa on kuvattuna hoivakodissa asuvaa äitiään lasin läpi tapaamaan tulleet veljekset.

Kuva 3: Helsingin Sanomat, 10.5.2020, Outi Pyhäranta

Kuvissa tulee hyvin konkreettisella tavalla näkyviin vanhenemisen paikkojen rajat ja niiden huokoisuus. Hoivakotien ja kotien rajoja on mahdollista hälventää tapaamalla ikkunan läpi, parvekkeelta tai viestintäteknologian avulla ja vanhenemisen paikat ovat vuorovaikutuksessa

ulkopuolisen maailman kanssa koronapandemian aikana (Johansson & Saarikangas 2009, 10–11; Massey 2008). Ikääntyneet esitetään usein suhteessa läheisiinsä ja osana perhettään, mutta kuvissa tulee näkyville se, kuinka perheenjäsenet ovat erotettu fyysisesti toisistaan. Tämä on ristiriidassa kodin ideaaliin, johon liittyy näkemys kodista intiimien ihmissuhteiden tilana (Tuan 2006, 16–17). Kodin on tarkoitus erottaa ”meidät” ”muista” (Holloway & Hubbard 2001, 76–77), mutta kuvissa kotien ja hoivakotien fyysiset rajat erottavat lapset vanhemmistaan tai puoliset toisistaan. Turvavälin pitämistä esittävässä kuvissa näkyy suojeltavien vanhusten lisäksi myös heidän aktiivisia ikääntyneitä läheisiään, jolloin kuvat yhdistyvät myös tämän kategorian kanssa. Myös turvavälin pitämistä esittävät kuvat korostavat tarvetta suojella kuvattavaa kohdetta ja etäisyyden välttämättömyyttä.

Kasvottomia vanhuksia ja ikääntyneitä turvavälin päästä sivuavia kuvia olivat myös ne, joissa esiintyi *laitos ulkopuolelta* kuvattuna. Luokittelin tähän kategoriaan 23 kuvaa 13 jutusta. Kuvissa ei esiintynyt ikääntyneitä henkilöitä, mutta ikääntyneiden hoivalaitokset rakennuksina kuvasivat heitä koronapandemian aikana. Myös näissä kuvissa ikääntyneet oli kuvattu ikään kuin turvavälin päästä ja kasvottomina hoivakodin avulla. Kuvissa oli usein koko rakennus, sen sisäänkäynti tai toisinaan vain pihan opastekyltti. Seuraava Kiuruveden hoivalaitosta esittävä kuva 4 on hyvä esimerkki tästä teemasta.

Kuva 4: Helsingin Sanomat, 22.4.2020, Akseli Muraja

Kuvat korostavat hoivakotien laitosmaisuuksia. Ne näyttävät selkeästi erillisinä paikkoina, jotka erottavat laitoksen sisä- ja ulkopuolisen maailman toisistaan (Goffman 1997, 5–6). Kuvat hoivalaitoksista ulkopuolelta tuovat esiin hoivakotien rajat ja ikääntyneiden suojeltavuuden. Kuvaajalla ei ole mahdollisuutta päästä hoivakotiin sisälle, koska hän on ”ulkopuolinen” ja riski hauraille asukkaille, joten hoivakodin pihaa tai sisäänkäyntiä lähemmäs ei ole mahdollista päästä kuvaamaan.

Viidennen teeman muodostavat kuvat, joissa oli kuvattuna *auttajia työssään*. Luokittelin tähän kategoriaan 43 kuvaa tai videota 24 jutusta. Näissä kuvissa esiintyvät ikääntyneiden parissa työskentelevät hoiva-alan ammattilaiset ja vapaaehtoiset. Heidät oli kuvattu usein työnsä äärellä, mahdollisesti työpaikallaan, työajalla, työvaatteissaan tai työvälineidensä kanssa, esimerkiksi laittamassa käsidesiä tai kantamassa kauppakasseja. Luokittelin teemaan kuuluvaksi myös kuvat uutisissa haastatelluista omaisista, jotka kertoivat ikääntyneen läheisensä kohtelusta hoivakodeissa koronapandemian aikana. Tulkitsin kuvien esittävän läheisten tekemää hoivatyötä hoivakodeissa tarkkailemalla ja puuttumalla hoivakodin käytäntöihin tuomalla ne julkisuuteen (ks. Milligan 2005, 2114–2116). Seuraava kuva edustaa tätä teemaa. Kuvassa 5 esiintyvät oululaisen hoivakodin palvelupäällikkö ja työvaatteisiin pukeutunut sairaanhoitaja, jotka ovat hieromassa käsiinsä käsidesiä.

Kuva 5: Helsingin Sanomat, 10.3.2020, Antti J. Leinonen

Kuvissa esiin tulee ikääntyneiden auttajien ja hoivan moninaisuus, jota käsiteltiin luvussa 1.2. Koronapandemian aikana se näyttäytyi muun muassa kotihoitona, kauppa-apuna, juttukaverina ja viihteenä konsertin muodossa. Kuvissa ikääntyneet määrittyvät hauraiksi ja passiivisiksi avun kohteiksi, jollaisina heidät on nähty myös aiemmin ikääntyneiden asumista koskevassa julkisessa keskustelussa (Pulkki ym. 2017, 51–52; Juhila ym. 2016, 25–27). Kuvissa esille ovat keinot suojella ikääntyneitä koronavirustartunnalta esimerkiksi käsidesiä ja maskeja käyttämällä sekä kauppakasseja kuljettamalla. Toisissa kuvissa esiintyy myös ikääntyneitä, jotka ovat toiminnan kohteena esimerkiksi ulkoilutettavana, pestävänä tai kauppakassit ovellensa saaneena.

Kuudennen teeman muodostavat kuvat *aktiivisista ikääntyneistä*. Luokittelin tähän kategoriaan 72 kuvaa tai videota 15 jutusta. Teemaa oli käytetty useissa uutisissa, joissa oli jopa yli kymmenen tähän teemaan kuuluvaa kuvaa. Näissä kuvissa esiintyivät puuhakkaat, ehkä jopa hieman kapinalliset yli 70-vuotiaat, jotka jatkoivat harrastuksiaan, arkeaan ja puuhastelua myös koronapandemian aikana. Ikääntyneet esiintyvät useimmiten kasvot näkyvillä ja heidän nimensä on kerrottu kuvatekstissä. He esimerkiksi käyvät ostoksilla, ulkoilevat, jumppaavat ja harrastavat jopa moottoripurjelentokoneella lentämistä, kuten kuvassa 6. Aktiivisia ikääntyneitä kuvaaviksi kuviksi luokittelin myös aktiivisuuden tuotokset, olivat ne sitten liedellä odottavia ruokia, käsitöitä tai pidettyjä päiväkirjoja. Lisäksi teemaan kuului video parvekkeiltaan yhteislauluun osallistuneista senioritalon asukkaista.

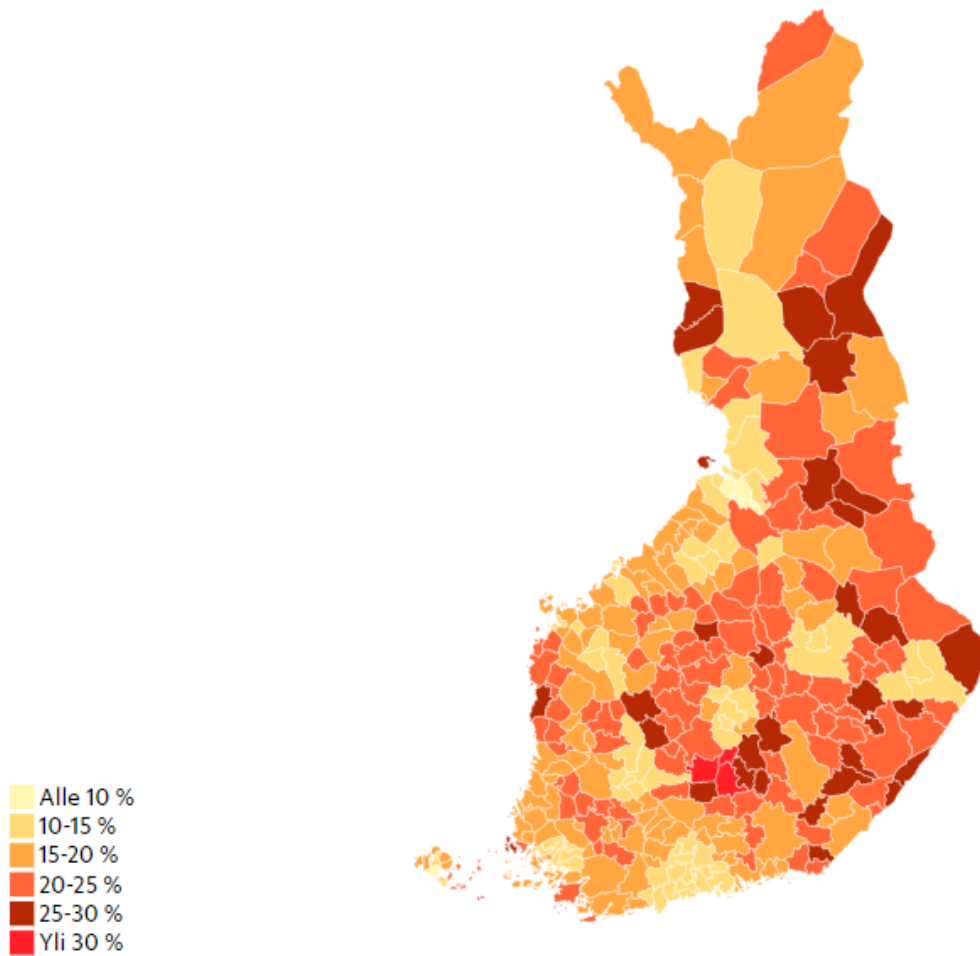

Kuva 6: Helsingin Sanomat, 1.6.2020, Kalle Koponen

Näissä kuvissa ikääntyneet näyttäytyvät oman elämänsä aktiivisina toimijoina. Kuvat toimivat myös vastakohtana kuville hauraista ja kasvottomista vanhuksista. Jako itsenäisiin ja hauraisiin ikääntyneisiin on tunnistettu myös aikaisemmin ikääntyneitä käsittelevässä julkisessa keskustelussa (Juhila ym. 2016, 25–27). Kuvissa esiintyvillä ikääntyneillä on mahdollisuus jatkaa mielekkääksi kokemaansa arkea ja toteuttaa itseään kotona ja kodin ulkopuolella, mikä liitetään kodin ihanteeseen (ks. Vasara 2020, 77–79; Vilkkonen 2010a, 213).

Viimeinen teema on *graafiset kuvat*, jotka käsittivät esimerkiksi tautitapausten määriä tai ikääntyneiden osuutta väestöstä esittäviä karttoja ja taulukoita sekä muita kuvaajia ja aikajanoja. Luokittelin tähän kategoriaan 11 kuvaa 8 jutusta. Seuraava riskiryhmien osuutta Suomessa kuvaava kartta (kuva 7) edustaa tätä teemaa. Näissä kuvissa ikääntyneiden asuminen yhdistettiin yleiseen tautitilanteeseen ja sen kehittymiseen alueellisesti ja koko maassa. Vanhenemisen paikat nähdään osana yhteiskuntaa (Massey 2008, Johansson & Saarikangas 2009), eikä ”pahasta maailmasta” irrallisina kuten ideaalisessa kotikäsitteessä (Lupton 1998, 157; Holloway & Hubbard 2001, 76–77).

Ikänsä vuoksi riskiryhmään kuuluvat Suomessa

Lähde: Tilastokeskus

Kuva 7: Helsingin Sanomat, 22.3.2020, tekijää ei mainittu

4.2 Ikääntyneiden asumisen lomittuvat kehukset

Olen muodostanut aineiston teemoittelun avulla kolme kehystä, joiden läpi ikääntyneiden asumista ja vanhenemisen paikkoja on mahdollista tarkastella eri näkökulmista koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa. Nämä kehukset ovat:

1. suojelun kehys
2. hyvinvoinnin kehys
3. oikeudenmukaisuuden kehys.

Koronavirukselta suojelun kehyksessä koronaviruspandemia nähdään ensisijaisesti ikääntyneiden terveyttä uhkaavana tekijänä, joka on riski myös terveydenhuollon kantokyvyille ja tärkeintä on suojella riskiryhmäksi luokiteltuja ikääntyneitä viruksen leviämiseltä. Hyvinvoinnin kehyksessä tilannetta tarkastellaan ikääntyneiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta ja uutisissa tuodaan esiin koronavirustoimien ja -rajoitusten kielteiset vaikutukset sosiaalisille suhteille ja toimintakyvyille sekä keinot tukea hyvinvointia poikkeustilanteessa. Oikeudenmukaisuuden kehyksessä tilannetta tarkastellaan rajoitusten laillisuuden, kohtuullisuuden ja inhimillisyyden näkökulmista. Uutisissa haastetaan myös 70 vuoden ikärajan mielekkyys. Kehykset eivät ole toisistaan täysin irrallisia, vaan ne voivat lomittua myös samassa uutisessa. Ikääntyneiden terveyden ja hengen suojeleminen olivat syitä rajoitustoimille, joilla oli vaikutuksia ikääntyneiden hyvinvoinnille. Toisaalta rajoitustoimien kohtuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta punnittiin juuri näiden kahden välillä. Usein myös hyvinvoinnin kehystä käyttävissä uutisissa lähtökohtana oli ikääntyneiden suojeleminen koronavirukselta, eikä hyvinvoinnin edistäminen ollut ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

Kehykset on muodostettu edellä esitellyn teemoittelun pohjalta. Uutisaiheiden teemoittelemisen myötä oli mahdollista havaita, miten eri aiheet liittyivät läheisestikin toisiinsa ja kuinka eri tavoin samojakin aiheita oli mahdollista käsitellä uutisissa. Havaitsin muodostamani teemojen välillä yhteneväisyyksiä ja eroja esimerkiksi siinä, miten vanhenemisen paikkoja, ikääntyneitä koskevia rajoituksia ja ikääntyneiden positiota kuvattiin. Näiden havaintojen pohjalta muodostin kehukset kehysanalyysin mukaisesti. Tulkitsin erojen ja yhtäläisyyksien ilmentävän kehystämistä, jota uutiset hyödyntävät kertoessaan ikääntyneiden asumisesta koronapandemian ensimmäisessä aallossa. Taulukossa 1 on nähtävissä tiivistetysti kehysiin liittyvät teemat sekä niitä kuvaavat piirteet. Se mukailee löyhästi Väliiverrosen (1996, 37) kehysanalyysistaan koostamaa taulukkoa.

Taulukko 1: Vanhenemisen paikkojen kehykset uutisoinnissa

Kehykset	Suojelu	Hyvinvointi	Oikeudenmukaisuus
Tavoite	ikäntyneiden suojelu (koronavirukselta)	kokonaisvaltainen hyvinvointi	oikeudenmukainen ja laillinen toiminta
Vanhenemisen paikat: kodit ja hoivakodit	turvallisia ja vaarallisia, fyysisesti eristettyjä ”ulkopuolisilta”	yhteydessä ulkopuolelle, passivoivia ja aktivoivia, loppuelämän asuinpaikkoja	säädelyjä, arvioinnin kohteena, ristiriitaisia: liian vähän ja liian paljon suojeltuja
Rajoitukset: karanteeni-kehotus, vierailurajoitukset	keinoja suojella ikäntyneitä	haitallisia ikäntyneiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	lainmukaisuuden ja kohtuullisuuden arvioimisen kohteena
Ikäntyneiden positio	riskiryhmä	aktivoinnin kohde, osa perhettä	kansalaiset
Uutisaiheiden teemat	koronavirukselta suojautuminen ikäntyneiden palveluissa, tauti- ja kuolemantapaukset hoivakodeissa, ikäntyneiden avun järjestäminen	ikäntyneiden arki ja tunnelmat, ikäntyneiden aktiviteetit ja yhteydenpito korona-aikana, koronapandemian ja rajoitusten haitat ja ongelmallisuus	koronapandemian ja rajoitusten haitat ja ongelmallisuus, ikäntyneiden arki ja tunnelmat, koronavirukselta suojautuminen ikäntyneiden palveluissa, tauti- ja kuolemantapaukset hoivakodeissa
Visuaaliset kuvat	kasvottomat vanhukset, hoivalaitokset ulkopuolelta, ikääntyneet turvavälin päästä, auttajat työssään, asiantuntijat, graafiset kuvat	ikäntyneet turvavälin päästä, aktiiviset ikäntyneet, auttajat työssään	aktiiviset ikääntyneet, ikäntyneet turvavälin päästä

4.2.1 Suojelun kehys

Koronaviruksen oireet pahenevat iän myötä. Kuolleisuus lisääntyy selvästi yli 80-vuotiaiden keskuudessa. STM:n Sillanaukeen mukaan karanteeniin verrattavista oloista karkailevien ikäihmisten tuleekin nyt noudattaa ohjeistusta kahdesta syystä: itsensä suojelemiseksi ja muiden suojelemiseksi. ”Kun pysyy poissa julkisilta paikoilta, suojaa itseään sairaudelta. Ikäihmiset myös tarvitsevat muita todennäköisemmin sairaalahoitoa koronavirukseen sairastuessaan. Eli oma sairastuminen myös lisää todennäköisyyttä terveydenhuollon kuormittumiselle”, Sillanaukee sanoo. (18.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Suojelun kehys oli usein ensisijainen uutisissa, jotka käsittelivät koronaviruksen suojautumista ikääntyneiden palveluissa, tauti- ja kuolemantapauksia hoivakodeissa sekä ikääntyneille suunnatun (välttämättömän) avun järjestämistä. Kuvituksessa suojelun kehys ilmeni monissa teemoissa. Se oli vahvasti läsnä kuvissa, jotka esittivät kasvottomia vanhuksia, hoivalaitoksia ulkopuolelta, ikääntyneitä turvavälin päästä ja auttajia työssään. Toisaalta myös graafiset ja asiantuntijakuvat liittyivät suojelun kehykseen.

Ikääntyneitä pyrittiin suojelemaan ohjaamalla heidät karanteenia vastaaviin oloihin ja asettamalla vierailukielto ikääntyneiden hoivakoteihin. Kotona asuville ikääntyneille tarjottiin esimerkiksi kauppakassipalvelua, jotta omasta kodista ei tarvitsisi lähteä ostoksille. Tämän lisäksi hoivalaitoksissa ja kotihoidossa otettiin käyttöön kasvomaskeja ja alettiin noudattamaan huolellista hygieniaa sekä rajoittamaan henkilökunnan ja asukkaiden liikkumista hoivalaitoksissa. Kuten edeltävästä sitaatista voidaan lukea, suojelun kehyksessä tavoitteena oli ehkäistä ikääntyneiden koronavirustartunnat ja -kuolemat, mutta suojella myös terveydenhuollon kantokykyä ja muita terveydenhuoltoa tarvitsevia. Tämä teki ikääntyneiden suojelemisesta ja asumisesta koronapandemian ensimmäisessä aallossa hyvin yhteiskunnallisen kysymyksen, mitä se on ollut jo aiemmin väestön ikääntymisen, palvelutarpeen kasvamisen ja julkisen talouden vuoksi (Juhila ym. 2016, 25). Myös koronaviruspandemian aikana ikääntyneet ja heidän asumisensa yhdistettiin terveydenhuollon palvelutarpeen kasvamiseen.

Suojelun kehys perustuu ikääntyneiden haurauteen. Ikääntyneiden suojeleminen näyttäytyy tarpeellisena toteuttaa, koska ikääntyneet kuuluvat koronaviruksen ”riskiryhmään”:

Hallitus ilmoitti maanantaina tiukoista poikkeustoimista koronavirusepidemian hillitsemiseksi Suomessa. Yksi määräyksistä koskee kaikkia yli 70-vuotiaita. Heidän pitäisi pystyä seuraavan kuukauden ajan kotonaan karanteenia vastaavissa oloissa.

Tarkoituksena on suojella virukselta niitä, joita se kaikkein pahimmin uhkaa.

(17.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Riskiryhmään kuulumisen näkyminen näkyy myös uutisten kuvituksessa. Kuvat kasvottomista vanhuksista korostavat usein ikääntyneiden haurautta ja suojeltavuutta kuvaamalla heidät hoivakodeissa, tunnistamattomina ja vanhuuden symboleiden, kuten rollaattoreiden avulla. Myös kuvat auttajista työssään esittävät ikääntyneet suojeltavina avun kohteina. Uutisissa haastateltavina tai muuten esiintyneissä asiantuntijoissa on henkilöitä, jotka olivat työnsä tai asemansa puolesta päättävässä tai vastuullisessa asemassa koronavirustilanteessa. Kuvat korostavat sitä, ettei päätösvalta ole tilanteessa ikääntyneillä itsellään, vaan he ovat ennemminkin suojelun ja rajoitusten kohteita. Ikääntyneet eivät etenkään hoivakodeissa ole itse päättävässä ja vastuullisessa asemassa, mikä korostui kasvottomia vanhuksia ja asiantuntijoita esittäviä kuvia verratessa (ks Juhila ym. 2016, 25–27).

Suojelun kehys korostaa vanhenemisen paikkojen rajoja niin kotien kuin hoivakotienkin osalta. Koronaviruksen uhan nähtiin tulevan kotien ja hoivakotien ulkopuolelta, jolloin oli tärkeää erottaa vanhenemisen paikat muista paikoista. Uutisten perusteella vaikuttaa siltä, että ikääntyneet olisivat parhaiten suojassa neljän seinän sisällä ilman riskialttiita lähikontakteja. Koti näyttäytyy turvallisena ja ”puhtaana” verrattuna ulkopuoliseen maailmaan, joka on vaarallinen (Holloway & Hubbard 2001, 90–94; Sibley 1995). Ajatus perustuu kodin rajoihin ja niiden kontrolliin. Hoivakotien ja kotien fyysiset rajat esiintyvät myös hoivakoteja ulkopuolelta ja ikääntyneitä turvavälin päästä esittävässä kuvissa. Kuvissa hoivakodit on esitetty erillisiä yksiköinä ja laitospaikkoina rakennuksina, jotka on mahdollista eristää ja sulkea ulkomaailmasta. Hoivakodissa asuvia ikääntyneitä ei ole mahdollista päästä ulko-ovea tai pihaa lähemmäs, koska koronavirus aiheuttaa heille vaaran. Tämän vuoksi heitä on mahdollista tavata vain turvavälin päästä esimerkiksi ikkunan takaa tai videopuhelun välityksellä. Tavoitteena on hauraiden ikääntyneiden turvallisuuden ja terveyden takaaminen, mikä on tunnistettu ikääntyneiden asumista määrittäväksi tekijäksi myös ennen koronapandemiaa (Juhila ym. 2016, 25–30) ja riskiryhmään kuulumisen korostuu myös näissä kuvissa.

Kotona asuvia ikääntyneitä haluttiin suojella koronavirukselta antamalla maaliskuun 16. päivä 70 vuotta täyttäneitä koskeva vahva suositus pysyä karanteenia vastaavissa oloissa omassa kodissaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021a) sivuilla karanteenin toimintaohjeista sanotaan näin: ”Kun olet omaehtoisessa tai virallisessa karanteenissa, sinun pitää välttää lähikontaktia oman talouden ulkopuolisiin ihmisiin. Voit mennä ulos, kunhan pidät vähintään 1-2 metrin välin muihin ihmisiin. Sen sijaan et saa mennä esimerkiksi työhön, kauppaan, apteekkiin, harrastuksiin tai yleisötilaisuuksiin, koska näissä paikoissa lähikontaktia on vaikea välttää.” Liikkumiseen oman kodin ulkopuolella liittyi riskejä ja sitä suositeltiin välttämään, minkä vuoksi itsenäisesti asuvat ikääntyneet tarvitsivat esimerkiksi kauppa-apua. Osalla kaupoista oli myös omia aukioloaikoja riskiryhmille.

Siskojen ja Simojen välitystoiminta käynnistyi nopeasti sen jälkeen, kun hallitus antoi maanantaina 16. maaliskuuta toimintaohjeen, jossa yli 70-vuotiaat velvoitetaan pysymään erillään kontakteista muiden ihmisten kanssa mahdollisuuksien mukaan.

Yhdistys ilmoitti tiistaina 17. maaliskuuta välitysjärjestelmän luomisesta, ja jo torstaina ensimmäiset avun tarjoajat auttoivat apua tarvitsevia kauppa- ja apteekkiasioissa. (23.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Yksityisestä tuli yhteistä ja yhteiskunnallista. Lähikaupassa käymisestä ja ihmisten tapaamisesta tuli jotain, mitä ei pitänyt harrastaa. Ohjeet ja suositukset vaikuttivat myös oman kodin seinien sisäpuolella. Suositus pysyä karanteenia vastaavissa oloissa omassa kodissaan ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka yhteiskunnallinen läpäisee (kodin) yksityisyyden (esim. Handel 2019, 1050–1051, Johansson & Saarikangas 2009, 11–12). Vielä ohjeistuksen lieventyessäkin niillä puututtiin hyvin yksityisiin seikkoihin ihmisten elämästä:

Tämänhetkisen virallisen ohjeistuksen mukaan yli 70-vuotiaan halaamista tai muuta lähikontaktia pitää välttää. Myös pitkiä vierailuita yli 70-vuotiaiden luona on syytä välttää.

Ohjeistuksen mukaan yli 70-vuotiaita on syytä tavata mieluiten ulkona, ja huolehtia riittävästä etäisyydestä koko vierailun ajan. (23.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Tapaamiset oman kodin seinien sisäpuolella eivät ole yksityisiä, vaan ne liittyvät koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseen, minkä vuoksi vierailuja koskevia ohjeistuksia annettiin. Tavallisesti kotiin on liitetty yksityisyyden ja tilan kontrolloimisen kaltaisia käsityksiä (esim. Parsell 2012, Tuan 2006), mutta pandemia on tehnyt näkyväksi sen, millä tavalla kodin seinien sisäpuolella tapahtuvat asiat voivat liittyä myös yhteisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämän vuoksi

puututtiin kodin ideaaliin liitettyyn oman tilan hallintaan ja sosiaalisen kanssakäymisen ehtojen kontrolliin (Vilkko 2010a).

Myös kotihoidon piirissä olevia ikääntyneitä pyrittiin suojaamaan virukselta suojarusteiden ja hygienian sekä ”ulkopuolisten” vierailujen välttämällä, mitä kuvataan esimerkiksi kotihoitajan työvuoroa seuranneessa jutussa. Hoitajan kerrotaan jutun otsikossa olevan ”monen ihmisen ainoa yhteys ulkomaailmaan”, kun ”ulkopuolisilla” ei ole asiaa ikääntyneiden koteihin. Myös seuraavassa sitaatissa tulee esiin kodin rajojen ylittäminen sekä ulkopuolisen ja sisäpuolisen maailman erottaminen (Holloway & Hubbard 2001, 76–77):

Nisula menee sisään omakotitaloon avaimillaan. Ulkopuolisilla ei nyt epidemia-aikana ole pääsyä vanhuksen kotiin. Hetken päästä Nisula tulee roskapussin kanssa, heittää sen ja käytetyn suu-nenäsuojan roska-astiaan ja lähtee seuraavaan kohteeseen, kerrostaloon Rajatorpassa. (18.5.2020 Helsingin Sanomat, talous)

Vaikka kodin ideaaliin liittyy ajatus sen rajojen hallitsemisesta ja kotihoidon piirissä olevan ikääntyneen voidaan ajatella pystyvän kieltäytymään päästämästä ketään kotiinsa (Twigg 2000, Milligan 2003, 461), tuo sitaatti esiin myös sen, ettei kotihoitaja ole ”tavanomainen” vieras, jonka vierailusta voitaisiin helposti kieltäytyä. Kodin yksityisen ja julkisen tilan raja hälvenee, kun kotona tarvitaan formaalia hoivaa (Milligan 2000, 55–56) ja tulijalla on esimerkiksi asunnon avain. Myös puolisonsa omaishoitajana toimiva lääketieteen emeritaprofessori Sirkka-Liisa Kivelä tuo haastattelussaan esiin kotihoidon piirissä olevien ikääntyneiden mahdollisuudet hallita oman kotinsa rajoja ja päättää vieraistaan:

Ensinnäkin: Kotihoidon iäkkäät ja sairaat asiakkaat ovat nyt ”huippuriskiryhmää”. Silti heidän kodissaan saattaa joissain tapauksissa käydä jopa yli seitsemän eri kotihoitajaa, Kivelä sanoo.

”He eivät voi juuri nyt päättää itse, keitä heidän kodeissaan vierailee, toisin kuin suuri osa ihmisistä.” (20.3.2020 Helsingin Sanomat, elämä)

Kotiin liitetään ajatus sen rajojen hallinnasta (Sibley 1995, Holloway & Hubbard 2001, 76–77) ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ehtojen kontrollista (Vilkko 2010a, 213), mikä koronaviruspandemiassa ei ole mahdollista kotihoidon piirissä asuvien ikääntyneiden kohdalla. Tämän vuoksi kotiin liitetty turvallisuus ei toteudu heidän kohdallaan koronapandemian aikana, vaan kotihoitajat ovat potentiaalisesti vaarallisia. Pahaa ja vaarallista ulkomaailmaa ei ole mahdollista pitää kodin ulkopuolella (Holloway & Hubbard 2001, 90–94), koska se yhdistyy

tarvittavaan apuun. Asetelma toistui koronahuijauksista kertovissa uutisissa, joissa ikääntyneiden asuntoihin pyrittiin pääsemään sisään ”koronasuodattimien” tai ”koronatarkastusten” varjolla, joskin vaarana oli ensisijaisesti rikoksen uhriksi joutuminen koronatartunnan sijasta.

Myös hoivakoteja käsittelevissä uutisissa tarkasteltiin näiden paikkojen rajoja. Etenkin hoivakodeissa oli tarpeellista määritellä ”sisä-” ja ”ulkopuoliset” henkilöt. ”Ylimääräiset” kontaktit, niin kiertävät sijaiset kuin vierailevat omaisetkin, nähtiin uhkana ikääntyneiden asukkaiden terveydelle. Ei-välttämättömäksi katsottua toimintaa ja hoivakotien ”ulkopuolisten” henkilöiden käyntejä rajoitettiin, koska ikääntyneiden asukkaiden suojeleminen koronavirukselta oli tilanteessa tärkeää. Läheisten määrittelemisen ikääntyneiden hoivakodeissa ulkopuolisiksi on vahvasti ristiriidassa kodin ihanteen kanssa, koska kodin ajatellaan olevan läheisten ihmissuhteiden paikka (Tuan 2006, 16–17). Niillä ja aktiviteetteihin osallistumisella on kuitenkin tärkeä merkitys kodin tunnulle hoivakodissa (Falk ym. 2012, 1002–1004), mutta koronapandemian aikana näistä karsittiin.

Koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi tehtävät toimet ja rajoitukset osoittavat hoivakotien laitosmaisuuksien. Ikääntyneiden liikkumista hoivakodin sisällä ja ulkopuolella, omaisten vierailuja ja yhteistä toimintaa oli mahdollista rajoittaa, eikä asukkailla itsellään tai heidän läheisillään ollut varaa vaikuttaa näihin sääntöihin. Asukkailla ei ollut kodin ideaaliin kuuluvaa itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuutta hallita omaa tilaa. Hoivakotien eristäminen ulkomaailmasta muistuttaa Goffmanin (1997) totaalisen laitoksen määritelmästä sekä Pirhosen ja Pietilän (2015, 96) havainnoista hoivakotien laitosmaisuuksista. Hoivakotien ikääntyneet asukkaat eivät pystyneet hallitsemaan vanhenemisen paikkojensa rajoja, vaan vierailijoiden ja heidän itsensä liikkuminen näiden rajojen yli oli muiden säätelemää. Tämä on vahvasti ristiriidassa kodin ideaalin kanssa (Holloway & Hubbard 2001, 76–77) ja korostaa laitosten roolijakoa ja asukkaiden auktoriteetin alaisuutta (Goffman 1997, 7–8). Erään hoivakodissa asuvan ikääntyneen tytär vertasi äitinsä hoivakotia vankilaan:

Välillä tuntuu, että äiti on vankilassa: hän ei saa poistua, eikä kukaan saa tulla käymään. Ikkunalasi tuntuu kaltereilta. (11.4.2020 Helsingin Sanomat, elämä)

Sitaatissa ja laajemminkin suojelun kehyksessä tulee näkyväksi hoivakotien vankilamaisuus vierailukiellon aikana. Esimerkiksi tilaa ja liikkumista kontrolloidaan vahvasti (Repo 2018, Disney 2017). Kokemus haitasta, tarkoituksellisuus ja tilallisuus, joita Moran, Turner & Schliehe (2018, 677) ovat pitäneet vankilamaisuuden ominaisuuksina, pätevät hoivakotien tilanteeseen pandemian aikana. Hoivakodin fyysiset rajat erottivat niissä asuvat ihmiset läheisistään ja vierailurajoitukset oli

asetettu tarkoituksellisesti ikääntyneiden suojelemiseksi. Tämä on vahvasti ristiriidassa hoivakotien kodinomaisuuden kanssa. Massey (2003, 70) on esittänyt, että romanttinen käsitys paikasta voi kytkeytyä mahdollisuuteen lähteä ja liikkua vapaasti. Koronapandemian ja rajoitusten myötä tämä ei ole ollut ikääntyneille mahdollista, minkä vuoksi oma asuinpaikka ei näyttäytynyt kotina vaan ennemminkin vankilana.

Hoivakotien sisä- ja ulkopuolisen maailman erottaminen toisistaan ei kuitenkaan ole yksioikoista. Hoivakoti on ikääntyneille pysyvä asuinpaikka, mutta henkilökunnalle kyse on työpaikasta, jossa käydään työskentelemässä (mm. Dorrer ym. 2010, Söderqvist ym. 2016). Hoitohenkilökunta saattoi tuoda viruksen hoivakodin ulkopuolelta, koska työntekijät liikkuvat hoivakotien ja ”ulkomaailman” välillä:

Myös sosiaali- ja terveysministeriön yksikön johtaja Tuija Kumpulainen pitää tartuntatapauksia odotettuina. Vaikka hoivakodit ovat ulkopuolisilta käytännössä suljetut, liikkuu henkilöstö niiden ulkopuolella. (7.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Henkilökunta saattoi levittää koronavirusta myös hoivakotien sisällä, minkä takia suojarustukseen ja hygieniaan, kuten kasvomaskeihin ja käsidesin käyttöön, oli tärkeää kiinnittää huomiota. Tämän lisäksi esiin nostettiin ihmiskontaktien minimoiminen, jolla viitattiin hoitajien liikkumiseen osastolta ja hoivakodista toiseen, minkä todettiin seuraavan sitaatin otsikossa johtavan siihen, että ”sitten virus on vanhainkodeissa A, B, C ja D”. Suojelun kehyksessä kiinnitetään paljon huomiota myös suojelun haasteisiin, koska ne ovat riskejä koronaviruksen leviämislle:

Vanhainkotien hoitajia kierrätetään koronaviruksesta huolimatta töissä useissa eri vanhainkodeissa. Tilanne on omiaan levittämään koronavirusta iäkkäiden riskiryhmäläisten joukossa (8.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Koska hoivakodit eivät ole täysin eristettävissä, niiden koronatilanne voidaan liittää myös laajemmin Suomen tautitilanteeseen, kuten Helsingin apulaispormestari Sanna Vesikansa tekee seuraavassa sitaatissa. Tällöin hoivakotien suojautumisen lisäksi merkitsevät myös muut yhteiskunnalliset toimet koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi. Vanhenemisen paikat nähdään tällöin osana laajempaa kokonaisuutta, yhteydessä muihin paikkoihin ja yleiseen tautitilanteeseen:

”Tärkeää on myös se, että tartunnat laskisivat valtakunnallisesti. Hoitajat ovat kuitenkin vapaa-ajallaan ulkomaailmassa, joten tartuntojen väheneminen suojaisi myös hoivakotien asukkaita.” (17.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Sama ilmenee laajemmin myös uutisten graafisissa kuvissa, jotka esittivät esimerkiksi tautitilannetta tai ikääntyneiden osuutta väestöstä karttoina tai muina kuvaajina. Kuvat yhdistävät ikääntyneiden tartunnat ja kuolemantapaukset sekä koronavirukselta suojautumisen laajempaan kontekstiin. Ikääntyneiden kodit ja hoivakodit eivät tällöin näyttäyty muusta maailmasta irrallisina saarekkeina, kuten kodin tai totaalisen laitoksen ideaalissa (Holloway & Hubbard 2001, 76–77; Goffman 1997, 5–6), vaan yhteydessä ulkopuoliseen maailmaan (Massey 2008, Johansson & Saarikangas 2009, 10–11). Hoivakotien ja ikääntyneiden palveluiden sijasta koronavirukselta suojautuminen oli myös laajempi yhteiskunnallinen kysymys.

Hoivakotien rajojen lisäksi suojelun kehityksessä tarkasteltiin hoivakotien sisällä tehtäviä toimia, joiden tarkoituksena oli suojella ikääntyneitä asukkaita. Muutoksia tehtiin esimerkiksi asukkaiden välisten kontaktien vähentämiseksi. Helsingiläisen seniorikeskuksen johtaja kertoi koronaviruksen vuoksi tehdyistä varotoimenpiteistä seuraavasti:

”Oman yksikköni osalta voin sanoa, että tietenkin kaikki ryhmätoiminnot ja yhteisruokailut on lopetettu. Olohuoneissa olemme asettelleet huonekalut niin, että turvavälit varmasti säilyvät”, Hedman sanoo.

Kaikki vierailut asumisyksikköihin on toistaiseksi kielletty. Asukkaita myös ohjataan Hedmanin mukaan viettämään aikaa omissa huoneissaan. (3.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Hoivakodissa asuvien ikääntyneiden ei ole ollut mahdollista elää edes oman ”kotinsa” seinien sisäpuolella rajoituksetonta elämää koronaviruspandemian aikana, toisin kuin kotona asuvien ikääntyneiden ja lähes kaikkien muiden. Tämä nakertaa hoivakotien kodinomaisuutta, koska käsityksemme kodista liittyy usein yksityisyys ja oman tilan hallinta (Tuan 2006, Vilkkonen 2010a, 213). Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden lisäksi koronavirus muutti hoivakotien toimintaa päästessään ”sisään”. Palvelualuejohtaja Arja Peiponen kommentoi uutisessa hoivakotien koronavirustartuntojen vuoksi tehtyjä toimenpiteitä seuraavalla tavalla:

”Osa henkilökunnasta määrätty karanteeniin, ja asiakkaita on eristetty omiin huoneisiinsa.” (3.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Tällainen tilanne vertautuu kuitenkin paremmin koronavirustartunnan saaneiden ja sille altistuneiden tilanteeseen karanteenissa, toisin kuin hoivakodissa jo ennalta tehdyt muutokset. Toisaalta hoivakodeissa kohdattiin myös erilaisia haasteita ikääntyneiden asukkaiden eristämisessä tartuntojen ilmetessä:

Tartuntoja selittää, että ensimmäisen tartunnan varmistuttua muiden oireilevien muistisairaiden liikkumista yhteisissä tiloissa ei ole kyetty estämään täysin. Myös käytetyt suojavarusteet ja muut toimenpiteet osastolla oli mietitty sillä oletuksella, että muita koronatartunnan saaneita ei ole. (7.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Sitaatista käy ilmi, millaisia haasteita asukkaiden liikkumisen rajoittamiseen liittyy hoivakodeissa. Asukkaina oli henkilöitä, jotka eivät pystyneet itse huolehtimaan pysymisestään erossa muista. Tämä kuvaa Goffmanin (1997, 5–6) totaalisen laitoksen kategoriaa, johon ikääntyneiden hoivakodit kuuluvat. Näitä laitoksia yhdistää se, ettei asukkaiden katsota pystyvän huolehtimaan itsestään. Koronapandemian aikana asukkaat voivat kuitenkin olla tahattomasti toisille vaaraksi, mitä ei luokittelussa liitetä ikääntyneiden hoivakoteihin vaan esimerkiksi tarttuvien tautien hoitolaitoksiin. (Goffman 1997, 6.) Koronapandemia vaikutti siihen, millaisina ikääntyneet asukkaat nähtiin hoivakodeissa myös suhteessa toisiinsa ja millaisia riskejä heidän kohtaamisiinsa liittyi.

4.2.2 Hyvinvoinnin kehys

Kulttuuritehdas Vernissalta lähetettiin suora konserttilähetys Vantaan vanhus- ja vammaispalveluiden asumisyksiköiden asukkaille, heidän omaisilleen sekä hoitohenkilökunnalle. – –

Nina Linjan mukaan konsertin tarkoituksena oli tuoda ilon hetkiä koronatilan-teen keskelle. ”Nyt kun läheiset eivät pääse kyläilemään, haluamme lievittää asukkaiden yksinäisyyttä.” (23.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Hyvinvoinnin kehyksessä nousevat esiin ikääntyneiden suojelemisen varjopuolet ja keinot tukea ikääntyneiden hyvinvointia koronapandemian aikana. Kehys korostui uutisissa, joissa käsiteltiin koronapandemian ja rajoitusten haittoja ja ongelmallisuutta, etenkin hoivakotien vierailurajoitusten sekä ikääntyneiden karanteenikehotuksen osalta. Näitä olivat esimerkiksi kielteiset vaikutukset ikääntyneiden mielenterveydelle, toimintakyvyille sekä mahdollisuuksille pitää yllä sosiaalisia suhteita. Esiin nostettiin myös viimeisiä vuosiaan elävien ikääntyneiden elämänlaatu. Lisäksi kehys ilmeni uutisissa, joissa tarkasteltiin ikääntyneiden aktiviteetteja ja yhteydenpitoa läheisiinsä korona-aikana sekä ikääntyneiden arkea ja tunnelmia. Näissä kuvattiin keinoja ylläpitää hyvinvointia koronapandemian aikana. Ikääntyneet nähtiin osana sosiaalista verkostoaan ja perhettään. Uutisissa tuli esiin ikääntyneiden kokeman yksinäisyyden lisäksi myös omaisten hyvinvointi ja

vierailurajoitusten kuormittavuus. Visuaalisesti kehys ilmeni ikääntyneitä turvavälin päästä, aktiivisia ikääntyneitä ja auttajia työssään esittämissä kuvissa. Suojelun kehys oli kuitenkin usein taustalla myös hyvinvoinnin kehystä käyttävissä uutisissa, koska rajoitusten hyötyjä verrattiin niiden haittoihin ja hyvinvoinnin tukeminen haluttiin toteuttaa turvallisesti.

Uutisissa tuotiin esille koronapandemian ja rajoitusten kielteisiä vaikutuksia omissa kodeissaan asuvien ikääntyneiden elämään. Koronapandemia vaikutti muun muassa sosiaalisten suhteiden ylläpitoon ja yksinäisyyden kokemiseen, fyysiseen aktiivisuuteen arjessa ja toimintakyvyn heikkenemiseen sekä mielialaan. Nämä olivat seurausta vanhenemisen paikkoihin eristäytymisestä lähikontaktien välttämisen ja karanteeninomaisiin oloihin ohjaamisen vuoksi. Kielteisiä vaikutuksia kuvattiin esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Osaa elämän kääntäminen sisään päin ahdistaa. On totuttu hoitamaan asiat kasvokkain, joten harrastuksista ja seurasta luopuminen turhauttaa. 70 vuotta täyttänyt yrittäjä suree myös työtään ja toimeentuloaan. (21.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Kotona asuvien ikääntyneiden kohdalla eristäytyminen ja karanteenimaiset olosuhteet nähtiin uhkana fyysiselle toimintakyvylle ja mielen hyvinvoinnille, minkä vuoksi ikääntyneille jumppaohjeita antavassa uutisessa kannustettiin pitämään huolta itsestään. Koti näyttäytyy jollain tavalla passivoivana ympäristönä, mikä tuo esiin kodin ”ulkopuolisen” tärkeyden ikääntyneiden arjessa, toimintakyvyn ylläpitämisessä, mielen hyvinvoinnissa ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Hyvinvoinnin kehityksessä sosiaaliset kontaktit ja kodin ulkopuolella liikkuminen tunnistettiin ja tunnustettiin ikääntyneiden tarpeena ja hyvinvointia merkittävästi edistävänä tekijänä. Koti ei ole erillinen muista paikoista, vaan suhteessa niihin (Massey 2008). Karanteeninomaisia olosuhteita kuvattiin muun muassa eristäytymisenä ja sulkeutumisenä kotiin sekä aktiivisen elämän taukoamisena. Esiin tuotiin esimerkiksi fyysisen aktiivisuuden ylläpitäminen:

Koronaviruksen leviäminen on sulkenut yli 70-vuotiaat suomalaiset koteihinsa. Ikäihmisten on syytä pysyä eristyksissä ja pyrkiä näin välttämään tartunnan saamista. Monille ikäihmisille karanteeni tarkoittaa aktiivisen elämän hetkellistä taukoamista. Liikkeen ei kuitenkaan tarvitse – eikä missään nimessä kannata – pysähtyä, fysioterapeutti Katja Vertainen muistuttaa. (29.3.2020 Helsingin Sanomat, hyvinvointi)

Koronaviruspandemia rajoituksineen teki tavallisena pidetyn arkisen aktiivisuuden arvon näkyväksi. Elinpiirin kutistumisella kotiin ja sen ympäristöön on todettu olevan yhteys huonoksi koettuun elämänlaatuun myös tutkimuksissa, ja asioinnilla on tärkeä rooli ikääntyneiden aktiivisuudessa (Rantanen 2015). Oma koti nähdään ikääntyneelle usein toimintakykyä ylläpitävänä, aktivoivana ja terapeuttisena paikkana, mihin perustuu myös paikoillaan vanhenemisen ihanne (Juhila ym. 2016 28–29; Vasara 2020; Sointu 2009, 186–187). Tämä ei kuitenkaan vaikuttaisi toteutuvan uutisten perusteella pelkästään kotona ja sinne eristäytyessä. Kotona asuvien ikääntyneiden hyvinvoinnin ylläpitämistä haluttiin edistää päivittämällä hallituksen yli 70-vuotiaita koskevaa karanteenikehotusta toukokuussa. Esimerkiksi läheisten tapaaminen tuli mahdolliseksi ulkona kahden metrin turvavälillä. Ohjeen päivittämisessä näkyy muutos suojelun kehyksestä kohti hyvinvoinnin kehystä myös laajemmin yhteiskunnassa:

Ohjeistuksen uudistamisen perusteena ovat eristäytymisen sosiaaliset seuraukset ja se, että rajoitteiden vaikutuksista tiedetään nyt enemmän, neuvotteleva virkamies Satu Karppanen STM:stä kertoo HS:lle. – –

”Lisäksi olemme alkaneet saada palautetta siitä, mitä muita vaikutuksia rajoitustoimenpiteillä on ollut ihmisten hyvinvointiin. On mietittävä sitäkin, ettei mennä ojasta allikkoon.” (6.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Haittojen lisäksi tuotiin esille keinoja, joiden avulla karanteeninomaisiin oloihin ohjeistetut yli 70-vuotiaat selviytyivät ja pitivät yllä hyvinvointiaan rajoituksia noudattaen. Näitä tapoja esiteltiin myös juttujen kuvituksessa, jossa esiintyivät aktiiviset ikääntyneet ja heidän puuhastelunsa tuotokset sekä auttajat työssään, esimerkiksi vetämässä parvekejumppaa tai ikääntyneen ulkoiluapuna. Hyvinvointia ylläpidettiin ja aktiivista elämäntapaa jatkettiin monin kekseliäinkin tavoin:

Arabianrannan yhteisöllisen senioritalo Loppukirin asukkaat ovat tiistaista lähtien kokoontuneet parvekkeillensa laulamaan.

”Iltahuudoksi” nimetty laulutuokio järjestetään kello kuudelta illalla ja sen aikana lauletaan noin kolme kappaletta. (19.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Tämä tuntui edustavan aktivoivaa kotikäsitystä ja sellaista kotia, johon paikallaan vanhenemisen periaate nojautuu (Pulkki ym. 2017; Juhila ym. 2016, 27–29). Jutuissa koti oli yhteydessä ulkopuolelle ja pandemiasta huolimatta ikääntyneet eivät jääneet eristyksiin. Koti tarjosi

mahdollisuuden mielekkääseen tekemiseen ja omannäköisen arjen jatkamiseen pandemiasta huolimatta (ks. Vasara 2020, Vilkkonen 2010a, 213).

Koronaviruspandemian vuoksi tehdyillä rajoituksilla oli kielteisiä vaikutuksia myös omaishoitajien arkeen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi Helsingin kaupunki kehotti omaishoitajia välttämään vapaapäivien pitämistä ja lakkautti omaishoitajia auttaneen tilapäishoidon järjestämisen. Vapaapäivien toteuttamismahdollisuuksien keskeyttämisen vuoksi omaishoitajien ei ollut mahdollista saada ”hengähdystaukojaan” pidetyksi, minkä vaikutuksia pääkaupunkiseudun omaishoitajien yhdistyksen toiminnanjohtaja kuvasi näin:

”Monet omaishoitajat ovat ihan jaksamisen äärirajoilla. Joku kuvasi oloa kuin kuin eläisi avovankilassa, että ulkona voi käydä, mutta muuten on kuin vankilassa”,
Ruotsalainen kertoo. (7.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Omaishoitajat olivat tilapäishoidon lopettamisen takia menettäneet mahdollisuutensa omaan tilaan, jotka voivat olla heille sitovan hoivatyön vuoksi vähäiset (Sointu 2009, 199). Tämän seurauksena koti näyttäytyy avovankilana, joka on hyvin kaukana kodin ideaalista. Vankilamaisuuden edellytykset, tilallisuus, tarkoituksellisuus ja koettu haitta toteutuivat (Moran ym. 2018, 677), kun tilapäishoidon lakkauttaminen satoi kotiin ja hoivatyöhön. Koti on omaishoitajille myös työpaikka, jolloin kodin ulkopuoliset mahdollisuudet voivat olla edellytyksenä kotiin liitetyn levon ja vapauden toteutumiseksi. Samalla tuli näkyväksi, kuinka koti on vuorovaikutuksessa muun maailman kanssa ja rakentuu tässä suhteessa (Massey 2008).

Hoivalaitoksissa asuvien ikääntyneiden kohdalla esille tuotiin etenkin vierailurajoitusten kielteiset vaikutukset asukkaiden hyvinvointiin. Fyysisen toimintakyvyn sijasta korostuivat sosiaalisten suhteiden ja kanssakäymisen vaikeutuminen, epätietoisuus ja mieliala. Maaliskuun alussa ennen viruksen laajempaa leviämistä Suomessa Helsingin sairaalan johtajalääkäri kommentoi varotoimia koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi seuraavalla tavalla:

”Ennaltaehkäiseviä rajoituksia ei ole todettu tehokkaiksi, ja ne ovat ikäviä asioita, jos joudutaan perumaan esimerkiksi vanhusten ryhmätapaamisia. Me emme halua viedä pois yhtään sitä hyvinvointia, mitä siellä hoivakodeissa nyt on.” (5.3.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Vaikka uutisen otsikossa ”Koronavirus tappoi seitsemän saman hoivakodin asukasta Seattlessa – Miten varmistetaan, ettei sama tapahdu Suomessa?” tilanne kehystettiin ikääntyneiden suojelemisen kautta, ikääntyneiden hyvinvoinnin turvaaminen näyttäytyi tilanteessa hoivakodeissa tärkeämpänä

tehtävänä kuin mahdolliselta tartunnalta suojaaminen. Hyvinvointi oli vaalimisen arvoinen asia, josta ei ollut johtajalääkärin mukaan varaa karsia. Hoivakotia ei ehkä itsessään nähdä hyvinvointia tukevana ympäristönä, toisin kuin ikääntyneen omaa kotia (Juhila ym. 2016, 27–29), jolloin ennaltaehkäiseviä rajoituksia ei haluttu toteuttaa, jos ne saattoivat vaikuttaa vähääkään kielteisesti ikääntyneiden asukkaiden hyvinvointiin.

Uutisissa nousi esiin laitoksen kielteiset ja passivoivat puolet, jotka ovat myös paikoillaan vanhenemisen periaatteen ja kotona asumisen tukemisen taustalla (Pulkki ym. 2017, 48–51; Juhila ym. 2016, 29). Hoivakoteja koskevien rajoitusten kielteisiä vaikutuksia asukkaille kuvattiin esimerkiksi seuraavasti:

Moni omainen miettii myös, miten suurta ahdistusta ja pelkoa vanhus käy läpi ilman tartuntaakin. Yksinäisyys ja hätäntyminenkin ovat vaarallisia kaikkein hauraimmille.

Kaikki eivät pysty puhumaan videopuheluita tai käsitä, miksi läheiset eivät enää vieraile.

”Liika eristys ja rajoitukset lisäävät vanhusten lääkehoidon tarvetta sekä passivoivat. Se taas johtaa nopeasti apatiaan ja sängyssä makaamiseen”, kirjoittaa iäkästä isäänsä kaipaava Eva Autio. (9.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Haittojen lisäksi uutisissa käsiteltiin sitä, millä tavoilla hoivakodin asukkaiden hyvinvointia voitiin tukea. Useissa uutisissa tuotiin esille esimerkiksi sitä, kuinka hoivakodeissa asuvien ikääntyvien kanssa käytettiin viestintäteknologiaa, tapaamiskontteja ja tapaamisia parvekkeelta tai ikkunoiden takaa keinoina pysyä yhteydessä turvallisesti. Myös postikortit, kirjeet, tuomiset ja lähetykset mainittiin uutisissa esimerkkeinä pitää yhteyttä. Nämä esimerkit osoittavat, kuinka (hoiva)kodin rajat hämärtyvät ja rikkoutuvat, ja ulkopuolinen maailma kohtaa hoivakodin sisäpuolen. Tämä tuo hyvin esille sen, kuinka koti muodostuu yhteydessä ulkopuoliseen ja on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ulkopuolisen kanssa (Massey 2008, Johansson & Saarikangas 2009, 10–11). Seuraavassa sitaatissa tytär kuvaa tapaamisiaan hoivakodissa asuvan äitinsä kanssa koronaviruspandemian aikana:

Käyn vilkuttamassa ja lähettämässä lentosuukkoja äidille pihalta käsin noin joka toinen päivä. Äiti asuu ensimmäisessä kerroksessa, joten näemme toisemme ikkunalasin läpi. Puhumme samalla puhelimesta. (11.4.2020 Helsingin Sanomat, elämä)

Näitä kohtaamisen tapoja esiteltiin myös uutisten kuvituksessa, joissa ikääntyneet oli kuvattu turvavälin päästä. Kuvat tekivät näkyväksi tapoja ja välineitä, joiden avulla ikääntyneitä oli mahdollista kohdata poikkeuksellisessa tilanteessa. Vanhenemisen paikkojen fyysisiä rajoja ei ollut mahdollista ylittää, mutta niitä oli mahdollisuutta hämärtää ja lieventää monin tavoin. Näissäkin kuvissa ikääntyneiden kuvaaminen turvavälin päästä osoittaa suojelun kehyksen läsnäolon. ”Hauraita” ikääntyneitä ei voida tai haluta vaarantaa.

Toisaalta tapaamiset turvavälin päästä tai etäyhteydellä eivät täysin vastanneet totuttuja yhdessäolon tapoja. Esimerkiksi hoivakodeissa asuvien muistisairaiden kohdalla etäyhteydet tai ikkunan takana tervehtivät läheiset saattoivat aiheuttaa hämmennystä, jos asukas ei ymmärtänyt, miksi läheinen ei tullut sisään tai videopuhelut eivät olleet tuttuja. Ikkunatreffeistä ja ulkotapaamisista piti sopia etukäteen, tapaamisaika oli rajattu ja ulkona tavatessa piti käyttää kasvomaskia ja pitää etäisyyttä. Fyysiset ja ajalliset rajat määrittivät vahvasti kohtaamisia (ks. Leinonen 2020). Puhelu tai tapaaminen ei välttämättä ollut yksityinen ja lasin takaa tai puhelimitse ei voinut myöskään koskettaa tai olla muuten fyysisesti lähellä. Tämä kaikki vaikutti siihen, millä tavalla hoivakotien asukkaat pystyivät pitämään yhteyttä laitoksen ulkopuolelle.

”Ennen kävin joka torstai kampaamassa äidin hiukset auki, kun äidille laitettiin suihkun jälkeen papiljotit.”

Hilkka Hakava tykkää näyttää Elisabeth Taylorilta, ja siinä tyttären apu on tärkeä. Tavallisesti yhteisillä tapaamiskerroilla jutellaan ja kahvitellaan. (13.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Uutisissa tulee esille läheisten tärkeä rooli hoivalaitoksissa asuville ikääntyneille. Läheisten hoivalaitoksissa tekemä työ voi olla tarkkailua sekä fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista hoivaa (Milligan 2005, 2114–2116). Tämä hoivatyö oli vaikeutunut koronaviruksen ja tapaamisrajoitusten myötä, mutta tullut melko näkymättömästä näkyväksi (Milligan 2009, 7). Aikaisemmassa sitaatissa kuvattiin fyysisen etäisyyden vaikutuksia yhdessäoloon, mutta samalla se vaikeutti myös läheisten tiedonsaantia ikääntyneen tilanteesta sekä hoidon tarkkailua:

Puutteellinen tiedonkulku kuormittaa hoivakodeissa asuvien vanhusten lähipiiriä. Läheisillä ei maaliskuun puolivälistä alkaen juuri ole ollut pääsyä hoivakoteihin, koska silloin Suomen hallitus määräsi laitoksiin vierailukiellon.

Vaikeudet saada tietoa lisäävät pelkoa siitä, onko omaisen kohtelu varmasti inhimillistä. Tämä epävarmuus korostui, kun HS selvitti hoivakotien tilannetta pääkaupunkiseudulla. (8.6.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Uutisissa tarkastellaan vanhenemisen paikkoja kytköksissä ympäröivään maailmaan. Hoivakoti ja sen asukkaat sekä kodeissaan eristyksissä olevat ikääntyneet ovat suhteessa ”ulkomaailmaan” ja läheisiinsä, millä on tärkeä rooli heidän arjessaan ja hyvinvointinsa kannalta. Kotona asuvien ikääntyneiden kanssa tapaamisille oli enemmän mahdollisuuksia. Tässä näkyville tulevat erot kotona asuvien ja hoivalaitoksissa asuvien ikääntyneiden välillä heidän päätösvallassaan (ks. Milligan 2005, 2107). Uutisissa kerrottiin esimerkiksi äitienpäivän vietosta ja erään perheen järjestämistä pihajuhlista, johon myös 70 vuotta täyttäneet sukulaiset osallistuivat. Samana päivänä uutisissa oli juttu myös hoivakodissa asuvien ikääntyneiden äitienpäivästä:

”Joulu ja äitienpäivä ovat sellaisia päiviä, kun varmasti halutaan olla yhdessä. Ja kun puhutaan viimeisistä vuosista, halusimme tehdä kaikkemme, mihin pystymme sääntöjen puitteissa”, kertoo Kannelmäen palvelutalon vastaava ohjaaja Katja Lauronen.

Omaisten kanssa sovittiin etukäteen vuorotellen 15 minuuttia kestävä tapaamishetket. Yhteensä tapaamisia oli sovittu sunnuntaille 36. (10.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Ero hoivakodissa ja kotona asuvien ikääntyneiden välillä tulee äitienpäivän kuvauksissa hyvin esiin. Samalla hyvinvoinnin kehityksessä ikääntyneiden suhde läheisiinsä näyttäytyy merkitykselliseltä. Yhdessä vietetyt juhlapäivät ja yhteen kokoontuminen ovat tärkeitä tapahtumia kaikille perheen jäsenille ja ne osoittavat hoivakodeissa asuvien ikääntyneiden kuuluvan perheeseen hoivakodin ulkopuolella. Perheellä ja sosiaalisilla suhteilla on todettu olevan tärkeä merkitys hoivakodissa asuvien ikääntyneiden kodin kokemukselle (Groger 1995, 138; Falk ym. 2012, 1002–1004), ja koteihin liitetään ajatus läheisistä ihmissuhteista (Tuan 2006, 16–17). Yhteyden pitäminen läheisiin näyttäytyy tässä valossa tärkeältä, vaikka siihen liittyy myös haasteita.

Kuten edeltävässäkin sitaatissa tuotiin esiin, etenkin hoivakodissa asuvien ikääntyneiden ajatellaan elävän ”viimeisiä vuosiaan”. Osassa hyvinvoinnin kehystä käytävissä uutisissa korostetaan juuri elämänsä loppuvaihetta elävien ikääntyneiden elämänlaatua. Elämän pituuden sijasta vaakakupissa painaa sen laatu, joka kärsii koronaviruksen vuoksi tehdyistä rajoituksista. Kuoleman läheisyyden ajatellaan vaikuttavan ikääntyneiden toiveisiin, toimintaan ja koettuun koronaviruksen uhkaan.

Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen terveysturvallisuusosaston johtaja Mika Salminen kommentoi lievennettyjä rajoitteita ja ihmisten omaa harkintaa näin:

”Elämän lopussa on muutakin arvokasta kuin se, että voidaan välttää kaikkia maailman riskejä”, Salminen korostaa. (30.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Salmisen kommentissa käsiteltiin laajemmin ikääntyneitä koskevia rajoituksia. Kotona asuvien ikääntyneiden kohdalla tämä korostaa ikääntyneiden omaa harkintaa erilaisista lähtökohdistaan käsin koronavirukselta suojelemisen sijasta. Ikääntyneiden asumisessa korostuneiden terveyden, toimintakyvyn ja turvallisuuden rinnalle nousee myös muita tavoitteita ja tarpeita, kuten elämänlaatu (vrt. Juhila ym. 2016, 30). Ikääntyneet ovat heterogeeninen ryhmä ja heidän elämäntilanteensa ovat erilaisia. Toiset heistä voivat tietää ja hyväksyä elämänsä päättyvän pian, kun taas toiset voivat elää vielä kymmeniä vuosia, jolloin samoihin rajoituksiin voidaan suhtautua hyvin eri tavoilla. Myös helsinkiläisen hoivakodin johtaja perusteli ikääntyneiden asukkaiden viimeisten vuosien elämänlaadulla ja ikääntyneiden erilaisella aikaperspektiivillä toimintaa, jolla tähdättiin rajoitusten haittojen minimointiin:

Vanhoilla ihmisillä on Pulkkisen mukaan erilainen aikaperspektiivi kuin nuorilla.

”Jos ihminen on yli 80-vuotias tai pitkäaikaissairas, niin monelle kuolema on luonnollinen osa elämää ja siihen on valmistauduttu. Siksi elämänlaatu viimeisinä aikoina on hyvin tärkeää. Ja siihen vaikuttavat juuri läheiset ihmiset.” (28.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Kuoleman läheisyys vaikutti siihen, millä tavalla koronaviruksen aiheuttamia riskejä punnittiin. Elämänlaatua käytettiin perusteluna myös sille, ettei koronavirustartunnan saaneita hoivakotien asukkaita siirretty pääsääntöisesti sairaalaan. Geriatrian professori ja Suomen geriatri -yhdistyksen puheenjohtaja Esa Jämsen kommentoi eräässä uutisessa siirron haittoja ja hyötyjä seuraavalla tavalla:

Sairaalahoitoon liittyy isoja riskejä. Toimintakyky heikkenee, ja vieraassa ympäristössä voi tulla kaatumisia. Muistisairas ei ymmärrä, miksi ympärillä on vieraita ihmisiä, ja ahdistuu.

”Näistä kumuloituu haitta, joka pitää suhteuttaa siihen, mitä hyötyä sairaalasta voi saada”, sanoo Jämsen. (28.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Vanhenemisen paikat ja etenkin hoivakodit näyttäytyvät hyvin erityisinä paikkoina, kun ne ymmärretään asukkaidensa loppuelämän koteina. Hoivakoti nähdään sairaalaan verrattuna

kodinomaisempaan ympäristöön, johon liitetään kodin ideaaliin liitettyjä myönteisiä piirteitä, kuten terapeutisuus, tuttuus ja yksityisyys sekä asukkaidensa elämänlaadun ja toimintakyvyn tukeminen (mm. Juhila ym. 2016, Vasara 2020, Sointu 2009, 186–187). Sairaala näyttäytyy puolestaan laitospaikkana, johon verrattuna hoivakoti on tuttu, turvallinen ja hyvä paikka kuolla. Hoivakodin luonne ”loppuelämän kotina” korostaa sen poikkeuksellisuutta laitoksena, koska asukkailleen ne eivät ole väliaikaisia paranemisen paikkoja (vrt. Philo & Parr 2000, 513), vaan usein lopullisia ja viimeisiä ”koteja” (Repo 2018, 233).

4.2.3 Oikeudenmukaisuuden kehys

Koronavirukselle altistuneiden karanteenista ja covid-19-tautiin sairastuneiden eristämisestä määrää tartuntatautilaki. Vanhuksia voi lukita huoneisiinsa, jos se on välttämätöntä taudin leviämisen ehkäisemiseksi. Mutta laissa myös edellytetään, että potilasta on valvottava ja potilaan on voitava välittömästi saada yhteys hoitajiin. (4.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Kolmas muodostamani kehys on oikeudenmukaisuuden kehys. Tässä kehyksessä ikääntyneiden asumista tarkasteltiin koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa ensisijaisesti oikeuden ja oikeudenmukaisuuden perusteella. Ikääntyneet nähtiin kehyksessä kansalaisina suojeltavien tai aktivoitavien perheenjäsenten sijasta. Oikeudenmukaisuuden kehystä käytettiin koronapandemian ja rajoitusten haittoja ja ongelmallisuutta käsittelevissä uutisissa silloin, kun kiinnostuksen kohteena olivat rajoitusten laillisuus, kohtuullisuus ja inhimillisyys tai niiden perusteet ja edellytykset. Myös koronavirukselta suojautumista ikääntyneiden palveluissa sekä tauti- ja kuolemantapauksia hoivakodeissa käsittelevät uutiset käyttivät kehystä, kun uutisissa tarkasteltiin suojautumisen vastuukysymyksiä. Ikääntyneiden arkea ja tunnelmia käsittelevissä uutisissa oikeudenmukaisuuden kehys ilmeni ikääntyneiden itsemääräämisoikeuden ja toimijuuden tarkastelemisessa. Visuaalisesti kehys näkyi ikääntyneitä turvavälin päästä ja aktiivisia ikääntyneitä esittämissä kuvissa. Oikeudenmukaisuuden kehys liittyi läheisesti myös suojelun ja hyvinvoinnin kehyksiin. Rajoitukset voivat saada oikeutuksensa sillä, että niiden avulla pyrittiin suojelemaan ihmisten henkeä ja terveyttä, mutta toisaalta rajoituksia puntaroitiin suhteessa niiden haitallisiin vaikutuksiin.

Oikeudenmukaisuuden kehys tiivistyy kysymykseen: onko toimittu oikein? Toisaalta kyse on siitä, onko ikääntyneiden suojeltavaksi tehty tarpeeksi ja toisaalta siitä, ovatko toimet olleet liian ehdottomia. Tulkitsen ristiriitaisen keskustelun liian vähäisestä ja liiallisesta suojelemisesta ikääntyneiden hoivakodeissa kuvastan hoivan ja kontrollin kietoutumista yhteen näissä paikoissa. Hoivalaitoksissa rajoitetaan asukkaiden elämää huolenpidon vuoksi, mikä ilmenee tällaisissa laitoksissa myös muulloin esimerkiksi tilan kontrollointina ja liikkumisen rajoittamisena (mm. Repo 2018, Disney 2017, Goffman 1997). Suojelu perustuu siihen, että laitoksessa asuvien ei nähdä olevan kykeneviä huolehtimaan itsestään (Goffman 1997, 5). Laitoksissa asetetut rajoitukset eivät ole siis korona-ajalle ominaisia, vaan kysymyksiä, jotka liittyvät näiden paikkojen luonteeseen myös ”normaalioloissa”. Kotona asuvien ikääntyneiden kohdalla keskustelua riittävästä suojelemisesta käytiin etenkin kotihoidon piirissä asuvien ikääntyneiden kohdalla ja liiallisesta suojelemisesta myös laajemmin.

Ikääntyneiden suojelemiseksi tehtyjen toimien riittävyttä käsiteltiin esimerkiksi hoivakotien tartunta- ja kuolemantapausten yhteydessä. Oikeudenmukaisuuden kehystä käyttävissä uutisissa kerrottiin esimerkiksi aluehallintovirastoon tehdyistä kanteluista ja poliisitutkinnoista hoivalaitosten kuolemantapausten vuoksi. Kyse oli usein yksittäisten hoivalaitosten toiminnan lainmukaisuuden arvioinnista, joista uutisoitiin useiden pääkaupunkiseudun hoivakotien sekä Kiuruveden hoivakodin osalta. Esimerkiksi Kiuruveden hoivakodin koronatartuntojen ja -kuolemien johdosta käynnistyi poliisitutkinta, jossa oli useita rikosnimikkeitä:

Itä-Suomen poliisi ilmoitti torstaina, että hoivakodin esitutkinnassa rikosnimikkeinä ovat työturvallisuusrikos, virkavelvollisuuden rikkominen ja väärän todistuksen antaminen viranomaiselle.

Lisäksi tutkinnassa on useita kuolemantuottamuksia ja vammantuottamuksia sekä vaaran aiheuttamisia. Esitutkinnan edetessä rikosnimikkeet voivat tarkentua tai niitä voi tulla lisää. (7.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Tarkoituksena oli selvittää, onko hoivakodissa laiminlyöty heille kuuluvia vastuita ja velvollisuuksia ja onko ikääntyneiden asukkaiden suojelemiseksi tehty riittävästi. Toisaalta suositusten ja rajoitusten noudattamisen ei nähty välttämättä suojelevan ikääntyneitä. Koronaviruksen leviäminen hoivalaitokseen ja sen sisällä oli mahdollista, vaikka suojelutoimet olivat riittävät ja kaikki oli tehty ”oikein”, kuten Espoon perusturvajohtaja kuvasi espoolaisen hoivakodin kohdalla. Koronavirustartunnat ja -kuolemat eivät olleet kenenkään syytä tai vastuulla, vaan huonoa tuuria:

”He testasivat kaikki asukkaat ja työntekijät silloin. Ei voi sanoa, että suojaustoimet olisivat huonommin siellä kuin muualla, mutta totta kai on valitettavaa, että korona pääsi sinne leviämään.” – –

”Meidän käsitys on, että kuolemat eivät ole huonon tekemisen seurauksena tullut tilanne.” (23.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Ikääntyneet asukkaat eivät olleet hoivakodeissa täysin suojeltavissa. Riski koronaviruksen leviämiseksi oli olemassa, eikä ikääntyneiden asukkaiden terveyden ja turvallisuuden takaaminen ollut täysin mahdollista. Monien asukkaiden kuvattiin olevan hoivakodeissa ”lähellä kuolemaa”, millä viitattiin siihen, ettei kuolemilta voitu välttyä viruksen päästessä leviämään asukkaiden keskuuteen. Vastuukysymykset tulivat näkyville etenkin myöhemmin keväällä ympärivuorokautisten hoidon yksiköiden ohjeistuksen muuttuessa, kun osa kunnista ja hoivakodeista ei toiminut ohjeistuksen mukaisesti:

Lausvaara ajattelee nyt paineen alla olevia hoivayksiköiden johtajia.

”Heidän tilanteensa on viheliäinen. Heillä on velvollisuus suojella asukkaita [ja] henkilökuntaa tartunnoilta ja vaatii todella vahvaa siviilirohkeutta uskaltaa avata ovet.” (18.6.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Uutisessa haastateltu Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja kaipasi yhtenäistä käytäntöä hoivakodeilla ja turva-asioiden tarkastuslistaa hoivayksiköiden johtajien selkänokaksi ja vierailujen sallimiseksi, mikä kertoo epävarmuudesta riittävän suojelun suhteen. Oikeudenmukaisuuden ja suojelemisen kehykset olivat kietoutuneet toisiinsa tässä keskustelussa. Tulkitsemme tämän kuvastavan sitä, että ikääntyneiden hoivalaitoksissa asukkaiden terveyden ja turvallisuuden varmistamisella on hyvin vahva rooli (Juhila ym. 2016, 30). Tehostettu palveluasuminen on tarkoitettu sosiaalihuoltolain (1301/2014, 21 §) mukaan henkilöille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista huolenpitoa, ja koronapandemian aikana huolenpidoksi ja oikeaksi tavaksi toimia muodostui hauraiden asukkaiden suojeleminen mahdollisimman hyvin viruksen leviämiseltä.

Ikääntyneiden suojelemiseksi tehtyjen toimien riittävyden lisäksi oikeudenmukaisuuden kehyksessä tarkasteltiin sitä, oliko ikääntyneiden suojeltavaksi tehty liikaa ja olivatko ikääntyneitä koskevat rajoitukset olleet liian ehdottomia. Kysymys koski etenkin hoivakotien vierailurajoituksia. Selkeää vastausta ei ollut, vaan kyse oli laintulkinnasta ja perusoikeuksien välisestä punninnasta. Oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonin haastattelussa käsiteltiin laitosten vierailukieltojen sekä perusoikeuksien ja tartuntatautilain antamia mahdollisuuksia ja tulkintaa:

Hallituksen sekä sosiaali- ja terveysministeriön linja johti myös siihen, että vierailut sairaaloihin ja hoitolaitoksiin kiellettiin tartuntatautilain nojalla. Se rajoitti huomattavasti esimerkiksi perusterveiden asumisyksiköissä asuvien vammaisten henkilöiden tapaamis- ja liikkumisvapautta. He eivät ole saaneet tavata omaisiaan ja tuttujaan.

Ei ole yhtenäistä näkemystä, mahdollistaako tartuntatautilaki vierailukiellot. Monelle tilanne on kohtuuton. (23.5.2020 Helsingin Sanomat, politiikka)

Vastakkain olivat tapaamis- ja liikkumisvapaus sekä tartuntatautilain mahdollisesti mahdollistama vierailukiello, joka rinnasti hoivalaitokset, sairaalat ja esimerkiksi vammaisten asumisyksiköt. Näitä laitoksia ei kuitenkaan nähty samanlaisina koronapandemian aikana, vaikka niiden voidaan ajatella kuuluvan samaan luokkaan Goffmanin (1997, 5–6) totaalisten laitosten jaottelussa. Ongelmana nähtiin etenkin perusterveiden vammaisten henkilöiden oikeuksien rajoittaminen, koska heidän ei voitu ajatella kuuluvan riskiryhmään. Suojelun kehys vaikuttaisikin sitaatissa oikeuttavan tietyt rajoitukset, vaikka ne puuttuvatkin ihmisen perusoikeuksiin, mikä kuvastaa hoivan ja kontrollin kietoutumista yhteen näissä paikoissa (Repo 2018). Riskiryhmistä huolehtiminen hoivalaitoksissa oikeutti tiukemmat rajoitukset. Kyse oli myös perusoikeuksien välisestä punninnasta vanhenemisen paikkojen kohdalla. Sosiaali- ja terveysministeriön antama hoivalaitosten vierailukiello oli rajoitus, jonka vuoksi jouduttiin arvioimaan eri perusoikeuksien suhdetta toisiinsa:

Terveys ja elämä ovat sellaisia perusoikeuksia, jotka painavat loppujen lopuksi vaakakupissa huomattavan paljon enemmän kuin tapaamisoikeus tai oikeus perhe-elämään. (25.6.2020 Helsingin Sanomat, politiikka)

Esiin nousi kuitenkin myös se, että yksityisyys ja läheisten tapaaminen eivät ole vain kodin ideaaliin liitettyjä merkityksiä (Vilkko 2010a, 213; Tuan 2006), vaan myös ihmisten perusoikeuksia. Terveysteen ja elämään verrattuna ne jäivät kuitenkin toissijaisiksi. Toisaalta lainsäädännön voitiin tulkita myös rajoittavan koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi tehtäviä toimia:

Kaikki lievästi oireilevat eivät ymmärtäneet, että nyt piti pysyä omassa huoneessa. Ovia ei lukittu eikä asukkaiden liikkumista yhteisissä tiloissa estelty, koska se hoivakodin johdon mukaan loukkaisi asukkaan oikeuksia. (7.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Oikeudenmukaisuuden kehyksessä ei tarkastella kuitenkaan vain ikääntyneiden suojelemiseksi tehtyjen toimien lainmukaisuutta, vaan ymmärrän sen koskevan myös sellaisia uutisia, joissa käsitellään rajoitusten kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä. Koronaviruspandemian ja hoivakotien vierailurajoitusten myötä hoivakotien asukkaat ja heidän läheisensä oli erotettu toisistaan. Eräässä uutisessa kerrottiin avioparista, joka joutui viettämään 65. hääpäiväänsä ikkunalasin läpi:

Koska Toivo Makslahti ei terveenä ja hyväkuntoisena pääse muuttamaan hoivakotiin, aviopari on elänyt elämäänsä tähän asti niin, että Makslahti on kulkenut vaimonsa luona joka päivä – ja monta kertaa päivässä.

Nyt viimeisestä vierailusta on kuusi viikkoa. ”Maaliskuun 13. päivä oli viimeinen käynti”, Makslahti muistaa ajankohdan tarkkaan. (24.4.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Aviopari on joutunut asumaan erillään vaimon muutettua hoivakotiin, mikä on jo itsessään vastoin kodin ideaalia intiimien ihmissuhteiden tilana (Tuan 2006). Tätä taustaa vasten ehdottomat vierailurajoitukset voivat tuntua epäoikeudenmukaisilta. Ikääntyneiden ja heidän läheistensä tapaamisia esittävät kuvat, jotka kuuluivat ikääntyneitä turvavälin päästä esittävään kategoriaan, toivat esiin läheisten erottamisen lohduttoman puolen. Myös oikeusasiamiehelle tehdyissä kanteluissa tuli esille tilanteita, joissa hoivakodissa asuvat ikääntyneet eivät voineet elää puolisolle kuuluvalla tavalla tiukkojen rajoitusten vuoksi:

Yle kertoo esimerkiksi tapauksesta, jossa samassa palvelutalossa mutta eri yksiköissä asuva pariskunta ei saanut vierailta toistensa luona rajoitusten vuoksi.

Oikeusasiamiehen kansliasta kerrotaan, että yksi kantelu koski tapausta, jossa vanhus ei koronavirusrajoitusten vuoksi päässyt puolisonsa hautajaisiin. (27.5.2020 Helsingin Sanomat, politiikka)

Hoivakoteja koskevien rajoitusten oikeudenmukaisuus ja kohtuullisuus tuli haastetuksi myös uutisessa, jossa tytär kertoi hoivakodissa asuneen ja koronavirukseen kuolleen isänsä viimeisestä vuodesta. Muistisairaalle isälle tilanne oli käsittämätön, eikä yhteydenpito läheisiin onnistunut, mikä kosketti syvästi myös läheisiä:

Sitten isä oli hoitajien mukaan väsynyt. Hoitajat nostivat sängynlaidan, eikä isä ponnistanut ylös. Kahdesti hoitajat pitivät puhelinta kaiuttimella isän vieressä. Puheesta ei saanut selvää ilman tekohampaita eikä isä sitten enää avannut silmiään puhelun aikana.

”Isä ei ymmärtänyt, miksi läheiset eivät enää tule.” – –

”En voinut lainkaan hyvästellä isää.” (15.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Uutiset toisistaan erotetuista perheenjäsenistä ovat tunteita herättäviä. Tarinoiden kertominen ja tunteiden herättäminen ovat faktojen välittämisen lisäksi nykyään osa uutisten tavoitteista (Mäenpää 2012, 81–82; Koljonen 2013, 141–142). Nämä tarinat toivat esiin rajoitusten ehdottomuuden tilanteissa, joissa pidämme läheisten roolia yleensä kyseenalaistamattomana. Ikääntyneiden asukkaiden ja heidän läheistensä kokema haitta tulee uutisissa hyvin esille, mikä muistuttaa vankilamaisuuden piirteistä. Koetun haitan lisäksi vankilamaisuus on tilallinen ja tarkoituksellinen ominaisuus (Moran ym. 2018), mikä ilmenee hoivakodin eristämisestä ulkopuolisesta maailmasta tietoisesti koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi. Oman lisänsä tilanteeseen tuo mahdollinen kuoleman läheisyys, jota käsiteltiin myös hyvinvoinnin kehyksessä. Lopullisuus tuo oman sävynsä rajoitusten haittoihin ja niiden inhimillisyyteen, kuten edeltävä sitaatti kuvasi hyvästien jättämisen osalta. Väliaikaisetkin rajoitukset voivat olla ikääntyneiden hoivakodeissa lopullisia, koska kyseessä on usein asukkaiden loppuelämän koti (Repo 2018, 233). Eräässä uutisessa tytär kertoi huolestaan vanhainkodissa asuvan äitinsä tapaamisesta:

Isoin pelkoni on, että koronavirus kantautuisi äitini vanhainkotiin tahattomasti hoitajan mukana ja tarttuisi äitiini. Jos äiti saisi tartunnan, hän ei varmaankaan siitä selviäisi.

Tuntuu aivan lohduttomalta ajatella, etten ehkä enää koskaan voi halata tai koskea häneen. En muista viimeistä halaustamme. En kestä ajatusta, että hän joutuisi sairaalaan ja siellä hengityskoneeseen, enkä pääsisi käymään hänen luonaan, jos hän menehtyisi. (11.4.2020 Helsingin Sanomat, elämä)

Lainmukaisuuden, kohtuullisuuden ja inhimillisyyden lisäksi oikeudenmukaisuuden kehyksessä tarkasteltiin ikääntyneitä koskevaa kategorista 70 vuoden ikärajaa. 70 vuotta täyttäneiden katsottiin kuuluvan riskiryhmään ja heidät ohjeistettiin karanteenia vastaaviin oloihin. Tämän ikärajan mielekkyys kyseenalaistettiin oikeudenmukaisuuden kehykseen kuuluvissa uutisissa. Esimerkiksi juttu 70 vuotta täyttäneistä aktiivista elämää viettävistä ikääntyneistä haastoi käsityksen, jonka mukaan yli 70-vuotiaat olisivat yhtenäinen ryhmä, joka tarvitsisi tai haluaisi suojelua. Jutut ja kuvat aktiivisista itsenäisesti kotona asuvista ikääntyneistä paljastivat ikääntyneiden moninaisuuden. Jutuissa esiintyneet 70 vuotta täyttäneet olivat sopeutuneet kekseliäästi uusiin olosuhteisiin ja pärjäsivät hyvin koronavirustilanteesta huolimatta.

Näissä uutisissa esiintyviä ikääntyneitä tuntui olevan vaikea erottaa ”meistä muista” (vrt. Pulkki ym. 2017, 52). Ikääntyneet pääsivät itse ääneen ja he esiintyivät jutuissa omalla nimellään ja kasvokuvien kera. Vanhuus ei määrittynyt näissä uutisissa yhden ikärajan, vaan ennemminkin toimintakyvyn ja terveyden mukaan. Toisaalta uutiset loivat myös vastakkainasettelua suhteessa ”oikeisiin vanhuksiin” vahvistaen tätä mielikuvaa. Jako itsenäisiin ja hauraisiin ikääntyneisiin tulee uutisissa näkyville (Juhila ym. 2016, 25–27). Moottoripurjekoneella lentämistä harrastava 71-vuotias mies kyseenalaisti asetetun ikärajan ja kuulumisensa riskiryhmään sekä rajoitusten mielekkyyden:

”Ikä on huono rajapyykki, oikeat ja vakavat perussairaudet olisi parempi”, entinen pappi ja kirkkoherra sanoo. ”Ei kukaan elä ikuisesti. Onko ideaalia, että elää viimeiset aikansa äärimmäisten rajoitusten oloissa?” (1.6.2020 Helsingin Sanomat, hyvinvointi)

Samalla kun uutiset kuvasivat kotona asuvia ikääntyneitä aktiivisina ja ”aikuisina”, ne kyseenalaistivat myös tarpeen suojella heitä rajoitusten avulla. Ikääntyneet pystyisivät käyttämään myös omaa harkintaansa koronavirukseen liittyvien riskien osalta. Karanteeninomaisiin olosuhteisiin ohjeistamisella oli merkittäviä vaikutuksia ikääntyneiden yksityiseen elämään, vaikka ohjeistus ei ollutkaan velvoittava. Karanteenikehotuksen noudattamiseen liittyi esimerkiksi paheksuntaa. Koska kotiin eristäytyminen oli monin tavoin pyritty turvaamaan, kodistaan poistuneita ja Helsingin keskustassa liikkuneita ikääntyneitä kuvattiin ”karkailevina” ja tottelemattomina:

Sosiaalisen median keskustelujen perusteella osa yli 70-vuotiaista ei kuitenkaan noudata rajoitusta. Twitterissä kerrotaan havaintoja kauppakeskuksissa kahvittelevista ikäihmisistä ja kokemuksia omista vanhemmista, jotka eivät suostu pysymään poissa kaupasta tai ravintoloista. – –

Some-keskustelut saavat vahvistuksen Helsingin keskustassa: ikäihmisiä on liikkeellä useita, vaikka hallitus suosittelee pysymään mahdollisuuksien mukaan poissa lähikaupastakin. (18.3.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Ikääntyneiden suojelemisesta annettu vahva suositus antoi selkeän toimintaohjeen, josta poikkeaminen näyttäytyi niskurointina. Ikääntyneet eivät näyttäytyneet ihmisryhmänä, joka voisi puntaroida koronavirukseen liittyviä riskejä ja tarpeitaan itse, vaikka se itsenäisesti asuvien kohdalla olikin mahdollista. Tämä kuvastaa ikääntyneiden toiseutta ja haurautta (Pulkki ym. 2017, 51–52). Kun ikääntyneitä koskevat rajoitukset poistuivat kesäkuun lopulla, eräs ikääntynyt haastateltava kuvasi sen vaikutuksia seuraavalla tavalla:

Erityisen tärkeänä hän pitää sitä, että on voinut itse päättää omasta liikkumisestaan.

”Voin mennä bussilla tai raitiovaunulla, joissa käytän maskia, mutta pystyn itse päättämään ja arvioimaan, milloin ja minne menen.” – –

Ikään perustuvien suositusten poistuminen antaa hänen mielestään ikäihmisille luvan liikkua vähän vapaammin ihmisten parissa.

”Ei ole sitä syyllisyyden tunnetta. Tähän asti kuitenkin on ollut vähän sellainen tunne, että olemme olleet koko ajan vähän talutushihnassa.” (23.6.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Haastateltava koki menettäneensä osan omasta päätösvalloistaan ja mahdollisuuksistaan liikkua oman kotinsa ulkopuolella. Hänen kuvaamansa päättäminen ja arviointi kuvastaa mielestäni sellaisia valinnanmahdollisuuksia, joita ei kyseenalaistettu yhtä vahvasti muun ikäisten osalta. Omasta arjesta ja tavallisesti yksityisestä elämästä tuli yhteistä ja yhteiskunnallisesti ohjeistettua, mikä kävi ilmi myös suojelun kehyksessä. Toisaalta ikääntyneet suhtautuivat rajoituksiin ja paheksuntaan eri tavoilla, kuten eräs haastateltu 71-vuotias mies oli huomannut omassa lähipiirissään. Hän osoitti tunnistavansa ulkopuolelta tulevan paineen toimia ikäryhmälleen suositellulla tavalla, mutta ei kuitenkaan itse suhtautunut annettuihin suosituksiin tiukasti:

Jouko Vihanto, 71, ei ole ottanut riskiryhmäläisten rajoituksia kauhean vakavasti. Turkulaismies oli tulossa keskiviikkona päivällä ostoksilta Stockmannilta.

”Minunhan pitäisi kai käydä kaupassakin keskiyöllä. Jotkut tuttavat suhtautuvat tilanteeseen varsin nuivasti, eivätkä suostu pitämään yhteyttä kuin puhelimitse tai viiden metrin etäisyydeltä”, Vihanto sanoo. (20.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Tilanteen pitkittyessä kaivattiin selkeämpiä perusteita ikään perustuvilla rajoituksille, kun alussa niitä oltiin valmiimpia noudattamaan kyseenalaistamatta. Eräs ikääntynyt haastateltu toivoi toukokuussa lisää tietoa ikääntyneiden koskevien rajoitusten osalta:

Vaikka arki sujuu näinkin, Oinaskin kaipaisi nyt tarkempia ohjeita ja perusteita rajoitusten jatkamiselle.

”Ensimmäiset rajoitustoimet tulivat niin nopeasti, joten niitä ei ehtinyt ajatella. Nyt kaipaisi jo vähän enemmän”, hän sanoo. (5.5.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Tulkitsen perusteiden toivomisen kertovan siitä, että rajoitusten kohtuullisuutta haluttiin arvioida itse. Muiden tekemät päätökset rikkovat kodin ideaaliin kuuluvan oman tilan hallinnan ja samalla

mahdollisuuden hallita omaa elämää (Parsell 2012, 160–161). Tähän puuttumiseksi kaivattiin tilanteen pitkittyessä kunnollisia perusteita. Muiden tekemiä päätöksiä ei haluttu niellä purematta ja määrittely hauraksi ”toisiksi” kyseenalaistettiin (vrt. Pulkki ym. 2017, 51–52). Kotona asuvilla ikääntyneillä oli kuitenkin enemmän varaa omaan harkintaan, minkä vuoksi suojelun liiallisuuskin kytkeytyi siihen, miten ohjeisiin suhtauduttiin ja kuinka kirjaimellisesti niitä noudatettiin.

4.3 Vanhenemisen paikkojen merkitykset uutisoinnissa

Vanhenemisen paikkoja kehystetään eri tavoin ja niihin liitetään uutisissa monia erilaisia merkityksiä. Ne ovat toisaalta asukkaidensa arkisen elämän tapahtumapaikkoja ja koteja, mutta palveluiden piirissä asuvien kohdalla myös hoitajien työpaikkoja (mm. Söderqvist ym. 2016, van der Horst 2004, Laakso 2009). Niillä on myös tärkeä rooli ikääntyneiden asukkaiden läheisten elämässä, samalla kun ne olivat yhteiskunnallisesti merkityksellisiä paikkoja ikääntyneiden toimintakyvyn ja terveydenhuollon kantokyvyn kannalta. Vanhenemisen paikkoihin kohdistuu tämän seurauksena erilaisia ja osin ristiriitaisiakin tavoitteita. Kotien ja hoivakotien yksityisyys kietoutuu yhteen yhteisten ja yhteiskunnallisten kysymysten kanssa.

Suojelun, hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden kehukset lomittuivat uutisissa toisiinsa, mutta suojelun kehys oli erityisen vahva lähes kaikissa uutisissa ja näkyi voimakkaasti myös uutisten kuvituksessa. Uutisten lähtökohtana oli koronaviruksen aiheuttama vakava uhka ikääntyneelle väestölle. Myös rajoitusten kielteisiä vaikutuksia tarkastellessa koronavirukselta suojeleminen oli pitkälti kyseenalaistamaton lähtökohta. Hyvinvointia, toimintakykyä ja ihmissuhteita pyrittiin edistämään, mutta siten ettei riskiä koronaviruksen leviämislle ollut. Myös oikeudenmukaisuuden kehyksessä tehtiin punnintaa hyvinvoinnin haittojen ja terveystarkistusten välillä ja tarkasteltiin suojelun riittävyttä. Vahva suojelemisen kehys näkyi esimerkiksi siinä, kuinka hoivakotien vierailuja koskevan valtakunnallisen ohjeistuksen päivittämiseen suhtauduttiin vielä kuukausi ohjeistuksen muuttamisen jälkeen paikallisesti. Suojelun kehystä oli vaikea murtaa:

Palvelutaloissa asuvien vanhusten oikeudet tavata omaisiaan toteutuvat vaihtelevasti poikkeusolojen aikana. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) mukaan tapaamisia on alettu järjestää 15. toukokuuta päivitettyjen ohjeistusten jälkeen aiempaa enemmän.

--

Omaisten tapaamisessa on valitettavasti aluekohtaisia eroja. Osissa kuntia tapaamiset ovat edelleen myös ulkotiloissa kiellettyjä”, sanoo Attendon asiakaskokemus- ja viestintäjohtaja Susanna Paloheimo. (14.6.2020 Helsingin Sanomat, kotimaa)

Kehyksien painotuksissa voidaan ajatella näkyvän myös yleinen tautitilanne, suojarusteiden saaminen, tilanteen pitkittyminen ja hallituksen antamat suositukset. Suojelun kehys sai tilanteen pitkittyessä ja tiedon lisääntyessä rinnalleen myös hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta korostavat näkökulmat, mikä näkyy hallituksen rajoitusten lieventämisessä ja purkamisessa sekä niiden uutisoinnissa. Tämä muutos on nähtävissä esimerkiksi Lähi- ja perushoitajien ammattiliiton puheenjohtaja Silja Paavolan kommenteissa huhtikuun ja toukokuun alussa. Pandemiatilanteen pitkittyessä harkittavaksi tulivat rajoitusten hyödyt ikääntyneiden suojelemiseksi suhteessa rajoitusten haittoihin. Huhtikuun 8. päivä Paavola kommentoi koronaviruspandemian rajaamista ikääntyneiden hoivalaitoksissa seuraavasti:

”Ne loput, jotka jäävät vanhainkotiin tulisi eristää karanteeniin omiin huoneisiinsa. Vain niin tämä saataisiin pysäytettyä.”

Paavolan mukaan toimenpide olisi tiukka ja se vaikeuttaisi merkittävästi esimerkiksi ikäihmisten liikunnan saantia. Se olisi kuitenkin parempi kuin se, että virus leviäisi ja tappaisi vanhuksia. (8.4.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Toukokuun 4. päivä Paavolaa haastateltiin uudelleen Helsingin Sanomiin ja jo otsikosta saa käsityksen siitä, miten tilannetta tarkasteltiin myöhemmin suojelun näkökulmaa laajemmin, ikääntyneiden asukkaiden hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden kannalta:

Vanhusten telkeäminen huoneisiinsa pitää lopettaa koronakriisin uhallakin, vaatii hoitajien puheenjohtaja Silja Paavola – ”Myös häkissä pitäminen on epäinhimillistä” (4.5.2020 Helsingin Sanomat, kaupunki)

Uutisoinnissa uusinnettiin ja haastettiin monia kotia ja laitosta koskevia merkityksiä. Etenkin hoivakotien laitosmaisuuksia korostui ja monia laitokseen liitettyjä merkityksiä uusinnettiin pandemiauutisoinnissa, mikä haastoi hoivakotien kodinomaisuuden. Toisaalta myös kotiin liitetyt ideaalit tulivat haastetuiksi uutisoinnissa. Ero hoivakotien ja kotien välillä oli myös koronaviruspandemian aikana huomattava. Vaikka omissa kodissaankin asuviin ikääntyneisiin kohdistui rajoituksia, ne eivät olleet samalla tavalla valvottavissa ja kontrolloitavissa kuin hoivakodeissa asuvien ikääntyneiden kohdalla. Hyvänä esimerkkinä toimii hoivakotien

vierailurajoitus. Ikääntyneillä oli erilaiset mahdollisuudet hallita asumisensa paikkoja ja siten omaa elämäänsä (ks. Parsell 2012, 160–161).

Monet totaalisiiin laitoksiin liitetyt piirteet tulivat uudella tavalla näkyviksi hoivakotien kohdalla, ja hoivakodit näyttäytyivät tilanteessa ideaalikodin vastakohtana (mm. Goffman 1997; Parsell 2012, Vilkkö 2010b, 12–13). Erityisesti tilan kontrolliin liittyvät laitosmaiset piirteet korostuivat hoivakodeissa entisestään rajoitusten myötä. Hoivakotien asukkaiden kohdalla vierailukielto ja myöhemmin vierailuihin liittyvät säännöt sekä yhteydenpito ”ulkomaailmaan” korostivat laitoksen rajoja. Myös laitoksiin liittyvä roolijako ja auktoriteettien alaisuus korostui. (Goffman 1997.) Asukkaiden liikkumista rajoitettiin, mutta työntekijöiden oli mahdollista liikkua hoivakotien ulkopuolella. Tilanteessa erotettiin myös hoivakodille ”ulkopuoliset vierailijat”, kuten puoliset ja lapset, joiden sisäänpääsy ei ollut mahdollista. Myös hoivakotien vankilamaisuutta kuvattiin uutisissa, kun vierailurajoitukset eristivät ikääntyneet ”ulkomaailmasta” ja omaisistaan koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi (Moran ym. 2018). Koronapandemian aikana kodin tuntua ei ollut mahdollista rakentaa hoivakodeissa itsenäisyyden avulla ja myös sosiaalisten suhteiden ylläpitoon liittyi haasteita (ks. Groger 1995, 138).

Toisaalta ikääntyneiden hoivakoteja koskevissa uutisissa haastettiin laitoksiin liitettyjä merkityksiä. Esimerkiksi sairaalaan verrattuna hoivakoti näyttäytyi lähes kodinomaisena paikkana. Myös hoivakotien ulkopuolisen ja sisäpuolisen erottaminen oli hankalaa, koska henkilökunta liikkui näiden välillä. Tämän seurauksena hoivakodit voitiin nähdä yhteydessä esimerkiksi tautitilanteeseen laajemmin. Samalla hyvinvoinnin kehyksessä haastettiin yksioikoinen ”vierailijoiden” ja hoivakotiin kuuluvien henkilöiden jaottelu. Näkyväksi tuli myös omaisten ja läheisten tekemä hoivatyö (Milligan 2005, 2114–2116) ja heidän merkityksensä asukkaiden hyvinvoinnille sekä tavat ylittää hoivakotien fyysisiä rajoja. Oman sävynsä ikääntyneiden hoivalaitoksien kohdalla tuo myös kuoleman läheisyys, jolloin elämänlaadun ja läheisten merkitys korostui. Ikääntyneelle asukkaalle hoivakoti ei useinkaan ole väliaikainen asuinpaikka (Philo & Parr 2000, 513), vaan viimeinen ”koti” (Repo 2018, 233), minkä vuoksi väliaikaiset rajoitukset voivat olla lopullisia. Tämä loi myös oikeudenmukaisuuden tarkastelulle omaleimaisen lähtökohdan. Esiin nousi myös hoivakotien vaarallisuus koronaviruksen päästessä leviämään hoivakodeissa aiheuttaen kuolemantapauksia. Tämä vaarallisuus on ristiriidassa sen kanssa, että hoivan ja kontrollin ajatellaan kietoutuvan näissä paikoissa yhteen – asukkaista huolehditaan, koska he eivät ole itse kykeneviä siihen (Repo 2018, Goffman 1997, 5).

Kotia koskevat merkitykset tulivat pandemiauutisoinnissa taas usein haastetuiksi. Etenkin kotihoidon piirissä asuvien ikääntyneiden kohdalla haastettiin ideaalikotiin liitetty yksityisyys,

turvallisuus ja oman tilan hallinta (Tuan 2006, Holloway & Hubbard, 2001, 76–77, Parsell 2012, 160–161). Heillä ei ollut tilanteessa mahdollista määritellä, ketkä ja kuinka monet ihmiset heidän kodissaan kävivät koronaviruksen aiheuttamasta uhasta huolimatta. Oma koti saattoi muuttua tästä syystä vaaralliseksi. Toisaalta kodin yksityisyys myös laajemmin tuli haastetuksi, koska normaalisti yksityisistä asioista tuli yhteisiä ja yhteiskunnallisia. Ikääntyneiden luona ei sopinut vierailta tai olla muutenkaan lähikontaktissa ja oman kodin ulkopuolella liikkumista saatettiin jopa paheksua. Muuten koti näyttäytyi ihanteen mukaisesti pitkälti turvallisena paikkana, josta vaarallinen ulkomaailma piti erottaa (Holloway & Hubbard 2001, 90–94).

Esiin nousi myös se, kuinka koti on aina suhteessa ulkopuoliseen. Esimerkiksi omaishoitajien kohdalla kodin ulkopuolisen päivätoiminnan ja väliaikaisen hoivan loppuminen näkyi kotona. Omaishoitajien oma tila ja lepo voivat olla pitkälti riippuvaisia kodin ulkopuolisista mahdollisuuksista ja palveluista, koska koti on omaishoitajille työpaikka ja hoivatyö on sitovaa ja raskasta (Sointu 2009). Myös ikääntyneiden kotona asumiseen liitetty toimintakyky ja hyvinvointia ylläpitävä vaikutus tuli haastetuksi uutisoinnissa (Juhila ym. 2016, 27–29). Koti itsessään ja pelkästään voi olla hyvinkin passivoiva ympäristö. Kodin ”aktivoiva” vaikutus vaikuttaisi perustuvan pitkälti kodin vuorovaikutukseen sen ulkopuolisen maailman kanssa, kuten läheisten tapaamiseen ja asiointiin kodin ulkopuolella. Ikääntyneiden toimintakyvystä, hyvinvoinnista ja sosiaalisista suhteista oltiin uutisissa hyvinkin huolissaan, kun heidät määrättiin karanteeninomaisiin olosuhteisiin.

Uutisissa paljastui myös ikääntyneiden asema päätettäessä heitä koskevista asioista. Ikääntyneiden tarpeet ja välttämättömyydet määriteltiin ulkopuolelta, eikä omalle harkinnalle jäänyt juuri sijaa. Toimintaa ohjasi vahvasti suojelun kehys, minkä tulkitsen kertovan ikääntyneiden ymmärtämisestä homogeenisenä joukkona. Ikääntyneiden puolesta puhuivat etenkin päättäjät ja viranomaisten edustajat, jotka kokivat tehtäväkseen suojella riskiryhmään kuuluvia ikääntyneitä. Sama näkyi kotinsa ulkopuolella liikkuvien ikääntyneiden paheksunnassa. Uutisissa näkyi myös ikääntyneiden jakaminen hauraisiin ja itsenäisiin ikääntyneisiin (Juhila ym. 2016, 25–27). Hauraiden ja passiivisten ikääntyneiden kohdalla päätöksiä voivat tehdä muut (Pulkki ym. 2017, 51–52).

On kuitenkin hyvä huomata, että kotona ja hoivalaitoksissa asuvat olivat hyvin erilaisessa tilanteessa sen suhteen, kuinka he pystyivät käyttämään omaan harkintaansa esimerkiksi läheisten tapaamisessa tai ulkona liikkumisessa. Muutto omasta kodista hoivalaitokseen siirtää päätösvaltaa ikääntyneeltä ja hänen läheisiltään hoivakodin henkilökunnalle (Milligan 2005, 2107), mikä tuli koronaviruspandemian aikana hyvin esille. Kotona asuvia ikääntyneitä ei voitu vahtia, vaan heille

jäi tilanteessa harkinnanvaraa, vaikka alkukevään äänenpainot olivatkin tiukkoja ja ohjasivat karanteeninomaisiin olosuhteisiin:

Moni yli 70-vuotias on saattanut olla kevään siinä uskossa, ettei saa poistua kotoaan koronaviruksen tartuntariskin vuoksi. Jos ja kun hallituksen viesti on ymmärretty näin, hallitus ei ole onnistunut, sanoo oikeusministeri oikeusministeri Anna-Maja Henriksson.

”Se on harmillista. Viestiä on nyt korjattu.”

Jokaisella on oikeus itse päättää omasta elämästään ja valinnoistaan, ja se on sanottava myös ääneen, Henriksson sanoo. Päätös siitä, tapaako pandemian aikaan läheisiään tartuntariskistä huolimatta, on jokaisen oma. (23.5.2020 Helsingin Sanomat, politiikka)

Tämä oikeus ei kuitenkaan koskenut yhtäläisesti kaikkia ikääntyneitä. Hoivakodeissa asuvilla ikääntyneillä ja heidän läheisillään ei ollut mahdollisuutta punnita tapaamisiin liittyviä riskejä, vaan päätökset oli tehty heidän puolestaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella uutisointia vanhenemisen paikoista koronaviruspandemian ensimmäisessä aallossa. Tarkoitukseni oli tutkia sitä, miten ikääntyneiden koteja ja laitoksia kehystettiin ikääntymisen ja asumisen paikkoina koronaviruspandemian rantautuessa Suomeen, ja mitkä kotia ja laitosta koskevat vallitsevat merkitykset tulivat uusintetuiksi ja haastetuiksi ikääntyneitä väestöä koskevassa pandemiauutisoinnissa. Näen, että tarkastelemalla hyvin poikkeuksellisen ajanjakson uutisia kehysanalyysin avulla on ollut mahdollista tavoittaa sellaisia puolia vanhenemisen paikoista, jotka eivät olisi muuten nousseet julkiseen keskusteluun. Ne kertovat kuitenkin käsityksistämme ikääntyneiden asumisesta ja ovat rakentamassa sosiaalista todellisuutta ja ymmärrystämme aiheesta.

Ikääntyneiden koteja ja hoivalaitoksia kehystettiin uutisoinnissa suojelun, hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden avulla. Suojelun kehys korosti ikääntyneiden terveyttä ja turvallisuutta sekä riskien minimoimista, jotka liitettiin myös terveydenhuollon kantokykyyn. Hyvinvoinnin kehyksessä oli puolestaan kyse ikääntyneiden kokonaisvaltaisemmasta hyvinvoinnista koronavirukselta suojelemisen sijasta. Esimerkiksi sosiaalisten suhteiden ylläpito, mielen hyvinvointi ja toimintakyvyn ylläpitäminen olivat keskeisiä kiinnostuksen kohteita. Oikeudenmukaisuuden kehyksessä tarkasteltiin sen sijaan ikääntyneiden oikeuksia sekä rajoitusten lainmukaisuutta, kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä. Suojelemisen kehys oli vahva ikääntyneiden asumista käsittelevissä uutisissa koronapandemian aikana, ja se toimi usein lähtökohtana myös hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden kehymiä käyttäville uutisille.

Suojelun kehyksessä vanhenemisen paikat näyttäytyivät turvallisina, mikäli ne onnistuttiin pitämään ”puhtaana” ulkopuolella leviävältä vaaralliselta koronavirukselta. Toisaalta hoivakodit esitettiin usein myös vaarallisina paikkoina koronaviruksen leviämisen vuoksi. Hyvinvoinnin kehyksessä ikääntyneiden kodit ja laitokset olivat puolestaan yhteydessä ulkopuolelleen monin tavoin ja niitä tarkasteltiin ikääntyneille aktivoivina ja passivoivina paikkoina. Esiin nousi myös niiden luonne asukkaidensa loppuelämän asuinpaikkoina. Oikeudenmukaisuuden kehyksessä vanhenemisen paikat näyttäytyivät säädeltyinä. Ne olivat arvioinnin kohteena ja niihin kohdistui ristiriitaisia tavoitteita ikääntyneiden suojelemisen osalta.

Kehykset tukivat toisiaan, mutta olivat paikoitellen myös vastakkaisia. Monin osin ikääntyneiden terveyden ja hengen suojeleminen oli oikeudenmukaista ja heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa puolesta perusteltua. Toisaalta vahva suojelun kehys oli myös ristiriidassa hyvinvoinnin ja

oikeudenmukaisuuden kehysten kanssa. Suojelamisen kehyksessä ikääntyneet typistyivät helposti apua tarvitseviksi ja passiivisiksi toiminnan kohteiksi, mikä ei huomioinut heidän heterogeenisyyttään, toimijuuttaan ja roolejaan osana sosiaalisia suhteita. Ikääntyneiden terveyden ja turvallisuuden takaaminen ovat tärkeitä tavoitteita heidän asumistaan käsiteltäessä, mutta samalla vain osa asumisen paikkoihin liitetystä merkityksistä. Käsitteimme kodeista liittyy esimerkiksi yksityisyys, oman tilan hallinta ja läheiset ihmissuhteet (mm. Tuan 2006, Parsell 2012, 160–161). Myös vanhenemisen paikkojen tarkasteleminen viimeisten vuosien asuinpaikkoina tuo niihin uusia sävyjä. Erilaiset koteihin ja hoivakoteihin liitetyt merkitykset ja tavoitteet vaativat tasapainoilua toteutuakseen sekä ikääntyneiden moninaisuuden ja mielipiteiden huomioimista.

Jatkotutkimuksen aiheena olisikin mielenkiintoista tarkastella sitä, miten julkista keskustelua ikääntyneiden asumisesta kehystetään ”normaalioloissa” koronaviruspandemian jälkeen ja kuinka vahvasti ja millä tavalla suojelun kehys on silloin läsnä vanhenemisen paikoista puhuttaessa. Juhila ja kumppanit (2016, 30) ovat todenneet ikääntyneiden asumista kehystettävän turvallisuuden, terveyden ja toimintakyvyn avulla jo aiemmin, minkä vuoksi olisi kiinnostavaa tarkastella, paljastuiko vai korostuiko suojelun kehys koronapandemian aikana. Osataanko ikääntyneiden erilaisuus huomioida tässä keskustelussa paremmin, kun päällä ei ole poikkeusoloja vai ilmentääkö vahva suojelemisen kehys laajemminkin sitä, miten ikääntyneet ja vanhenemisen paikat ymmärretään? Uutiset sekä kuvaavat että rakentavat sosiaalista todellisuutta. Tämän vuoksi ikääntyneiden kotien ja hoivakotien kehystämällä on merkitystä, eikä ole epäolennaista, mistä näkökulmasta niitä tarkastelemme.

Kotia ja laitosta koskevat vallitsevat merkitykset tulivat sekä uusintetuiksi että haastetuiksi ikääntyntä väestöä koskevassa pandemiauutisoinnissa. Laitosta koskevat merkitykset tulivat usein uusintetuiksi uutisoinnissa. Hoivakodit näyttäytyivät pääosin laitosmaisina ympäristöinä, joissa korostui roolijako, sisä- ja ulkopuolisen maailman erottaminen toisistaan ja asukkaiden auktoriteetin alaisuus (Goffman 1997). Tämä kyseenalaisti hoivakotien kodinomaisuuden. Koronapandemia osoitti, että tarvittaessa hoivakodeissa on mahdollista kontrolloida hyvin voimakkaastikin asukkaiden liikkumista ja vierailuja. Hoiva ja kontrolli kietoutuvat yhteen myös ”normaalioloissa” (mm. Repo 2018). Mielestäni olisikin tarpeellista tarkastella sitä, millä perusteilla hoivakodit määritellään asukkaidensa kodeiksi ja millaisia laitoksen ominaisuuksia ikääntyneiden hoivakodeilta vaaditaan. Onnistuivatko hoivakodit olemaan ikääntyneille asukkaille poikkeusoloissa edes ”riittävästi koteja” (Vilko 2000) vai jäikö tämä näkökulma suojelun jalkoihin uudessa ja oudossa tilanteessa? Tästä syystä olisi mielenkiintoista tutkia sitä, millä tavalla tehostetun palveluasumisen asukkaat ovat kokeneet kodin tunnun hoivakodeissa rajoitusten ollessa

voimassa. Toivoisin koronaviruspandemian herättävän julkista keskustelua siitä, millaisia koteja hoivalaitokset ovat ja voivat olla asukkailleen ja miten kodinomaisuutta pitäisi ja voitaisiin tukea laitosmaisissa ympäristöissä. Millaisia hoivakodit olisivat, jos kiinnittäisimme huomiota esimerkiksi loppuelämän kodin rakentamiseen?

Toisaalta hoivakotien eristäminen ei toteutunut aukottomasti, vaan myös hoivakotien yhteydet ”ulkomaailmaan” tulivat uutisissa esille. Tämä haastoi laitoksiin liitetyn sisä- ja ulkopuolisen maailman erottelun (ks. Goffman 1997, 5–6). Läheisten oli mahdollista ylittää hoivakotien fyysisiä rajoja monin tavoin ja työntekijät liikkuvat hoivakodin ja ”ulkomaailman” välillä. Uutisointi osoitti, että hoivakodeissa asuvilla ikääntyneillä on tärkeitä siteitä ja ihmissuhteita hoivakodin ulkopuolelle. Tärkeää olisi myös tunnustaa ja tunnistaa läheisten rooli hoivalaitoksissa. Heidän tekemänsä hoivatyö tuli uutisissa näkyville. Keinotekoisien hoivakotien sisä- ja ulkopuolisen erottelun sijasta voisikin olla tarpeellista ravistella tätä jakoa. Voitaisiinko esimerkiksi ikääntyneiden asukkaiden läheisiä tarkastella hoivakodeissa monipuolisemmin kuin ”ulkopuolisina vierailijoina”, joina he näyttäytyivät pandemiauutisoinnin valossa? Miten yhteyksiä hoivakotien ”sisä-” ja ”ulkomaailman” välillä voitaisiin tukea?

Koteihin liitetty turvallisuus tuli puolestaan uusinnetuksi pandemiauutisoinnissa (esim. Tuan 2006, 16–17). Kodit näyttäytyivät pääosin turvallisina paikkoina suhteessa vaaralliseen ulkomaailmaan, jossa koronavirus levisi. Tästä syystä karanteenimaisiin olosuhteisiin ohjeistaminen ja kotiin eristäytyminen oli tärkeää. Toisaalta uutisissa myös haastettiin kodin rajojen selkeys sekä sisä- ja ulkopuolisen maailman erottaminen. Tämä käsitys rikkoutui esimerkiksi kotihoidon piirissä asuvien ikääntyneiden kohdalla, joiden kodit olivat myös kotihoitajien työpaikkoja. Omaishoitajien koti vaati puolestaan ”ulkopuolisia” tilapäishoidon järjestelyjä, jotta kodin ideaaliin yhdistetyt oma tila ja vapaus toteutuivat. Koronapandemia haastoi myös laajemmin ajatuksen kodin yksityisyydestä. Koronapandemia teki ikääntyneiden yksityisestä elämästä ja kodin seinien sisäpuolellakin tapahtuvista asioista yhteisiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Hyvin erillisinä ajatellut paikat, kuten kodit ja laitokset, ovat riippuvaisia ”ulkomaailmasta” ja rakentuvat yhteydessä muihin paikkoihin, mikä haastaa yksityisen ja julkisen sekä sisäisen ja ulkoisen kahtiajaot.

Lisäksi pelkkä koti tunnistettiin uutisoinnissa mahdollisesti passivoivana paikkana ja koronaviruspandemian myötä uutisissa tarkasteltiin myös omaan kotiin eristäytymisen kielteisiä vaikutuksia, mikä haastoi ikääntyneiden kotiin liitetyn aktivoivan luonteen ja terapeutisuuden (mm. Juhila ym. 2016, 27–29; Sointu 2009, 186–187). Kotona asumista ihannoivassa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä olisikin tärkeää keskustella siitä, millä edellytyksillä kodin toimintakykyä ja hyvinvointia ylläpitävä vaikutus toteutuu. Pelkkä koti ei uutisoinnin ja tutkimustenkaan valossa ole

ongelmaton vanhenemisen paikka, minkä vuoksi olisi tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mitä tapahtuu kodin ulkopuolella ja miten esimerkiksi ulos pääsemistä ja asiointia voitaisiin tukea kotona asuvien ikääntyneiden kohdalla. Tärkeää olisi kiinnittää huomiota niihin ikääntyneisiin, joiden arki on ollut jo ennen koronaviruspandemiaa ja siihen liittyviä rajoituksia hyvin rajattua ja kotikeskeistä erinäisistä syistä. Jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla hedelmällistä tarkastella sitä, millaisina heidän arkensa, kotinsa ja asumistoiveensa näyttäytyvät.

6 LÄHTEET

- Aaltonen, T., Henriksson, L., Tiilikka, T., Valokivi, H. & Zechner, M. (2015) Kodista laitokseen – vanhusten asumisen representaatiot mielipidekirjoituksissa. *Gerontologia*, 29(4), 262–275.
- Andersson, S. (2012) Ageing in place – Ikäihmistien asumisen ongelmat ja sosiaaliset suhteet. *Gerontologia*, 26(1), 2–13.
- Bachelard, G. (1958) *The poetics of space*. Boston: Beacon Press.
- Blunt, A. & Dowling, R. (2006) *Home*. Key Ideas in Geography. London: Routledge.
- Creswell, T. (2015) *Place: An Introduction*. 2. painos. Chichester: Wiley Blackwell.
- Disney, T. (2017) The orphanage as an institution of coercive mobility. *Environment and Planning A*, 49(8), 1905–1921.
- Dorrer, N., McIntosh, I., Punch, S. & Emond, R. (2010) Children and food practices in residential care: ambivalence in the ‘institutional’ home. *Children’s Geographies*, 8(3), 247–259.
- Goffman, E. (1997) Totaalisten laitosten tunnuspiirteistä (suom. Tarkka, A., alkuteos Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates, 1961). Teoksessa Goffman, E. (toim.) *Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista*, 2. painos. Lohja: Marraskuun liike, 5–98.
- Groger, L. (1995) A nursing home can be a home. *Journal of Aging Studies*, 9, 137–153.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*, 10. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, N. (1997) *Miten media puhuu?* Tampere: Vastapaino.
- Falk, H., Wijk, H., Persson, L.-O. & Falk, K. (2012) A sense of home in residential care. *Scandinavian Journal of Caring Studies*, 27, 999–1009.
- Handel, A. (2019) What’s in a home? Toward a critical theory of housing/dwelling. *Politics and Space C*, 37(6) 1045–1062.
- Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001) Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273–281.
- Holloway, L. & Hubbard, P. (2001) *People and place – the extraordinary geographies of everyday life*. Harlow: Prentice Hall.
- Hoppania, H., Karsio, O., Näre, L., Olakivi, A., Sointu, L., Vaittinen, T. & Zechner, M. (2016) *Hoivan arvoiset: vaiva yhteiskunnan ytimessä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Häkli, J. (1999) *Meta hodos: johdatus ihmismaantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.
- Johansson, H. & Saarikangas, K. (2009) Introduction. Ambivalent home. Teoksessa Johansson, H. & Saarikangas, K. (toim.) *Homes in Transformation. Dwelling, Moving, Belonging*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–35.
- Johnson-Cartee, K. (2005). *News narratives and news framing: constructing political reality*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

- Jokinen, A. (2016) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 249–265.
- Jokinen, J. (2020) Viruksen leviäminen vanhainkoteihin oli vain ajan kysymys, sanoo Helsingin sairaalan johtajalääkäri - Ylä-Savossa kolme asukasta kuoli hoivakodissa. *Helsingin Sanomat*, 3.4.2020. Haettu osoitteesta <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006463752.html>, 16.3.2021.
- Jolanki, O. & Kröger, T. (2015) Onko vanhalla vara valita? Vanhojen ihmisten uudet asumisvaihtoehdot. Teoksessa Häkli, J., Vilkkonen, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Helsinki: Gaudeamus, 82–92.
- Juhila, K., Jolanki, O. & Vilkkonen, A. (2016) Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asumispoluilla. Teoksessa Juhila, K. & Kröger, T. (toim.) *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. SoPhi 133. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 11–39.
- Jyrkämä, J. (2001) Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 267–323.
- Kaakinen, E. (2020) Vakavat ongelmat jatkuvat hoivakodeissa vuosi kohun jälkeen – "Mitä hyötyä on valittaa, jos se ei johda mihinkään?" *Yle Uutiset*, 15.2.2020. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11154226>, 8.2.2021.
- Kajander, R. (2020) Näin Suomen ensimmäinen koronavirus varmistui – Tämä tapauksesta tiedetään. *Yle Uutiset*, 29.1.2020. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11183390>, 16.3.2021.
- Kaskiharju, E. (2010) *Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950–2005*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kattainen, E., Muuri, A., Luoma, M.-L. & Voutilainen, P. (2008) Läheisapu ja sen merkitys kansalaisille. Teoksessa Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 218–231.
- Koljonen, K. (2013) *Kriisi journalismissa. Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kymäläinen, P. (2006) Paikan ajattelun haasteita. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 201–217.
- Laakso, R. (2009) *Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012. Annettu Helsingissä 28.12.2012. Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>, 2.2.2021.
- Laki omaishoidon tuesta 937/2005. Annettu Helsingissä 2.12.2005. Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937>, 2.9.2020.
- Laslett, P. (1989) *A fresh map of life. The emergence of the third age*. London: Weidenfield and Nicolson.
- Leppäaho, S., Kehusmaa, S., Jokinen, S., Luomala, O. & Luoma, M.-L. (2018) Kaikenikäisten omaishoito – Omais- ja perhehoidon kysely 2018. Teoksessa Noro, A. (toim.) *Omais- ja perhehoidon kehitys vuosina 2015–2018. Päätelmät ja suositukset jatkotoimenpiteiksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2018:61. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 25–36.

- Low, S. & Altman, I. (1992) Place Attachment. A Conceptual Inquiry. Teoksessa Altman, I. & Low, S. (toim.) *Place Attachment*. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research 12. New York: Plenum Press, 1–12.
- Luhtakallio, E. (2005) Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. *Sosiologia*, 3, 189–206.
- Lupton, D. (1998) *The Emotional Self. A Sociocultural Exploration*. London: Sage.
- Massey, D. (2003) Paikan käsitteellistäminen (suom. Koivisto, J., alkuteos *The Conceptualization of Space*, 1995). Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 51–83.
- Massey, D. (2008) Kodiksi kutsuttu paikka? (suom. Rovio, J., alkuteos *A Place Called Home*, 1992). Teoksessa Lehtonen, M., Rantanen, P. & Valkonen, J. (toim.) *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino, 127–149.
- Media Audit Finland (2019) *KMT 2019 lukijamäärät ja kokonaistavoitettavuudet*. Haettu osoitteesta <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/03/Lukijamaarat2019.pdf>, 14.9.2020.
- Media Audit Finland (2020) *LT ja JT tarkastustilasto 2019*. Päivitetty 5.8.2020. Haettu osoitteesta <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/06/LT-tilasto-2019.pdf>, 14.9.2020.
- Milligan, C. (2000) ‘Bearing the burden’: towards a restructured geography of caring. *Area*, 31(1), 49–58.
- Milligan, C. (2003) Location or dislocation: From community to long term care – The caring experience. *Journal of Social and Cultural Geography*, 4, 455–470.
- Milligan, C. (2005) From home to ‘home’: situating emotions within the caregiving experience. *Environment and Planning A*, 37, 2105–2120.
- Milligan, C. (2009) *There’s No Place Like Home: Place and Care in an Ageing Society*. Farnham: Ashgate.
- Moran, D., Turner, J. & Schliehe, A. K. (2018) Conceptualizing the Carceral in Carceral Geography. *Progress in Human Geography*, 42(5), 666–686.
- Mäenpää, J. (2012) Uutisvalokuvan paradoksi. Valokuvan objektiivisuuden käsite historiassa ja nykypäivän kuvajournalismissa. *Media ja viestintä*, 35(3–4), 78–97.
- Parsell, C. (2012) Home is Where the House is: The Meaning of Home for People Sleeping Rough. *Housing Studies*, 27(2), 159–173.
- Philo, C. & Parr, H. (2000) Institutional geographies: introductory remarks. *Geoforum* 31, 513–521.
- Pirhonen, J. & Pietilä, I. (2015) Patient, resident, or person: Recognition and the continuity of self in long-term care for older people. *Journal of Aging Studies*, 35, 95–103.
- Pulkki, J., Tynkkynen, L.-K. & Jolanki, O. (2017) Aktivoivat, muuttuvat ja sopimattomat vanhenemisen paikat. Analyysi vanhuspalvelulain lähetekeskustelusta. *Yhteiskuntapolitiikka* 82(1), 45–54.
- Rajaniemi J. (2007) Sosiaaligerontologisia katseita ikäihmisten arkeen. Teoksessa Rajaniemi, J., Heimonen S., Sarvimäki, A. & Tiihonen, A. (toim.) *Ikääntyneiden arki, Näkökulmia arjen kysymyksiin*. Ikäinstituutin tutkimus- ja kehittämisohjelma Hyvä elämä – hyvä arki, Raportteja 2/2007. Helsinki: Ikäinstituutti, 11–29.

- Rantanen, T. (2015) Iäkkäiden ihmisten elinpiiri. Teoksessa Häkli, J., Vilkkö, R. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Helsinki: Gaudeamus, 93–102.
- Relph, E. (1976) *Place and placelessness*. London: Pion Limited.
- Repo, V. (2018) Spatial control and care in Finnish nursing homes. *Area*, 51, 233–240.
- Rönkä, A.-L. (2011) Matkapuhelinsäteily mediassa – Terveysriskikeskustelun kehysanalyysi. *Media ja viestintä*, 34(2), 20–43.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a) Kulttuurituotteet. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. Haettu osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_6_1_1.html, 2.9.2020.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b) Teemoittelu. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html, 10.2.2021.
- Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. (2014) *Ikäpolvien taju: Elämäkulkua ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa*. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.
- Sainio, S. & Pesonen, H. (2020) Suomessa todettiin kolmas koronavirustartunta – altistuneita selvitetään. *Aamulehti*, 28.2.2020. Haettu osoitteesta <https://www.aamulehti.fi/koronavirus/art-2000007482701.html>, 16.3.2021.
- Schliehe, A. K. (2014) Inside ‘the Carceral’: Girls and Young Women in the Scottish Criminal Justice System. *Scottish Geographical Journal*, 130(2), 71–85.
- Sibley, D. (1995) *Geographies of Exclusion. Society and Difference in the West*. London: Routledge.
- Sointu, L. (2009) Koti hoivan tilana. Teoksessa Anttonen, A. Valokivi, H. & Zechner, M. (toim.) *Hoiva: tutkimus, politiikka ja arki*. Tampere: Vastapaino, 176–199.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020a) *Ikääntyneen on syytä välttää koronavirustartuntaa – hyvinvointiin ja toimintakykyyn kannattaa kiinnittää huomiota*, 9.5.2020. Haettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/ikaantyneen-on-syyta-valttaa-koronavirustartuntaa-hyvinvointiin-ja-toimintakykyyn-kannattaa-kiinnittaa-huomiota>, 22.1.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020b) *STM päivitti ohjetta koronavirustartunnan ehkäisystä ympärivuorokautisen hoidon toimintayksiköissä*, 15.5.2020. Haettu osoitteesta <https://stm.fi/-/stm-paivitti-ohjetta-koronavirustartunnan-ehkaisyta-ymparivuorokautisen-hoidon-toimintayksikoissa-toimintakyky-ja-yhteydenpitoa-laheisiin-tuetaan-my>, 24.3.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto (2020) *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023. Tavoitteena ikäystävällinen Suomi*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>, 2.9.2020.
- Sotkanet (2020a) Muistisairaat asiakkaat tehostetussa palveluasumisessa 31.12., % asiakkaista. *Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Haettu osoitteesta https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_b1BQA=&region=szYNtzbJtzZMBAA=&year=sy5ztC7V0zUEAA=&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146, 27.3.2020.

- Sotkanet (2020b) Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä. *Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s_bXBwA=&region=s07MBAA=&year=sy5ztDbW0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146, 1.9.2020.
- Sotkanet (2020c) Omaishoidon tuki, 75–84 -vuotiaat ja 85 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut. *Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sy4PiTcEAA==&region=s07MBAA=&year=sy6rAgA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146>, 1.9.2020.
- Suomen virallinen tilasto (2019) *Väestöennuste*. ISSN=1798-5137. Päivitetty 30.9.2019. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta <http://www.stat.fi/til/vaenn/tau.html>, 11.2.2021.
- Suomen virallinen tilasto (2020) *Väestörakenne*. ISSN=1797-5379. Päivitetty 24.3.2020. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>, 11.2.2021.
- Söderqvist, Å., Sjöblom, Y. & Bülow, P. (2016) Home sweet home? Professionals' understanding of 'home' within residential care for unaccompanied youths in Sweden. *Child and Family Social Work*, 21, 591–599.
- Tedre, S. (1999) Töissä ”kodeissa” – vanhusten kotipalvelun sanattomia sopimuksia. Teoksessa Tedre, S. (toim.) *Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 147–156.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) *Kotihoito ja sosiaalihuollon laitospalvelut 2018*. Tilastoraportti 41/2019. 13.11.2019 Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138808/Tr41_19.pdf?sequence=5&isAllowed=y, 27.3.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021a) *Karanteeni ja eristys*. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tarttuminen-ja-suojautuminen-koronavirus/karanteeni-eristys-ja-karanteenia-vastaavat-olosuhteet>, 20.1.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021b) *Omaishoito ja perhehoito*. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/ikaantuminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/omaishoito-ja-perhehoito>, 15.2.2021.
- Tuan, Y.-F. (2003) *Space and Place: The Perspective of Experience*. 3. painos. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tuan, Y.-F. (2006) Paikan taju: aika paikka ja minuus (suom. Kaski, L., alkuteos *Sense of Place: Its Relationship to Self and Time*, 2004). Teoksessa Knuutila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 15–30.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Twigg, J. (2000) *Bathing: the body and community care*. London: Routledge.
- United Nations (2019) *World Population Ageing 2019: Highlights*. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. New York: United Nations. Haettu osoitteesta

- <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>, 12.2.2021.
- Valtioneuvosto (2020a) *Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi*. 12.3.2020. Haettu osoitteesta https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-paatti-suosituksesta-koronaviruksen-leviamisen-hillitsemiseksi, 28.1.2021.
- Valtioneuvosto (2020b) *Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi*, 16.3.2020. Haettu osoitteesta https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi, 28.1.2021.
- Valtioneuvosto (2020c) *Hallitus linjasi lievennyksistä kokoontumisrajoituksiin, ravitsemisliikkeiden toimintaan ja vierailukäytäntöihin*. 17.6.2020. Haettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-lievennyksista-kokoontumisrajoituksiin-ravitsemisliikkeiden-toimintaan-ja-vierailukaytantiin-1>, 22.1.2021.
- Valtioneuvosto (2020d) *Hallitus linjasi neuvottelussaan rajakysymyksistä, etätyöstä ja yli 70-vuotiaita koskevista suosituksista*. 23.6.2020. Haettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-neuvottelussaan-rajakysymyksista-etatyosta-ja-yli-70-vuotiaita-koskevista-suosituksista>, 22.1.2021.
- van der Horst, H. (2004) Living in a Reception Centre: the Search for Home in an Institutional Setting. *Housing, Theory and Society*, 21, 36–46.
- Vasara, P. (2020) *Väistämättömyksiä ja valintoja. Kertomuksia ikäihmisten asumispolulta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilkko, A. (2000) Riittävästi koti. *Janus*, 8(3), 213–230.
- Vilkko, A. (2003) Vanhenemisen paikat. Pääkirjoitus. *Gerontologia*, 17(3), 119–120.
- Vilkko, A. (2010a) Koti vanhetessa. Teoksessa Vilkko, A., Suikkanen, A. & Järvinen-Tassopoulos, J. (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 213–236.
- Vilkko, A. (2010b) Eletyn tilan kertominen. Teoksessa Vilkko, A., Suikkanen, A. & Järvinen-Tassopoulos, J. (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 37–58.
- Vilkko, A. (2010c) Kohteena koti. Teoksessa Vilkko, A., Suikkanen, A. & Järvinen-Tassopoulos, J. (toim.) *Kotia paikantamassa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 11–31.
- Vilkko, A., Muuri, A. & Finne-Soveri, H. (2010) Läheisapu iäkkään ihmisen arjessa. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 60–77.
- Vilkko, A., Muuri, A., Saarikalle, K., Noro, A., Finne-Soveri, H. & Jokinen, S. (2014) Läheisavun moninaisuus. Teoksessa Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*, Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 222–237.
- Vähäkangas, P., Niemelä, K., Mäkelä, M. & Noro, A. (2017) *Ikäihmisen palvelutarve ja palveluihin ohjautuminen RAI-tunnuslukuja hyödyntäen*. Tampere: Juvenes Print. Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135810/URN_ISBN_978-952-302-981-1.pdf?sequence=1, 28.1.2021.
- Väliverronen E. (1996) *Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, media ja metsän sairaskertomus*. Tampere: Vastapaino.

Väliverronen, E. (2009) Journalismi kriisissä? Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–31.

LIITE: AINEISTO

Pvm.	Otsikko	Kirjoittaja(t)
5.3.2020	Koronavirus tappoi seitsemän saman hoivakodin asukasta Seattlessa - Miten varmistetaan, ettei sama tapahdu Suomessa?	Hiilamo, Elli- Alina
10.3.2020	THL vetoaa suojaamaan iäkkäitä koronavirukselta: Älä pyydä mummoa sairaan lapsen hoitajaksi	Ervasti, Anu- Elina
12.3.2020	Helsingin kotihoito luottaa toistaiseksi huolelliseen käsihygieniaan, ohjeistuksia päivitetään tarvittaessa	Rantavaara, Minja
14.3.2020	Moni kuuluu riskiryhmään - ovatko suomalaiset erityisessä vaarassa? "Riski on vain hyväksyttävä", sanoo 78-vuotias Marja Peltonen	Kallionpää, Katri & Valtavaara, Marjo
17.3.2020	Pelolle ei pidä antaa tilaa, sanoo leukemiaa sairastava 78- vuotias Pekka Leinonen - Hallitus ohjaa yli 70-vuotiaita karanteeniin	Kantola, Anne & Malmberg, Lari
17.3.2020	K-kauppiaat avaavat ruokakauppoja erikoisaikoihin riskiryhmiä varten: ”Jakomäen mummotunneli aukeaa huomenna kello 06”	Varmavuori, Marjaana
18.3.2020	"On hurja ajatus, ettei voisi tavata ketään" - Suomi eristi geriatrian emeritusprofessori Jaakko Valvanteen ja muut yli 70- vuotiaat, ja nyt Valvanne kertoo, miksi se on hyvä asia	Pölkki, Minna
18.3.2020	Lottakanttiin alkaa kuljettaa lounaita riskiryhmille radanvarsikuntiin – Alueen asukkaille myös oma hoitopuhelin	-
18.3.2020	Yli 70-vuotiaat määrättiin eristyksiin, mutta yllättävän moni ei tottele -"Mikään ei ole tarttunut", Helsingin keskustassa kahvitteleva töölöläispariskunta perustelee	Paanen, Veera
19.3.2020	Helsingiläiseen kerrostaloon eristäytyneet asukkaat kokoontuvat "iltahuutoon" joka päivä kello kuusi - Katso videolta, mitä parveikkeilla tapahtuu	Sinisano, Saga
20.3.2020	Professori ihmettelee, onko kotihoidossa olevia osattu suojata riittävästi: "Huippuriskiryhmään kuuluvan luona saattaa käydä seitsemän eri hoitajaa"	Väärämäki, Heidi
20.3.2020	Helsingissä pyritään soittamaan kaikille yli 80-vuotiaille ja kysymään heidän vointiaan koronakriisin keskellä	Onali, Alma

20.3.2020	Mazlum Elekin pizzeriasta alkaa viiden kilometrin säde, jonka sisällä hän kurvailee auttamassa eristyksissä olevia vanhuksia	Ikola, Vilma
21.3.2020	Rutiinit raiteina ja rakkaus ratapölkkyinä (Tellervo Suuronen, 84, viettää päivänsä kolmannessa kerroksessa Helsingin Katajanokalla - Seniorien kertomuksista korona-arjen keskeltä pilkahtaa yllätys)	Aalto, Maija
22.3.2020	Rap-mummo Eila, 84, kehottaa ihmisiä pysymään kotona, pitämään yllä huumoria ja uteliaisuutta sekä keksimään omia räppejä	Rantavaara, Minja
22.3.2020	Vähättelin mutta olin väärässä	Vasantola, Satu
22.3.2020	"Luotamme, että ikäihmiset ymmärtävät asian vakavuuden" - Suomi ajoi lähes miljoona yli 70-vuotiasta eristykseen, näin se näkyy Suomen senioritiheimmässä kunnassa	Kukkonen, Laura
23.3.2020	Osa-aikatyöläisen on helppo tarjota kauppa-apua, sanoo ostoskassessa kускаava Paula Juhanantti – Etenkin nuoret innostuivat uudesta apuringistä	Kivinen, Lasse
26.3.2020	Salme Moilanen, 87, löysi juttuseuraa Theo Levlinistä, 28 – ”Olkapäitä pitäisi olla maailmassa edes yksi enemmän kuin kyynärpäitä”	Aalto, Maija
26.3.2020	Vantaa siirtää työntekijöitään kuljettamaan kaupakasseja yli 70-vuotiaille	Salomaa, Marja
29.3.2020	Ylös tuolista (Vanhuksen toimintakyky voi laskea jopa viikossa jos liikkuminen vähenee - Asiantuntija neuvoo kuusi jumppaliikettä, jotka jokaisen ikäihmisen kannattaa nyt ottaa päiväohjelmaansa)	Sievinen, Anna
1.4.2020	"Koronasuodattimien" asentajat varastaneet vanhuksilta rahaa ja koruja Uudellamaalla - "Rikollisista raukkamaisimmat astuvat esiin poikkeusoloissa"	Jokinen, Juho
2.4.2020	Vanhusten kotihoitajille määrättiin pakollinen hengityssuojain, ja nyt niiden pelätään loppuvan: "Kummastelemme tätä ohjetta epidemien tässä vaiheessa"	Sutinen, Teija

3.4.2020	Näin Suomi auttaa: Kotiinsa eristäytynyt tuntematon 90-vuotias antoi Katri Riihivaaralle rahansa ja Kela-korttinsa, jotta saisi ruokaa ja lääkkeitä	Ikola, Vilma
3.4.2020	Vanhainkotien asukkailla todettu koronavirustartuntoja Helsingissä	Jokinen, Juho
3.4.2020	Viruksen leviäminen vanhainkoteihin oli vain ajan kysymys, sanoo Helsingin sairaalan johtajalääkäri - Ylä-Savossa kolme asukasta kuoli hoivakodissa	Jokinen, Juho
6.4.2020	Neljä vanhusta on saanut koronatartunnan vanhainkodissa Vantaalla - Virus levinnyt hoivakoteihin kaikissa pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa	Salomaa, Marja
6.4.2020	Kaikkien isojen hoivaketjujen vanhainkodeissa todettu useita koronatartuntoja: Ammattiliiton mukaan hoitajilta puuttuu suojarusteita	Aalto, Maija
7.4.2020	Suomalaissa hoivakodeissa on todettu useita koronavirustartuntoja - Onko ikäihmisten suojeluun varauduttu riittävästi?	Hiilamo, Elli-Alina
7.4.2020	Nuorisotyöntekijä vie vanhuksille ruokaa, arkeologi vastaa koronapuhelimeen – Sadat työntekijät kunnissa pantiin uusiin hommiin	Salomaa, Marja
7.4.2020	Helsingissä yhdeksän koronavirukseen kuollutta hoivakodeissa: näin tartunnat etenivät, kun eristys ja suojautuminen epäonnistuivat	Aalto, Maija
8.4.2020	Vantaa perustaa koronavanhainkodin: Sairastuneet siirretään yhteen yksikköön, hoitajille "avaruuspuvut"	Pajuriutta, Satu
8.4.2020	Hoitajia kierrätetään koronaviruksenkin aikaan hoivakodista toiseen - "Sitten virus on vanhainkodeissa A, B, C ja D"	Parikka, Valteri; Aalto, Maija & Pajuriutta, Satu
8.4.2020	Koronavirus tappoi kahdeksan vanhusta hoivakodissa Kiuruvedellä - ensimmäinen tartunta oli lähtöisin oireettomasta asukkaasta	Pölkki, Minna & Airola, Laura

8.4.2020	Esimies kertoo Sipoon sankarityöntekijästä: vetäytyi oma-aloitteisesti karanteeniin ja pelasti kotihoidon asiakkaat tartuntariskiltä	Salomaa, Marja
9.4.2020	Voiko koronavirusta kantavan muistisairaahan lukita huoneeseensa vanhainkodissa? Epidemia asettaa lääkärit tilanteeseen, jossa on vain huonoja vaihtoehtoja	Aalto, Maija
9.4.2020	Jo yhdeksän vanhusta kuollut Kiuruveden hoivakodissa, toiminta siirtyy Attendolta kunnalle	Huhtanen, Jarmo
9.4.2020	Kerava aloitti vilpittömät tarkistuspuhelimet vanhuksille - Samaan aikaan joku aloitti myös katalat huijaussoitot	Vuorio, Jukka
11.4.2020	Rajaton rakkaus	Aikkila, Eliisa
12.4.2020	EU-komission puheenjohtaja eristäisi ikäihmiset jopa loppuvuodeksi - suomalaiset asiantuntijat arvioivat, miten ratkaisu vaikuttaisi	Ervasti, Anu-Elina
14.4.2020	Helsingin hoivakodeissa kuollut 28 vanhusta, Kiuruvedellä viruksen leviäminen pysähtynyt	Pajuriutta, Satu & Pölkki, Minna
15.4.2020	Helena Pirvola-Nykänen kipittää taloyhtiöstä toiseen, virittää pysähtyessään kaiuttimen ja parvekkeilla alkaa tapahtua	Juupaluoma, Johanna
15.4.2020	Kahdeksan asukasta on kuollut samassa hoivakodissa Myllypurossa - "Jos virus pääsee hoivakotiin sisälle, on hyvin vaikeaa estää kuolemia"	Pajuriutta, Satu
16.4.2020	Helsingin hoivakodeissa on kuollut koronavirukseen tähän mennessä 48 asukasta - jos tarvitaan vara-sairaala sellainen perustetaan Herttoniemeeseen	HS, STT
17.4.2020	Helsingin hoivakodeissa todettu tähän mennessä 48 kuolemaa - Husin johtajaylilääkäri arvioi Ylelle, että THL:n luvuista saattavat puuttua kaikki Helsingin hoivakodeissa kuolleet	Parikka, Valterti; Nikkilä-Kiipula, Eeva & Paajanen, Olli-Pekka
19.4.2020	THL:n mukaan Suomessa on kuollut 94 ihmistä koronan vuoksi - Määrästä voi puuttua jopa 50-60 hoivakotikuolemaa, arvioi Husin johtajaylilääkäri	Mäkelä, Arttu & Saavalainen, Heli
20.4.2020	Kasvomaskit halutaan pakollisiksi vanhustenhoitoon, koska virus levinnyt hoivakodeissa	Valtavaara, Marja

22.4.2020	Poliisille tehty tutkintapyyntö Helsingin vanhainkotien toiminnasta koronavirukseen liittyen	Rantavaara, Minja
22.4.2020	Poliisi selvittää Kiuruveden hoivakodin koronakuolemia, yli kolmannes vanhuksista kuollut	Pölkki, Minna
23.4.2020	Sankarit-biisi pamahti hoivakoteihin televisioista, läppäreistä ja puhelimesta - Huippumuusikot esittivät hittejä eristäytyneille	Hovi-Horkan, Jonna
23.4.2020	Kymmenen asukasta on kuollut koronavirukseen Mehiläisen hoivakodissa Espoossa	Rantavaara, Minja
24.4.2020	Toivo Makslahti, 90, vannoo päivittäin Kaarinalle rakkautta ikkunan läpi - tänään on parin 65-vuotiaahääpäivä, eikä Toivo saa tulla edes silloin sisään	Valtavaara, Marjo
25.4.2020	Kolmesta Helsingin hoivakodista tehty kantelut aluehallintovirastoon - Kontulan seniorikeskuksessa kymmenen koronakuolemaa	Pajuriutta, Satu
26.4.2020	Helsinkiläinen hoivakoti pystyttää pihalleen kontin omaisten tapaamisia varten - idea lasiseinän takaa järjestettäviin tapaamisiin saatiin Hollannista	Pajuriutta, Satu
26.4.2020	Kiuruveden 12 surua (Mitä todella tapahtui, kun tapahtumat vyöryivät Attendon hoivakodissa Kiuruvedellä ja 12 asiakasta kuoli koronavirukseen kolmen viikon sisällä?)	Nieminen, Tommi
28.4.2020	Helsinkiläisen vanhainkodin pihaan pystytettävän tapaamiskontin taustalla on äidistään huolestunut kansanedustaja	Kangasluoma, Emilia
28.4.2020	"Sairaalaan viemisellä elämä ei yleensä pitene" - iso osa Suomessa koronaan kuolleista on kuollut hoivakodeissa, ja asiantuntijoiden mukaan se voi olla hyväkin asia	Valtavaara, Marjo
29.4.2020	Eläkeliitto vetoaa: Eläkeläisiä ei saa suojella hengiltä	Pikkarainen, Elina
29.4.2020	Helsingissä sijaitsevilla hoivakodeissa yhteensä 74 koronavirukseen kuollutta	Pajuriutta, Satu
30.4.2020	Jos lapset eivät juurikaan tartuta koronaa, voiko isovanhempia nyt tavata? "Sellaista suositusta ei voi nykytiedoilla antaa", sanoo THL:n Mika Salminen	Paulavaara, Päivi

4.5.2020	Vanhusten telkeäminen huoneisiinsa pitää lopettaa koronakriisin uhallakin, vaatii hoitajien puheenjohtaja Silja Paavola - "Myös häkissä pitäminen on epäinhimillistä"	Kuokkanen, Katja
4.5.2020	Espoossa on ilmennyt neljä uutta vanhusten koronakuolemaa, Vantaalla tautiin on kuollut kahdeksan hoivakodin asukasta	Kuokkanen, Katja
5.5.2020	"Miksi meidät kaikki niputetaan samaan?" Eristys on tarkoittanut osalle ikäihmisiä yksinäisyyttä, ja nyt rajoituksille kaivataan tarkkoja perusteita	Grönholm, Pauliina
6.5.2020	Yli 70-vuotiaiden karanteeniohjeita aiotaan höllentää: Läheisiä voi tavata ulkona kahden metrin turvavälillä	Ervasti, Anu-Elina
7.5.2020	Helsinki on kehottanut omaishoitajia välttämään vapaapäivien pitämistä - "Monet jaksamisen ääri rajoilla"	Pajuriutta, Satu
7.5.2020	Poliisi on aloittanut esitutkinnan Kiuruveden hoivakodista, jossa lähes puolet asukkaista on kuollut koronaviruksen aiheuttamaan tautiin	Härkönen, Anni
8.5.2020	Me nujerramme sen ("Tämä aika on jotain, mitä en voi ymmärtää", kirjoitti 90-vuotias Elli Söderlund Espoosta - Tiukimmin eristetyt ihmiset pitivät päiväkirjaa pelon ja toivon kevästä Helsingin seudulla)	Aalto, Maija
10.5.2020	"Meitä on kymmenen ja puoli", laskee Murtovaaran perhe – Korona-ajan perhejuhla on tasapainoilua läheisyyden ja rajoitusten välillä	Ervasti, Anu-Elina
10.5.2020	Omaiset pääsivät pitkästä ajasta tapaamaan äitinsä ikkunoiden lävitse Helsingissä Kannelmäen palvelutalossa - "Uskon, että tämä voi koronasta huolimatta olla rakkauden kevät"	Rantavaara, Minja
13.5.2020	Hilkka Harava haluaisi näyttää Elisabeth Taylorilta, ja siinä tarvittaisiin tyttären apua - HS selvitti keinoja, joilla vanhukset ja omaiset voivat pitää yhteyttä	Kangasluoma, Emilia
13.5.2020	Uusi määräys ministeriöltä: Työntekijöiden on käytettävä hengityssuojainta vanhusten hoidossa	Sutinen, Teija
15.5.2020	Isä kuoli koronaan	Kuokkanen, Katja
18.5.2020	Huijarit urkkivat espoolaisvanhuksen tunnuksia poliiseina, pankkivirkailijana ja koronatarkastajina – vetivät vesiperän	Jokinen, Juho

18.5.2020	Yli 70-vuotiaita voi tuoreen ohjeen mukaan tavata ulkona turvavälillä: ”Vieraillessa tulee vältellä kättelyä ja halaamista, ei kannata työntyä lähelle”	Heiskanen, Reetta
18.5.2020	Sari Nisula on nyt monen ihmisen ainoa yhteys ulkomaailmaan - HS seurasi kotihoitajan työvuoroa korona-arjessa	Sutinen, Teija
19.5.2020	Uudet ohjeet yli 70-vuotiaille: Ulkona voi tavata, kaupassa käydä ja terveydenhuollossa asioida, kunhan turvavälit muistetaan	Härkönen, Anni
19.5.2020	Korona ehti levitä helsinkiläissairaalassa neljälle osastolle, joilla hoidettiin vanhuksia - "On mahdollista, että ei löydetä yhtä yhdistävää tekijää"	Pajuriutta, Satu
20.5.2020	Kiuru: Poikkeusaika on rasittanu monien ikäihmisten mielenterveyttä, myös liikkumattomuuden vaikutukset alkavat näkyä	Heiskanen, Reetta
20.5.2020	"Kun terassit aukeavat, menemme vaimoni kansa heti valkoviinilasilliselle" - 70 vuotta täyttäneet kertovat, miltä rajoitusten purku tuntuu	Harju, Jukka; Heiskanen, Reetta & Lehtinen, Toni
23.5.2020	Haluatko halata mummoa tänä kesänä? Sen mahdollistaa omaehtoinen kahden viikon karanteeni	Lehtinen, Toni
23.5.2020	Moni iäkäs uskoi, että koronaviruksen takia kotoa ei saa poistua – ”Viestiä on nyt korjattu”, sanoo oikeusministeri Henriksson	Kauhanen, Anna- Liina
23.5.2020	Oliko yli 70-vuotiaiden eristäminen syrjivää? "Hyvin tylppä toimenpide", sanoo asiantuntija	Liiten, Marjukka
27.5.2020	Yle: Oikeusasiamies pyytää selvitystä vanhusten eristämisen laillisuudesta	Hartikainen, Jarno
1.6.2020	70-vuotias ja nousukiidossa (71-vuotias Lasse Vahtola lentää Turun taivaalla ja valitsee omat riskinsä - HS:n kuvaaja kuvasi seitsenmänkymppisiä, jotka elävät aktiivisemmin kuin monet nuorempansa	Koponen, Kalle
8.6.2020	Pirkko Nikkari tyrmistyi isänsä tilasta ja sai kaupungin varpailleen - HS selvitti oloja omaisilta suljetuissa hoivakodeissa	Kuokkanen, Katja

9.6.2020	Miksi hylkäsimme vanhukset? (Maailma unohti ikäihmiset jo ennen koronavirusta, ja Suomi on vertailussa Pohjoismaista surkein)	Sirén, Vesa
10.6.2020	Vantaa selvitti potilaiden sitomista Katriinan sairaalassa: ”Koronan vuoksi ei ole yhdenkään potilaan liikkumista rajoitettu”	Kuokkanen, Katja
14.6.2020	Osa hoivakodeista asuvista vanhuksista ei vielääkään pääse tapaamaan läheisiään, joissain kunnissa myös tapaamiset ulkona on kielletty	Salmi, Aino
17.6.2020	Leukemiaa sairastava Pekka Leinonen, 79, oli karanteenissa kaksi kuukautta ja kymmenen päivää – ”Niin huonoa ei ole, ettei jotain hyvääkkin löytyisi”	Räty, Hanna
18.6.2020	Toivo Makslahti, 90, odottaa yhä, että pääsisi halaamaan vaimoan - Hoivakotien johtajat ovat nyt viheliäisessä tilanteessa, arvioi Vanhustyön keskusliitto	Valtavaara, Marja
19.6.2020	Apulaisoikeusasiamies: STM:n ohjeistus vierailukiellosta hoivayksiköissä johtanut lainvastaisiin kieltoihin	STT
23.6.2020	Yli 70-vuotiaita koskevien koronasuositusten poistuminen otettiin vastaan myönteisesti: "Olemme olleet koko ajan vähän talustushihnassa"	Grönholm, Pauliina
25.6.2020	STM myöntää, että hoivakotien vierailuohje epäonnistui, mutta sillä saatettiin estää kuolemia	Kiuttu, Saira
26.6.2020	Poliisi selvitti koronaviruksen leviämistä helsinkiläisissä seniorikeskuksissa ja hoivakodeissa - Esitutkintaa hoivakotien toiminnasta ei aloiteta	Aalto, Joonas